

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: Η εξέλιξη της άμεσης και έμμεσης
φορολογίας στην Ελλάδα από το 1980 έως το
1995.**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
Γ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΤΖΙΚΕΡΑ ΣΟΦΙΑ -
ΤΣΙΜΠΟΥΚΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΠΑΤΡΑ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1999

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ

2905

ΜΕΡΟΣ Α΄: Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως σε κάθε σύγχρονο κράτος έτσι και στην Ελλάδα έχει γίνει προσπάθεια, ώστε η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος να εξυπηρετεί όσο γίνεται καλύτερα μια σειρά από οικονομικοκοινωνικούς στόχους. Τέτοιοι στόχοι είναι:

- (α) η μεταφορά πόρων στο κράτος για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του και για την παραγωγή δημοσίων αγαθών.
- (β) η δίκαιη κατανομή του συνεπαγόμενου κόστους τόσο μεταξύ ατόμων με διαφορετικά εισοδηματικά επίπεδα όσο και μεταξύ εκείνων που βρίσκονται στις ίδιες οικονομικές συνθήκες, καθώς και η ενίσχυση αναξιοπαθούντων προσώπων, και
- (γ) η βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης, αποτελεσματικότητας και σταθερότητας της οικονομίας.

Μερικοί από τους στόχους μπορεί να είναι συμβατοί και άλλοι να είναι αντικρουόμενοι μεταξύ τους, οπότε ο ένας στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνο με ορισμένο κόστος σε βάρος ενός άλλου στόχου.

Βεβαίως οι κυβερνήσεις μπορούν να χρηματοδοτήσουν τις δαπάνες τους όχι μόνο μέσω της φορολογίας αλλά και με άλλους τρόπους, όπως είναι ο δημόσιος δανεισμός και η δημιουργία νέου χρήματος. Μολονότι τα τελευταία σαν μέσα πολιτικής κάθε άλλο παρά ασήμαντα είναι εμείς θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας στα φορολογικά μόνο έσοδα.

α. Ιστορική Αναδρομή

Ο πρώτος που συστηματοποίησε τους κανόνες που θα έπρεπε να διέπουν την λειτουργία ενός εκλογικευμένου φορολογικού συστήματος ήταν ο Α. Σμίθ: *«Οι φόροι θα πρέπει να αντιστοιχούν στην φοροδοτική ικανότητα του ατόμου και επί πλέον θα πρέπει να είναι συγκεκριμένοι ευκόλως βεβαιούμενοι και αποδοτικοί»*. Αλλά και τα κριτήρια των σημερινών φορολογικών συστημάτων μεριμνούν για την εισπρακτική απόδοση και την κοινωνική δικαιοσύνη. Οι απόψεις περί κοινωνικής δικαιοσύνης ίσως και να απαιτούν να είναι οι φόροι λίγο πολύ αναδιανεμητικοί του εισοδήματος ή του πλούτου. Καθώς οι κυβερνήσεις παίζουν πλέον έναν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στον έλεγχο των εθνικών οικονομιών, οι φόροι χρησιμοποιούνται ως μέσον: α) εξομάλυνσης των κυκλικών διακυμάνσεων της οικονομίας β) επίτευξης υψηλότερου επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας γ) ανακατανομής των οικονομικών πόρων.

Στην Ελλάδα η δεκαετία του 1950 ουσιαστικά αποτέλεσε την αφετηρία της Διοικητικής, Κοινωνικής και Οικονομικής αναδιάρθρωσης του συγχρόνου Ελληνικού Κράτους, που μόλις πριν από λίγο είχε εξέλθει καθημαγμένο από μια άλλη δεκαετία, αυτή του 1940, που το είχε οδηγήσει σε πλήρη διοικητική, κοινωνική αποσύνθεση και οικονομική χρεοκοπία.

Η γενικότερη προσπάθεια ανόρθωσης, δεν ήταν δυνατό να μην συμπεριλάβει και το φορολογικό σύστημα που ίσχυε μέχρι τότε το οποίο διέπετο από τον Νόμο 1640/1919 και πέραν της γενικής αποδιοργάνωσης είχε καταστεί αναχρονιστικό και αναποτελεσματικό. Έτσι με το νομοθετικό διάταγμα 3323/1955 εισήχθη το νέο σύστημα φορολογίας του προσωπικού φόρου που επιβάλλεται στο συνολικό εισόδημα των φυσικών προσώπων ανεξάρτητα από την πηγή προέλευσής του. Το 1958 με το νομοθετικό διάταγμα

3843 συμπληρώνεται το παραπάνω νομοθέτημα με την εισαγωγή και του φόρου εισοδήματος Νομικών προσώπων. Η ιστορική θέσπιση τεκμηρίων για την σύλληψη της φορολογητέας ύλης δεν απαντάται για πρώτη φορά στο ΝΔ 3323/55. Πρόδρομός του υπήρξε ο Νόμος 4579/1930 ο οποίος τα πρωτοκαθιέρωσε χωρίς όμως αυτά να έχουν και την ανάλογη απόδοση. Το επόμενο μεγάλο βήμα στην φορολογική μας Νομοθεσία έγινε με το Νομοθετικό διάταγμα 4242/1962.

Με το άρθρο 3 του διατάγματος αυτού καθιερώνονται ως αμάχητα πλέον τεκμήρια για τον υπολογισμό του συνολικού φορολογητέου εισοδήματος, το καταβαλλόμενο ενοίκιο, η κυριότητα επιβατικού Ι.Χ. αυτοκινήτου, η χρησιμοποίηση οδηγού αυτοκινήτου, η κατοχή κοτέρου ή βενζινακάτου, η χρησιμοποίηση υπηρετικού και διδακτικού προσωπικού και η κατοχή θαλαμηγού.

Όμως το παραπάνω φορολογικό (Νομοθετικό) Διάταγμα εισάγει και την φορολογία των εισοδημάτων με προοδευτική κλίμακα δεκαεννέα βαθμίδων που έμελλε να μείνει αναλλοίωτη επί μακρά σειρά ετών, από τις οποίες στην πρώτη επιβάλλετο φορολογικός συντελεστής 3% και στην τελευταία 60%. Ακόμη καθιερώνεται και η επιπλέον φορολογία του εισοδήματος από οικοδομές και κινητές αξίες με αναλογικό συντελεστή 3% που και αυτός θα παρέμενε χωρίς μεταβολές μέχρι τις μέρες μας.

Τέλος αυξάνει τις αυστηρές ήδη κυρώσεις επί των φορολογουμένων για την τυχόν υποβολή ανειλικρινών φορολογικών δηλώσεων. Οι φορολογικές μεταβολές αφού πέρασαν θα λέγαμε μια περίοδο χειμερίας νάρκης, κατά την διάρκεια της οποίας τίποτε το αξιοσημείωτο δεν παρατηρήθηκε πλην των συνήθων μεταβολών, επανεμφανίζονται δριμύτερες την διετία 1977/1978 για να ταραξουν τα λιμνάζοντα ύδατα. Έτσι καταβάλλεται προσπάθεια για την

αύξηση των φορολογικών εσόδων του κράτους, κυρίως με την ουσιαστική επαναφορά των τεκμηρίων διαβίωσης και την αυστηρή εφαρμογή τους. Τα τεκμήρια δεν διατηρούνται σταθερά. Ανάλογα με τις πιέσεις που ασκούνται κάθε φορά από τις πληττόμενες ομάδες μεταβάλλονται συνεχώς, μπαينوβγαίνοντας στις φορολογικές δηλώσεις χρόνο με τον χρόνο, ανάλογα και με τα αξιοσημείωτα πολιτικά γεγονότα που επίκεινται στο εγγύς μέλλον.

β. Διαίρεση των φόρων

Οι φόροι διακρίνονται σε άμεσους και έμμεσους. Γενικά οι άμεσοι φόροι επιβάλλονται απευθείας σε οικονομικές μονάδες (άτομα, νοικοκυριά, επιχειρήσεις κ.λ.π.) δηλαδή πλήττουν άμεσα το ενδιαφερόμενο άτομο ή την επιχείρηση και το/την υποχρεώνουν να μεταβιβάσει το αντιστοιχούν ποσό στο δημόσιο. Ενώ οι έμμεσοι φόροι επιβάλλονται σε αγαθά και υπηρεσίες και έτσι πληρώνονται έμμεσα, δηλαδή στους έμμεσους φόρους, τα τέλη ενσωματώνονται στην τιμή των αγαθών και υπηρεσιών. Επομένως βαρύνουν τον τελικό καταναλωτή. Η καταβολή όμως του αντιτίμου του φόρου γίνεται από την πωλήτρια επιχείρηση. Επομένως ο υπόχρεος καταβολής φόρου δεν ταυτίζεται με αυτόν που υφίσταται το φορολογικό βάρος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1

ΣΧΕΣΗ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

1.1. Άμεση φορολογία (άμεσοι φόροι)

1.1.1. Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων (ΦΕΦΠ)

Η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων εισήχθη στην Ελλάδα για πρώτη φορά με το Ν.Δ. 3323/1955. Επιβάλλεται σε κάθε φυσικό πρόσωπο που αποκτά εισόδημα στην Ελλάδα ανεξάρτητα από ιθαγένεια, τόπο κατοικίας ή διαμονής ή που αποκτά εισόδημα στην αλλοδαπή και κατοικεί στην Ελλάδα, ανεξάρτητα από ιθαγένεια. Σαν βάση για τον υπολογισμό του φόρου θεωρείται το σύνολο του καθαρού ετήσιου εισοδήματος που αποκτά ο φορολογούμενος από όποια πηγή και να προέρχεται. Οι πηγές αυτές διακρίνονται σε εισοδήματα: από ακίνητα (Α), από κινητές αξίες (Β), από γεωργικές επιχειρήσεις (Γ), από εμπορικές επιχειρήσεις (Δ), από μισθωτές υπηρεσίες (Ε) και από ελεύθερα επαγγέλματα και από κάθε άλλη πηγή (Στ). Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι από την οικονομική χρήση 1988 και μετά, η μεθοδολογία προσδιορισμού της φορολογικής οφειλής άλλαξε ριζικά. Ενώ πριν σαν βάση για τον υπολογισμό του φόρου εθεωρείτο το σύνολο του καθαρού ετήσιου εισοδήματος που προέκυπτε, αν από το ακαθάριστο εισόδημα αφαιρούσαμε όλες τις δαπάνες που έγιναν από την απόκτησή του, με βάση τη φορολογική κλίμακα του 1988, βρίσκεται χωριστά, πρώτον, ο φόρος που αναλογεί στο σύνολο του καθαρού εισοδήματος και δεύτερον, ο φόρος που αναλογεί στο σύνολο των αφορολόγητων ποσών. Στη συνέχεια, αφού από τον πρώτο φόρο αφαιρεθεί ο

δεύτερος, προκύπτει η διαφορά που αποτελεί το οφειλόμενο ποσό που πρέπει να καταβληθεί σαν φόρος εισοδήματος.

Τα αφορολόγητα ποσά διακρίνονται σε δυο κατηγορίες, ανάλογα με το αν παρέχονται με την προϋπόθεση της προσκόμισης ή μη σχετικών δικαιολογητικών. Με την αναμόρφωση του 1990, τα αφορολόγητα ποσά καθορίστηκαν ως εξής:

I. Αφορολόγητα ποσά χωρίς δικαιολογητικά: I (α) Προσωπικά αφορολόγητα ποσά (Ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση του φορολογουμένου) **I (β)** Πρόσθετα αφορολόγητα (π.χ. 50% μέχρι καθαρό εισόδημα 1.350.000 δρχ. από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις).

II. Αφορολόγητα ποσά με δικαιολογητικά: II (α) Προσωπικά αφορολόγητα ποσά (π.χ. έξοδα ιατρικής, νοσοκομειακής περίθαλψης, έξοδα διατροφής σε σύζυγο και τέκνα, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, δωρεές προς το δημόσιο, τόκοι στεγαστικών δανείων κ.λ.π.) **II (β)** Οικογενειακά αφορολόγητα ποσά: σε αντίθεση με τα «προσωπικά» αφορολόγητα ποσά που δίνονται στον ίδιο το φορολογούμενο, τα παρακάτω ποσά δίνονται στην οικογένεια του φορολογούμενου (π.χ. δαπάνες για επισκευή και συντήρηση κατοικίας, για επισκευή και συντήρηση ηλεκτρικής, υδραυλικής και θερμικής εγκατάστασης, για αγορά οικιακών ειδών, επισκευή, συντήρηση και αγορά ανταλλακτικών ιδιωτικών αυτοκινήτων κ.λ.π.).

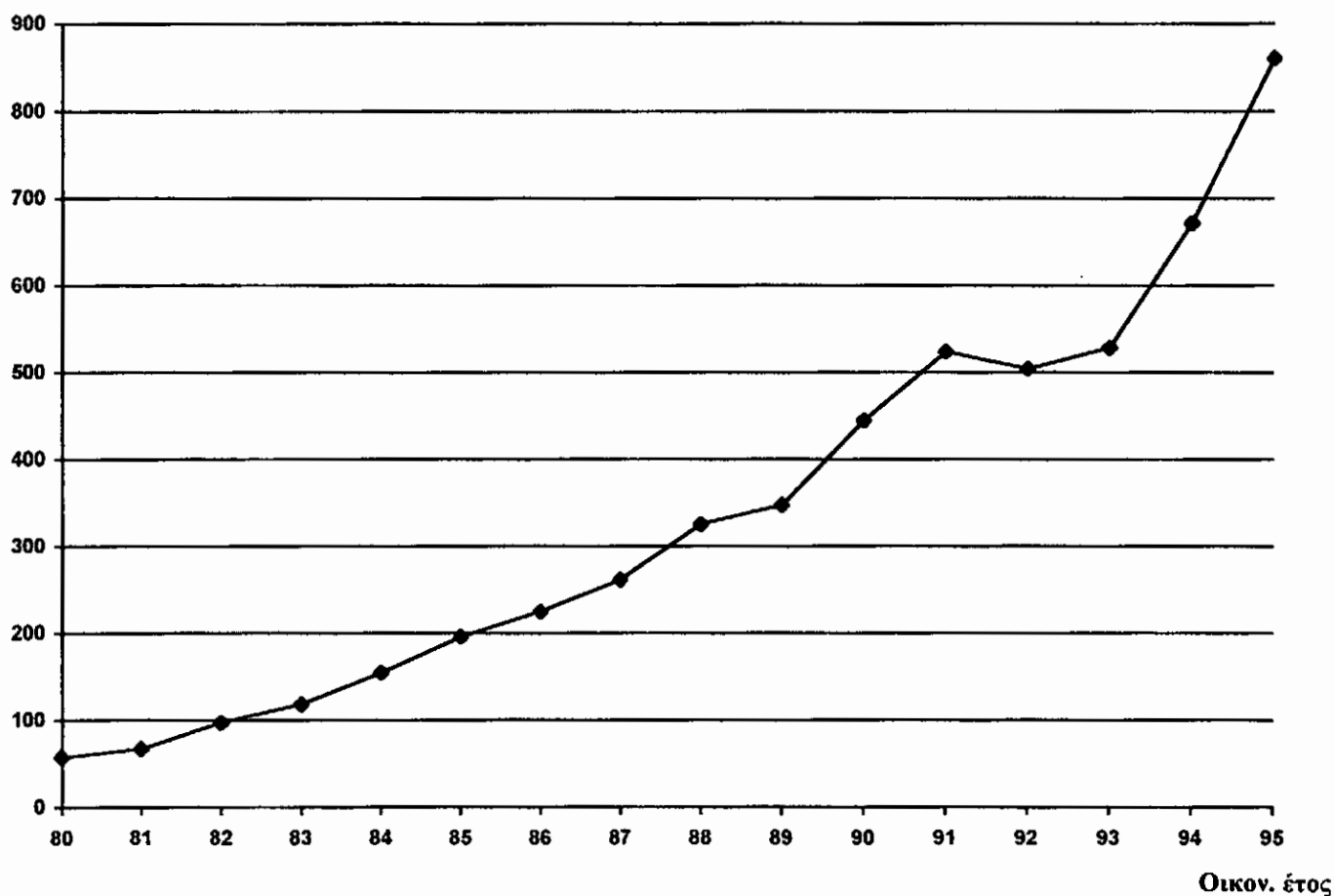
Σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Κράτους από τη φορολογία φυσικών προσώπων αυξάνονται σταθερά από το έτος 1980 έως το έτος 1991 όπου το έτος 1992 παρατηρείται μια μικρή πτώση των εσόδων ενώ τα έτη 1994 και 1995 παρατηρείται μια μεγάλη άνοδος των εσόδων όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν.

Έσοδα του Δημοσίου από Φ.Ε.Φ.Π.

Οικον. έτος	Φόρος εισοδ. Φυσικών προσωπ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος εισοδ. Φυσικ. προσώπων (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος εισοδ. Φυσικ. προσ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος εισ. Φυσ.Προσ. (σε δισ. δρ)
80	57,7	84	154,6	88	325,7	92	504,4
81	67,4	85	196,0	89	347,6	93	528,5
82	97,5	86	225,1	90	444,8	94	671,7
83	118,6	87	261,8	91	524,3	95	861,0

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών) 82-97. Έτη: 1982 - 1997

1.1.2. Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων (ΦΕΝΠ)

Η φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων επιβάλλεται στις ημεδαπές ΑΕ, στις αλλοδαπές, δημόσιες, κοινοτικές και δημοτικές

επιχειρήσεις, στους συνεταιρισμούς και στα ημεδαπά και αλλοδαπά νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Αντικείμενο της φορολογίας εισοδήματος στην περίπτωση των ημεδαπών ΑΕ και συνεταιρισμών είναι τα μη διανεμόμενα καθαρά κέρδη. Στην περίπτωση των αλλοδαπών, δημοσίων, δημοτικών και κοινοτικών επιχειρήσεων αντικείμενο του φόρου είναι τα συνολικά καθαρά κέρδη.

Για τον προσδιορισμό του καθαρού εισοδήματος των νομικών προσώπων, που έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα, αθροίζονται τα εισοδήματά τους από κάθε πηγή και αφαιρούνται οι δαπάνες που αναφέρονται στο νόμο. Από το συνολικό καθαρό εισόδημα δεν απαλλάσσεται κανένα ποσό, εκτός από τις ζημίες που προέκυψαν κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους ή παρελθόντων ετών (3 έτη για εμπορικές, 5 έτη για βιομηχανικές επιχειρήσεις). Για τα νομικά πρόσωπα ισχύει το σύστημα της προείσπραξης του φόρου που αναλογεί στο εισόδημα της περιόδου που έληξε.

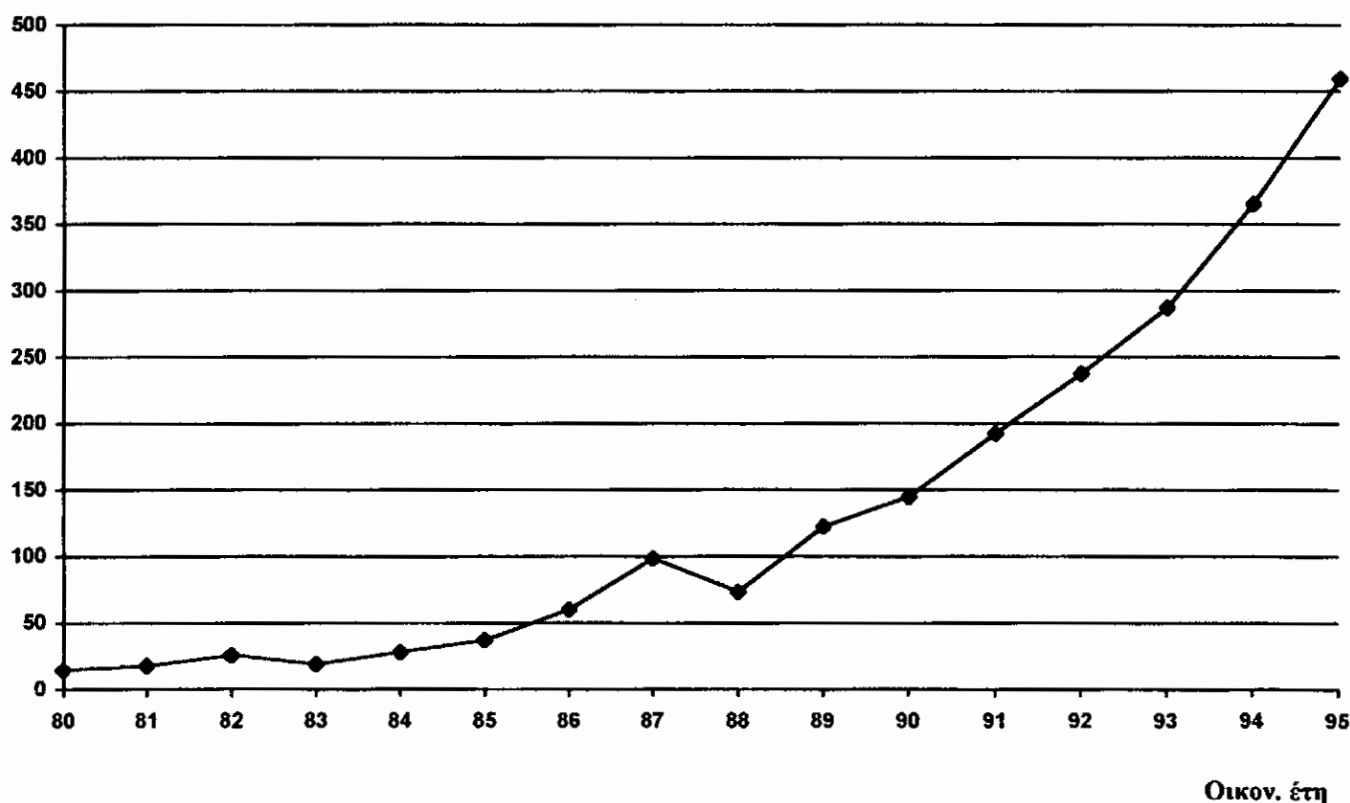
Από το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων απαλλάσσονται: το δημόσιο, οι δήμοι και κοινότητες και οι αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες, τα δημοτικά και κοινοτικά ιδρύματα, τα λοιπά δημοτικά και κοινοτικά νομικά πρόσωπα, οι σύνδεσμοι δήμων και κοινοτήτων, οι αμιγείς δημοτικές ή κοινοτικές επιχειρήσεις, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί και ενώσεις, οι ιεροί ναοί και οι ιερές μονές, τα ημεδαπά κοινωφελή ιδρύματα κ.λ.π.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Κράτους από τη φορολογία των νομικών προσώπων αυξάνονται σταδιακά από το έτος 1980 έως το έτος 1993 με εξαίρεση τα έτη 1983 και 1988 στα οποία παρατηρείται πτώση ενώ μεγαλύτερη άνοδο παρατηρείται τα έτη 1994 και 1995 όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν.

Έσοδα του Δημοσίου από Φ.Ε.Ν.Π.

Οικον. έτος	Φόρος εισοδ. Νομικών προσωπ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος εισοδ. Νομικ. προσώπων (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος εισοδ. Νομικ. προσ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος εισ. Νομ. προσ. (σε δισ. δρ)
80	14,3	84	28,0	88	73,3	92	237,8
81	17,6	85	36,9	89	122,5	93	287,4
82	25,6	86	60,1	90	145,0	94	365,4
83	18,7	87	98,6	91	192,6	95	459,7

σε σιδεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997.

1.1.3. Φορολογία Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ)

Η φορολογία ακίνητης περιουσίας επιβάλλεται (Ν. 1249/1982 άρθρα 19-36) στην αγοραία αξία της συνολικής ακίνητης περιουσίας που βρίσκεται στην

Ελλάδα ή των εμπραγμάτων δικαιωμάτων σ' αυτήν (χωρίς υποθήκη), είτε ανήκει σε φυσικά είτε σε νομικά πρόσωπα.

Οι φορολογικοί συντελεστές για τα φυσικά πρόσωπα καθορίζονται με βάση την αξία της περιουσίας ως εξής:

Από 0-10 εκατ. δρχ. συντελεστής 0,5%, από 10-20 εκατ. δρχ. συντελεστής 1%, από 20-30 εκατ. δρχ. συντελεστής 1,5%, από 30 εκατ. δρχ. και πάνω 2%. Για τα νομικά πρόσωπα ο φόρος υπολογίζεται με συντελεστή 1,5%.

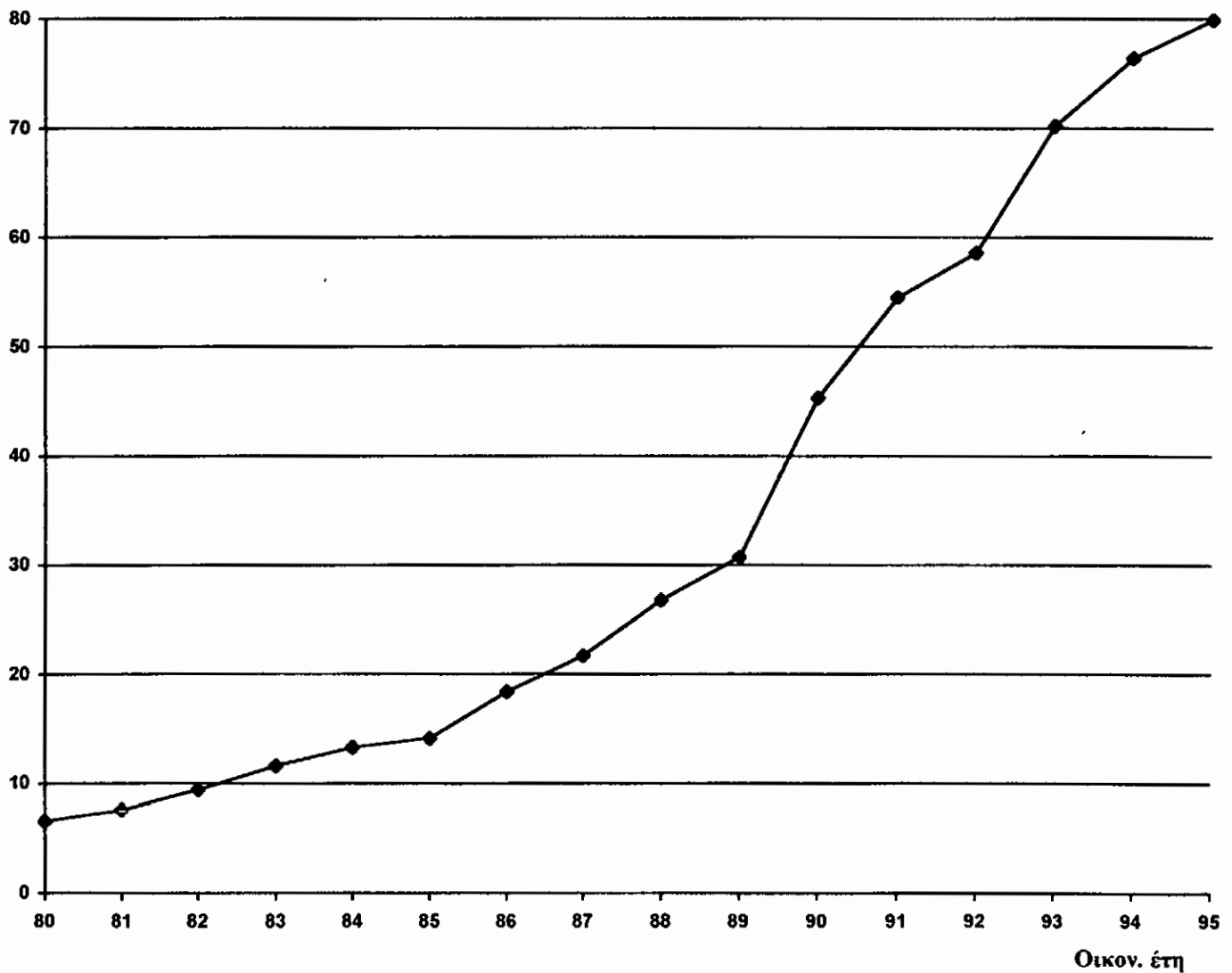
Από το φόρο ακίνητης περιουσίας εξαιρούνται τα προσκείμενα των αγροτικών ακινήτων και τα συστατικά τους που ιδιοχρησιμοποιούνται από επιχειρήσεις κάθε μορφής. Από το ΦΑΠ απαλλάσσονται το δημόσιο, οι δήμοι, οι κοινότητες, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι δημόσιες και κοινοτικές επιχειρήσεις, οι ιεροί ναοί, τα ταμεία ή οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, τα γήπεδα και τα κτίρια που ανήκουν στην ΕΤΒΑ, οι συνεταιρισμοί γεωργών - κτηνοτρόφων, συνδικαλιστικές οργανώσεις, η Τράπεζα της Ελλάδος, η ΑΤΕ, η ΞΕΝΙΑ Α.Ε. και το προσωπικό των ξένων πρεσβειών και προξενείων.

Σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Κράτους από τη φορολογία Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) αυξάνονται συγκριτικά λιγότερο κατά τα έτη 1980-1985 από τα έτη 1985-1995 όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν.

Έσοδα του Δημοσίου από τη Φ.Α.Π.

Οικον. έτος	Φ.Α.Π. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Α.Π. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Α.Π. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Α.Π. (σε δισ. δρ)
80	6,6	84	13,3	88	26,8	92	58,6
81	7,6	85	14,1	89	30,7	93	70,2
82	9,4	86	18,4	90	45,3	94	76,4
83	11,6	87	21,7	91	54,5	95	79,9

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

..//..

1.1.4. Λοιποί άμεσοι φόροι

α. 1. Φορολογία κληρονομιών

Αντικείμενο του φόρου είναι η κτήση περιουσίας (κινητής, ακίνητης, ενσώματης, ασώματης) λόγω θανάτου. Φορολογείται η περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα και ανήκει είτε σε ημεδαπούς είτε σε αλλοδαπούς, καθώς και η κινητή περιουσία των Ελλήνων (όπου και αν κατοικούν) που βρίσκεται στην αλλοδαπή ή αλλοδαπών που κατοικούν στην Ελλάδα. Ο φόρος επιβάλλεται στην καθαρή αξία κάθε κληρονομιάς χωριστά. Από το φόρο απαλλάσσονται το Δημόσιο, οι δήμοι και οι κοινότητες, τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα καθώς και η κινητή περιουσία Έλληνα υπηκόου στην αλλοδαπή (εφόσον έμεινε εκεί για δέκα τουλάχιστον συνεχή χρόνια πριν από το θάνατό του). Ειδική φορολογική μεταχείριση παρέχεται στους γεωργούς και κτηνοτρόφους. Για να υπολογιστεί ο φόρος, στην κληρονομιά συνυπολογίζονται όλες οι προγενέστερες δωρεές και γονικές παροχές καθώς και προίκες του κληρονομούμενου στον ίδιο κληρονόμο.

α. 2. Φορολογία δωρεών

Αντικείμενο του φόρου είναι η κτήση περιουσίας από δωρεές και από οποιαδήποτε παροχή ή παραχώρηση χωρίς αντάλλαγμα (άτυπη δωρεά). Απαλλάσσονται το δημόσιο, οι δήμοι και οι κοινότητες, τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τα βοηθήματα ή αποζημιώσεις των ασφαλιστικών οργανισμών και ταμείων στη χήρα, τα τέκνα, τους γονείς και τις άγαμες αδελφές του ασφαλισμένου λόγω θανάτου του. Απαλλάσσονται μέχρι ένα ποσό οι γεωργοκτηνοτρόφοι και οι δωρεοδόχοι με αναπηρία πάνω από 67%. Για τον

υπολογισμό και την καταβολή του φόρου ισχύουν τα ίδια που ισχύουν στην περίπτωση του φόρου κληρονομιάς.

α. 3. Φορολογία γονικών παροχών

Με το Ν. 1329/1983 καταργήθηκε ο θεσμός της προίκας και θεσπίστηκε η ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση των γονικών παροχών που προβλέπονται από το άρθρο 1509 του Αστικού Κώδικα. Για να θεωρηθεί μια παροχή γονική, πρέπει να γίνεται μόνο από γονείς προς και με αποκλειστικό σκοπό τα παιδιά. Για τα υπόλοιπα εφαρμόζεται ότι ισχύει στη φορολογία δωρεών.

α. 4. Φορολογία κερδών από λαχεία - ΠΡΟ ΠΟ κ.λ.π.

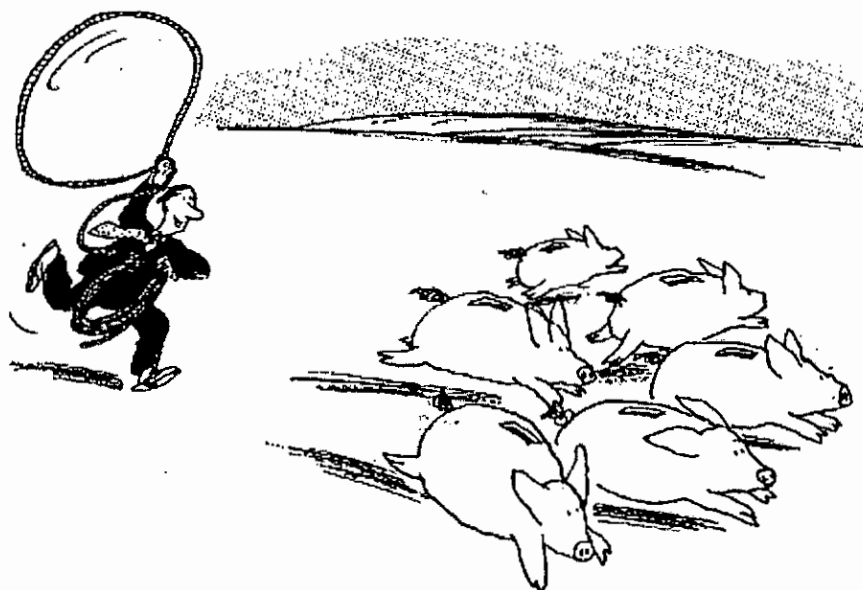
Αντικείμενο της φορολογίας είναι τα κέρδη από λαχεία, λαχειοφόρες ομολογίες, λαχειοφόρες αγορές και το ΠΡΟ ΠΟ. Από το φόρο απαλλάσσονται το δημόσιο, οι δήμοι και οι κοινότητες, τα νομικά πρόσωπα που εξομοιώνονται με το Δημόσιο, τα μετοχικά ταμεία ή τα ταμεία πρόνοιας και αλληλοβοήθειας στρατιωτικών ή πολιτικών δημοσίων υπαλλήλων και τα κέρδη που με ειδικούς νόμους εξαιρούνται από τη φορολογία.

α. 5. Φορολογία πλοίων

Σύμφωνα με το Ν. 27/1975 τα πλοία με ελληνική σημαία φορολογούνται με ειδικό τρόπο, δηλαδή με βάση τη χωρητικότητα σε κόρους και την ηλικία του πλοίου, ανεξάρτητα από την πραγματοποίηση ή όχι κερδών. Ο φόρος καταβάλλεται ετησίως σε τέσσερις δόσεις και σε περιπτώσεις εκπρόθεσμης, ανακριβούς ή μη υποβολής δήλωσης επιβάλλονται πρόσθετοι φόροι.

α. 6. Φορολογία αποταμιεύσεων

Σύμφωνα με το νόμο που ψηφίστηκε το 1990 φορολογούνται οι τόκοι των αποταμιεύσεων με συντελεστή 10%, ενώ από 1/9/92 ο συντελεστής έγινε 15%.

Γενικά σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Κράτους από τους Λοιπούς Άμεσους Φόρους αυξάνονται σταδιακά από το έτος 1980 έως και το έτος 1989 (με κάποιες μικρές πτωτικές τάσεις σε ορισμένα έτη) ενώ παρατηρείται μεγάλη αύξηση από το έτος 1990 έως το 1995 όπως φαίνεται από τον πίνακα που ακολουθεί.

Έσοδα του Δημοσίου από τους Λοιπούς Άμεσους Φόρους

Οικον. έτος	Λοιποί άμεσοι Φόροι (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Λοιποί άμεσοι φόροι (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Λοιποί άμεσοι φόροι (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Λοιποί άμεσοι φόροι (σε δισεκ. δρχ.)
80	25,6	84	57,2	89	93,8	93	391,4
81	30,9	85	55,6	90	79,7	94	473,0
82	45,3	86	82,9	91	186,7	95	663,6
83	51,8	87	57,3	92	252,5	96	731,9

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2. Έμμεση Φορολογία (έμμεσοι φόροι)

1.2.1. Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ)

Από την 1.1.1987 η χώρα μας εφαρμόζει το ΦΠΑ, εναρμονιζόμενη με το καθεστώς των άλλων κρατών - μελών της ΕΟΚ. Είναι ένας γενικός έμμεσος φόρος που επιρρίπτεται στην κατανάλωση και αποδίδεται στο Δημόσιο απ' αυτούς που υπάγονται σ' αυτόν. Επιβάλλεται στα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων, σε όλα τα στάδια της παραγωγής και εμπορίας των αγαθών μέχρι και του λιανικού εμπορίου, καθώς και στην παροχή υπηρεσιών. Υποκείμενοι στο φόρο είναι αυτοί που ασκούν οικονομική δραστηριότητα (έμποροι, βιομήχανοι, βιοτέχνες, ελεύθεροι επαγγελματίες κ.λ.π.). Τόπος φορολογίας για τις πράξεις παράδοσης αγαθών είναι το εσωτερικό της χώρας, ενώ για τις παροχές υπηρεσιών είναι ο τόπος παροχής. Βάση της φορολογίας είναι η αξία του αγαθού (προϊόντος) ή της παρεχόμενης υπηρεσίας, προσαυξημένη με κάθε είδους έξοδα (μεταφορά π.χ.), τέλη, δικαιώματα και τόκοι που επιβαρύνουν την τιμή, φόρους και εισφορές. Ο φόρος δεν επιβάλλεται στις εξαγωγές αγαθών. Θα πρέπει να αναφερθούν ορισμένες απαλλαγές που ισχύουν, από το Φ.Π.Α. και που αφορούν την υγεία, την εκπαίδευση, τις επικοινωνίες και τις δραστηριότητες κοινωφελών νομικών προσώπων.

Τα αγαθά και οι υπηρεσίες επιβαρύνονται αρχικά με τέσσερις (4) συντελεστές: Για αγαθά και υπηρεσίες λαϊκής κατανάλωσης, πρώτες ύλες και αγροτικά προϊόντα ο συντελεστής είναι 6%. Στα αγαθά και τις υπηρεσίες που χαρακτηρίζονται σαν πολυτελείας ο συντελεστής είναι 36% και σε όλα τα υπόλοιπα αγαθά και τις υπηρεσίες είναι 18%. Τέλος τα θέατρα, τα περιοδικά και οι εφημερίδες επιβαρύνονται με 3%. Για την περιοχή της Δωδεκανήσου έχουμε μείωση του συντελεστή φόρου προστιθέμενης αξίας. Ενώ

μεταγενέστερα έχουμε χαμηλότερο συντελεστή σε ολόκληρη την παράμεθρο. Από τις αρχές του 1988 ο συντελεστής 18% μειώθηκε σε 16% και έγιναν αρκετές μετατάξεις αγαθών και υπηρεσιών από υψηλότερο σε χαμηλότερο συντελεστή και λίγες από χαμηλότερο σε υψηλότερο συντελεστή.

Ο ΦΠΑ κατήργησε το φόρο κύκλου εργασιών (ΦΚΕ), εκτός από το ΦΚΕ των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Ο ΦΠΑ αντικατέστησε τα τέλη χαρτοσήμου στις συναλλαγές που ρυθμίζονται από αυτόν. Επίσης συγχωνεύτηκαν στο ΦΠΑ οι εξής φόροι:

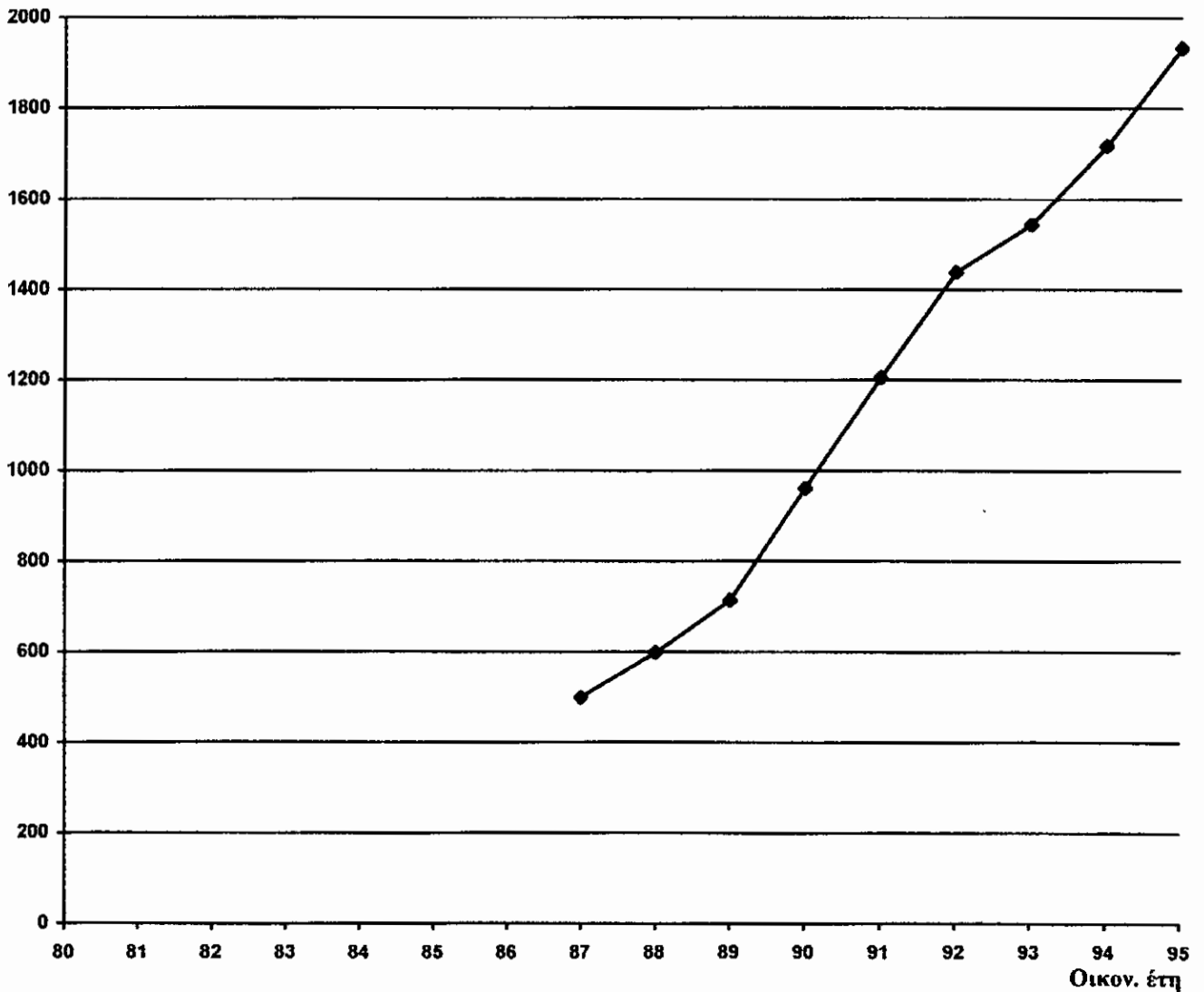
- ◆ Ειδικός φόρος κατανάλωσης ζάχαρης.
- ◆ Φόρος κατανάλωσης απορρυπαντικών.
- ◆ Φορολογία Κέντρων Διασκέδασης και Κέντρων Πολυτελείας.
- ◆ Φορολογία άρθρου 5 ΑΝ. 843/1937.
- ◆ Φορολογία Δημοσίων Θεαμάτων ΑΝ. 505/1937.
- ◆ Ειδικός φόρος στις κυρώδεις ύλες.
- ◆ Πρόσθετο ποσοστό 20% στα τέλη χαρτοσήμου που εισπράττονται από ΔΕΗ, Εταιρεία Φωταερίου και Ύδρευσης.
- ◆ Εισφορά υπέρ ΟΓΑ Ν. 4169/1961 και Ν. 1066/1980.

Τα έσοδα του κράτους από το ΦΠΑ σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους αυξάνονται σταδιακά από το έτος 1987 έως και το έτος 1990 και φτάνουν να τετραπλασιάζονται από το έτος 1995 όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν:

Έσοδα του Δημοσίου από τον Φ.Π.Α.

Οικον. έτος	Φ.Π.Α. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Π.Α. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Π.Α. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Π.Α. (σε δισ. δρ)
80	----	84	----	88	599,0	92	1.439,3
81	----	85	----	89	714,2	93	1.543,7
82	----	86	----	90	961,2	94	1.717,7
83	----	87	498,6	91	1.206,2	95	1.933,0

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.2. Τέλη Χαρτοσήμου

Τέλη χαρτοσήμου επιβάλλονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου, στα έγγραφα ή στις εγγράφως καταρτιζόμενες συναλλαγές και διακρίνονται σε πάγια που καταβάλλονται με σταθερό ποσό ανεξάρτητα από την αξία των εγγράφων, και σε αναλογικά, που υπολογίζονται σαν ποσοστό στη χρηματική αξία των εγγράφων. Με τις διατάξεις του ΦΠΑ καταργήθηκαν από 1.1.1987 τα τέλη χαρτοσήμου τα οποία εισπράττονταν σε ορισμένες συναλλαγές, που ρυθμίζονται σήμερα από το ΦΠΑ. Σε συναλλαγές μη ρυθμιζόμενες από το ΦΠΑ εξακολουθούν να επιβάλλονται τα τέλη χαρτοσήμου όπως σε μισθώσεις οικοδομών, ασφαλιστικές συναλλαγές, δάνεια επιχειρήσεων κ.ά. Υπάρχουν και ορισμένες απαλλαγές από τα τέλη χαρτοσήμου, όπως π.χ. απαλλαγές των στεγαστικών δανείων για αγορά πρώτης κατοικίας. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι με το Ν. 1591/1986 διπλασιάστηκαν τα πάγια τέλη χαρτοσήμου.

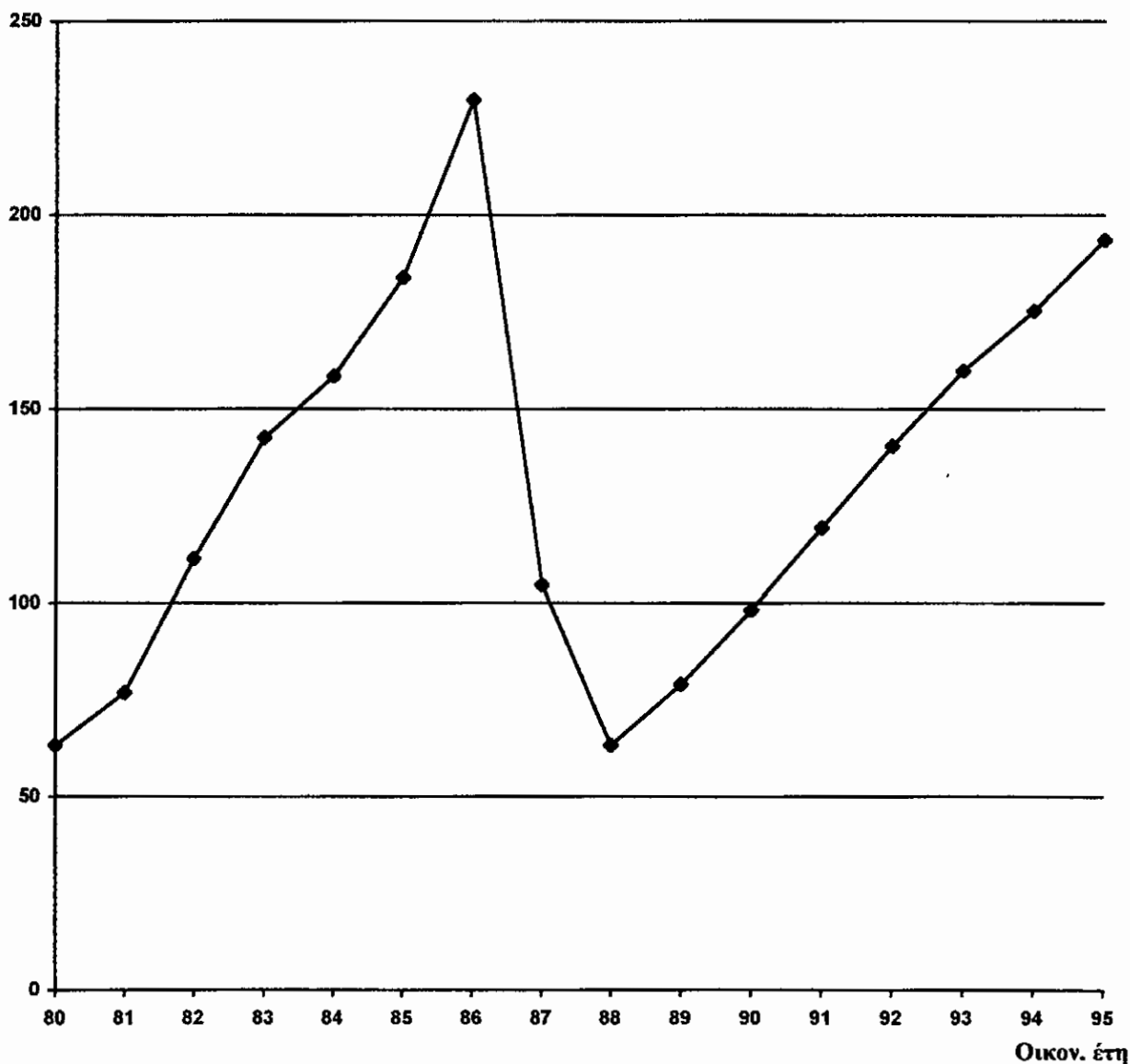
Σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Κράτους από τα τέλη Χαρτοσήμου παρουσιάζουν μια σταδιακή αύξηση έως και το έτος 1986 ενώ παρατηρείται πτώση από το έτος 1987 επειδή καταργήθηκαν τα τέλη χαρτοσήμου που εισπράττονταν από ορισμένες συναλλαγές. Από το έτος 1991 παρατηρείται πάλι σταδιακή αύξηση των εσόδων η οποία φτάνει τα επίπεδα των εσόδων παλαιότερα όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν:

Έσοδα του Δημοσίου από τα Τέλη Χαρτοσήμου

Οικον. έτος	Τέλη Χαρτοσήμου	Οικον. έτος	Τέλη Χαρτοσήμου	Οικον. έτος	Τέλη Χαρτοσήμου	Οικον. έτος	Τέλη Χαρτοσήμου
80	63,4	84	158,4	88	63,4	92	140,4
81	76,9	85	184,0	89	79,1	93	159,9
82	111,4	86	229,7	90	98,3	94	175,3
83	142,6	87	104,6	91	119,3	95	193,6

..//..

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.3 Φόρος Κύκλου Εργασιών

Με την εφαρμογή του ΦΠΑ καταργήθηκε από 1.1.1987 ο ΦΚΕ, με εξαίρεση το ΦΚΕ που επιβάλλεται στα ασφάλιστρα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Τα ασφάλιστρα του αυτοκινήτου όμως δεν υπόκεινται στο φόρο. Από το ΦΚΕ των ασφαλιστρών προβλέπονται και ορισμένες απαλλαγές, όπως

..//..

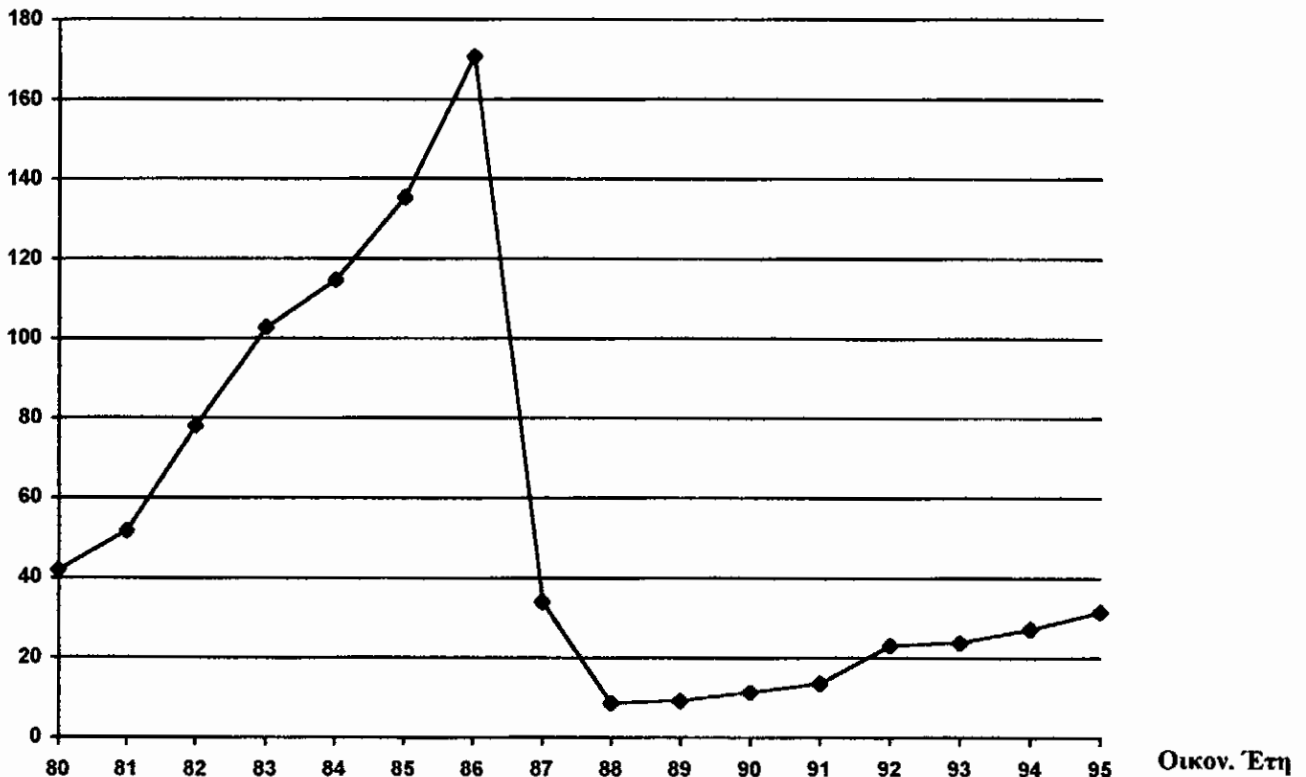
για παράδειγμα τα ασφάλιστρα του κλάδου ζωής (για συμβόλαια μέχρι 10 χρόνια), τα ασφάλιστρα των πλοίων και των αεροσκαφών κ.ά.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν, η αύξηση των εσόδων του Κράτους είναι σταθερή έως και το έτος 1986 ενώ το έτος 1987 παρατηρείται μεγάλη πτώση και ακόμη μεγαλύτερη πτώση το έτος 1988 και φτάνουμε στο 1995 με μια μικρή σταδιακή αύξηση.

Έσοδα Δημοσίου από το Φόρο Κύκλου Εργασιών

Οικον. έτος	Φ.Κ.Ε.	Οικον. έτος	Φ.Κ.Ε.	Οικον. έτος	Φ.Κ.Ε.	Οικον. έτος	Φ.Κ.Ε.
80	41,9	84	114,7	88	8,7	92	23,1
81	51,7	85	135,4	89	9,2	93	23,8
82	78,1	86	170,8	90	11,4	94	27,2
83	102,8	87	34,0	91	13,6	95	31,5

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

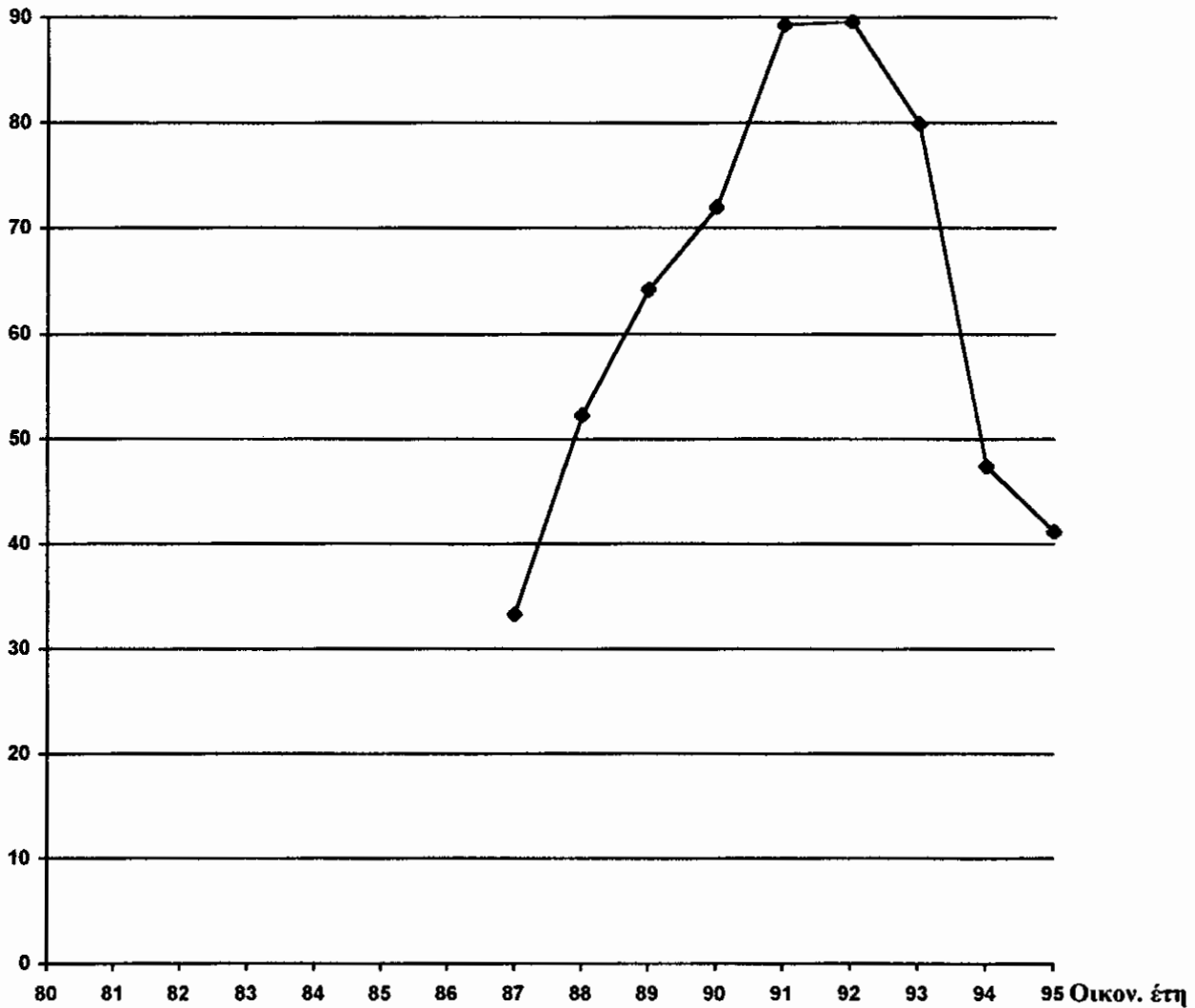
1.2.4. Φόρος Τραπεζικών Εργασιών

Εφαρμόζεται από την 1.1.1987 και διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 1676/1986. Επιβάλλεται στις συμβάσεις των δανείων και πιστώσεων που χορηγούνται από τις Τράπεζες, με συντελεστή 3% και στα ακαθάριστα έσοδα των Τραπεζών (τόκοι, προμήθειες κ.λ.π.) με συντελεστή 8%. Ο φόρος αυτός αντικατέστησε τις επιβαρύνσεις από τα τέλη χαρτοσήμου και επιβάλλονταν κατά περίπτωση στις παραπάνω πράξεις. Προβλέπονται ορισμένες απαλλαγές από το φόρο όπως για παράδειγμα απαλλαγές για στεγαστικά δάνεια έως 1.000.000 δρχ. Σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Δημοσίου από το φόρο Τραπεζικών Εργασιών αρχίζουν το οικονομικό έτος 1987 και έως το έτος 1992 παρουσιάζουν σταδιακή άνοδο ενώ από το έτος 1993 παρατηρείται μια πτώση η οποία το έτος 1995 φτάνει περίπου το ήμισυ των εσόδων του 1992, όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν:

Έσοδα του Δημοσίου από το Φόρο Τραπεζικών Εργασιών

Οικον. έτος	Φόρος Τραπεζ. Εργασιών (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος Τραπεζ. Εργασιών (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος Τραπεζ. Εργασιών (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος Τραπεζ. Εργασιών (σε δισεκ. δρχ.)
80	----	84	----	88	52,3	92	89,6
81	----	85	----	89	64,2	93	79,9
82	----	86	----	90	72,0	94	47,4
83	----	87	33,3	91	89,3	95	41,2

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.5. Φορολογία Αυτοκινήτων

Τα αυτοκίνητα ιδιωτικής και δημόσιας χρήσης επιβαρύνονται με τις ακόλουθες φορολογίες, τέλη ή εισφορές:

⇒ Με τα τέλη κυκλοφορίας που καθορίζονται: με βάση την ιπποδύναμη του κινητήρα για τα επιβατικά Ι.Χ., για τα επιβατικά Δ.Χ. με σταθερή τιμή, για τα λεωφορεία Ι.Χ. και Δ.Χ. με βάση τις θέσεις, τις μοτοσικλέτες με βάση το

κιλό του ωφέλιμου φορτίου κ.λ.π. Ποσοστό 20% των τελών κυκλοφορίας αποδίδονται στους δήμους και κοινότητες. Τα τέλη κυκλοφορίας είναι ετήσια και για τα επιβατικά Ι.Χ. μειώνονται κατά 5% μετά την πάροδο πενταετίας από την πρώτη κυκλοφορία στην Ελλάδα και κατά 5% για κάθε χρόνο μέχρι το 35%. Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι υπάρχει πλήθος εξαιρέσεων και απαλλαγών όπως για παράδειγμα οι ανάπηροι, το δημόσιο, οι ξένες αποστολές κ.λ.π.

⇒ Με τις εισφορές για τη χορήγηση αδειών κυκλοφορίας: στα φορτηγά Δ.Χ. και Ι.Χ. με βάση το μεικτό βάρος. Τα λεωφορεία Δ.Χ. επιβαρύνονται επιπλέον με εισφορά στην υπεραξία της άδειας κυκλοφορίας για την πρώτη άδεια και μεταβίβαση.

⇒ Με τους ειδικούς φόρους επιβατικών αυτοκινήτων (Ν. 363/1976) που εισάγονται από το εξωτερικό ή κατασκευάζονται, διασκευάζονται ή συναρμολογούνται στη χώρα πώλησης.

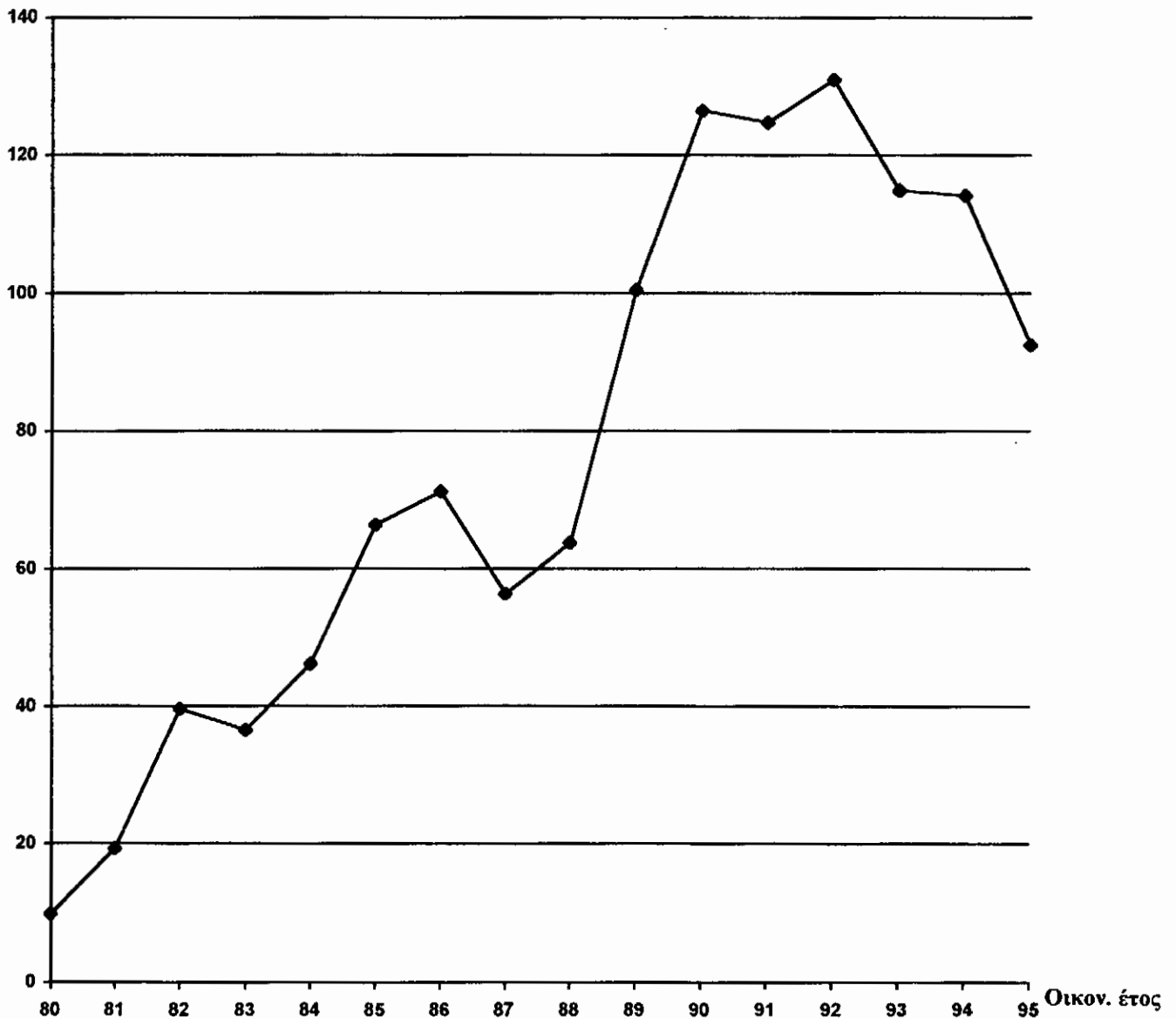
⇒ Με τον ειδικό φόρο κατανάλωσης φορτηγών αυτοκινήτων (Ν. 1223/1981) που εισάγονται ή παράγονται εγχώρια σε ποσοστά 15%, 23%, 70%, ανάλογα με την κατηγορία.

Σύμφωνα με στοιχεία από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους τα έσοδα του Δημοσίου από την φορολογία αυτοκινήτων αυξάνονται έως και το έτος 1986, έχουμε μια πτώση τα έτη 1987 - 1988 ενώ διπλασιάστηκαν κατά το έτος 1989 και έως το 1992 παρατηρείται σταδιακή αύξηση και έκτοτε πτώση έως το 1995 όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν:

Έσοδα του Δημοσίου από τη Φορολογία Αυτοκινήτων

Οικον. έτος	Φόρος αυτοκιν. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος αυτοκιν. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος αυτοκιν. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φόρος αυτοκ. (σε δισ. δρχ.)
80	9,8	84	46,2	88	63,8	92	131,0
81	19,3	85	66,4	89	100,5	93	114,9
82	39,6	86	71,2	90	126,5	94	114,2
83	36,5	87	56,4	91	124,8	95	92,5

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

..//..

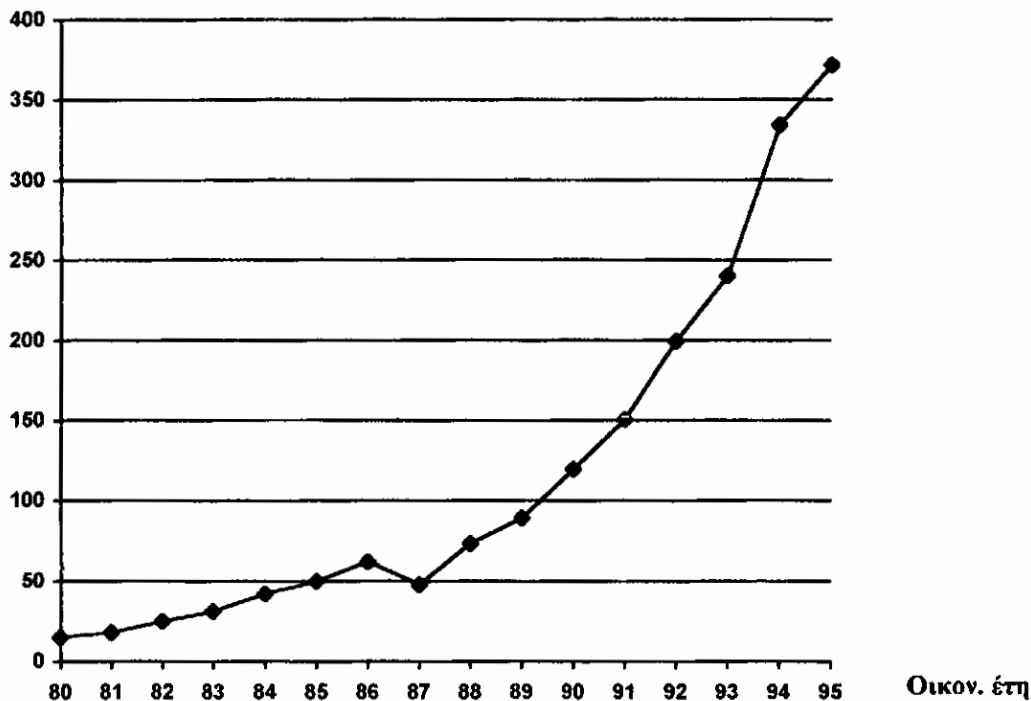
1.2.6. Φορολογία Καπνού

Ο Φ.Π.Α. επιβάλλεται με συντελεστή 26,47% στην τιμή λιανικής πώλησης όλων των καπνοβιομηχανικών προϊόντων. Τα πούρα επιβαρύνονται με φόρο κατανάλωσης 5% στην κατά κιλό τιμή λιανικής πώλησης, ενώ ο καπνός καπνίσματος - αναρρόφησης - μασήματος επιβαρύνεται με 37%. Όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν τα έσοδα του Δημοσίου από τη φορολογία καπνού αυξάνονται σταδιακά κατά τα έτη 1980 έως και 1995.

Έσοδα του Δημοσίου από τη Φορολογία Καπνού

Οικον. έτος	Φορολογία καπνού (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φορολογία καπνού (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φορολογία καπνού (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φορολογία καπνού (σε δισ. δρχ.)
80	14,8	84	42,2	88	73,5	92	199,5
81	17,8	85	49,8	89	89,4	93	240,5
82	25,0	86	62,3	90	119,6	94	334,6
83	31,2	87	48,0	91	150,7	95	371,9

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.7. Φορολογία Μεταβίβασης Ακινήτων (ΦΜΑ)

Ο Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων επιβάλλεται στην αξία του ακινήτου ή του εμπράγματος σε αυτό δικαιώματος ή πλοίου, που μεταβιβάζεται με αντάλλαγμα και βαρύνει κατά κανόνα τον πωλητή που τον καταβάλλει ολόκληρο πριν από την κατάρτιση του συμβολαίου μεταβίβασης. Για τον υπολογισμό του φόρου λαμβάνεται υπόψη η αγοραία αξία του ακινήτου, εκτός αν το ακίνητο βρίσκεται εντός σχεδίου, σε περιοχές που ισχύει το σύστημα του αντικειμενικού Προσδιορισμού, οπότε ο φόρος υπολογίζεται με βάση την αντικειμενική του αξία. Οι σημαντικότερες εξαιρέσεις και απαλλαγές από το φόρο είναι:

- * Οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις.
- * Το Δημόσιο, οι δήμοι και κοινότητες, οι ιεροί ναοί - μονές, θρησκευτικά και λοιπά ιδρύματα και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Για μεταβιβάσεις μεταξύ τους και για μεταβιβάσεις με άλλους αντισυμβαλλομένους ο φόρος πληρώνεται από αυτούς με συντελεστές μειωμένους κατά το ήμισυ.
- * Φυσικά πρόσωπα που χρησιμοποιούν εισαγόμενο συνάλλαγμα (ομογενείς, εργάτες, ναυτικοί) κατά το ποσοστό της αξίας του ακινήτου που καλύπτει το συνάλλαγμα. Αγρότες και κτηνοτρόφοι για αγορές γεωργικών και κτηνοτροφικών εκτάσεων μέχρι ενός ορίου, που καθορίζεται από τον αριθμό των στρεμμάτων και την αξία τους.
- * Για εγγάμους και έως κάποιο ποσό προσαυξανόμενο για κάθε παιδί καθώς και για αγάμους για μικρότερο ποσό για την αγορά πρώτης κατοικίας ή διαμερίσματος.

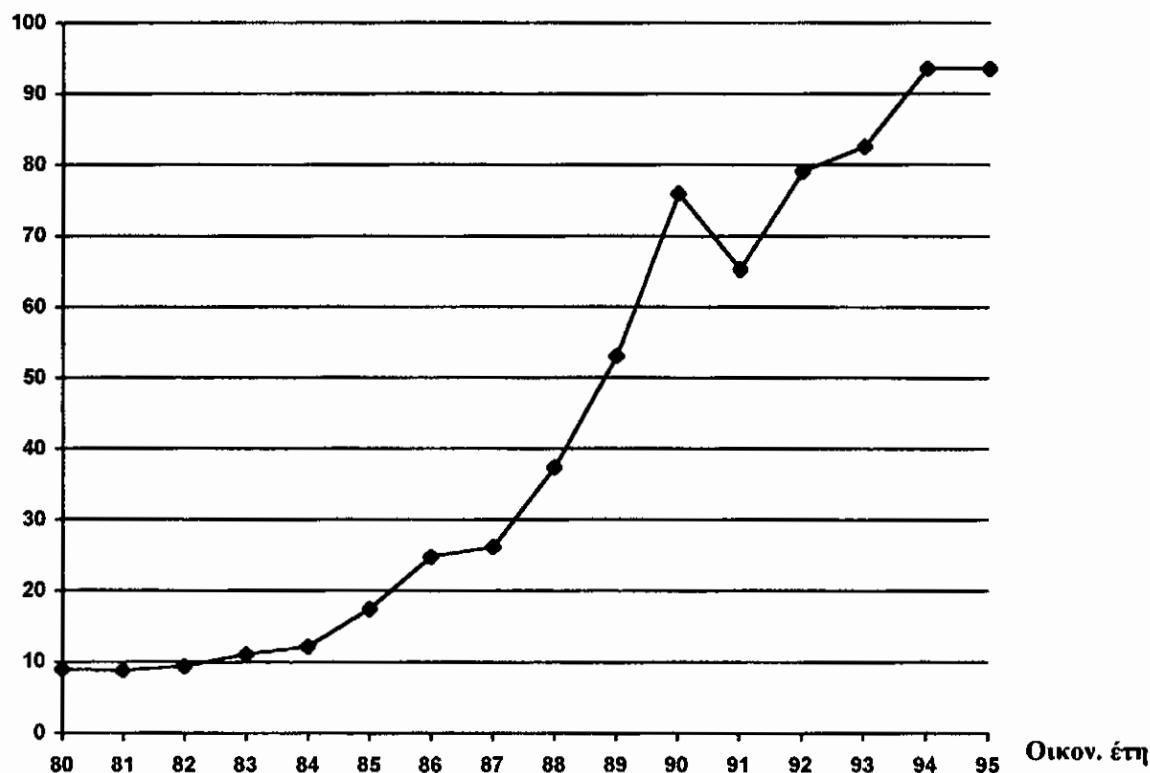
* Για αγορά οικοπέδου έως κάποιο ποσό για αγάμους και εγγάμους στους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης και για μεγαλύτερο ποσό στην υπόλοιπη χώρα.

Σε περίπτωση παράλειψης υποβολής, ανακριβούς εκπρόθεσμης δήλωσης επιβάλλονται πρόσθετοι φόροι. Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα και του διαγράμματος που ακολουθούν υπάρχει μια σταδιακή αύξηση των εσόδων του Δημοσίου από τη φορολογία μεταβίβασης ακινήτων (ΦΜΑ).

Έσοδα του Δημοσίου από τη Φορολογία Μεταβίβασης Ακινήτων

Οικον. έτος	Φ.Μ.Α. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Μ.Α. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Μ.Α. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φ.Μ.Α. (σε δισ. δρχ.)
80	9,0	84	12,2	88	37,4	92	79,1
81	8,8	85	17,5	89	53,1	93	82,6
82	9,4	86	24,8	90	76,0	94	93,6
83	11,1	87	26,2	91	65,3	95	93,6

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.8. Φορολογία Πετρελαιοειδών (καυσίμων)

Ακολουθώντας τη νομοθεσία του Ν. /1571/1985 οι τιμές των προϊόντων πετρελαίου καθορίζονται ως εξής:

- Κάθε τρεις μήνες ο Υπουργός Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας εκδίδει ένα Διάταγμα και αποφασίζει για τις τιμές βάσης των διαφόρων προϊόντων, παίρνοντας υπόψη το μέσο κόστος ετοιμών προϊόντων πετρελαίου διυλιστηρίων χώρας - μέλους της ΕΟΚ καθώς και το κόστος παραγωγής προϊόντων πετρελαίου σε ελληνικά διυλιστήρια.
- Προσδιορίζονται οι τιμές χονδρικής και λιανικής πώλησης (πριν τη φορολογία) αφού λαμβάνονται υπόψη το κόστος διακίνησης, το κόστος διατήρησης αποθεμάτων, το κόστος εφοδιασμού ακριτικών τουριστικών και προβληματικών περιοχών και τα περιθώρια κέρδους χονδρικής ή λιανικής των προϊόντων.

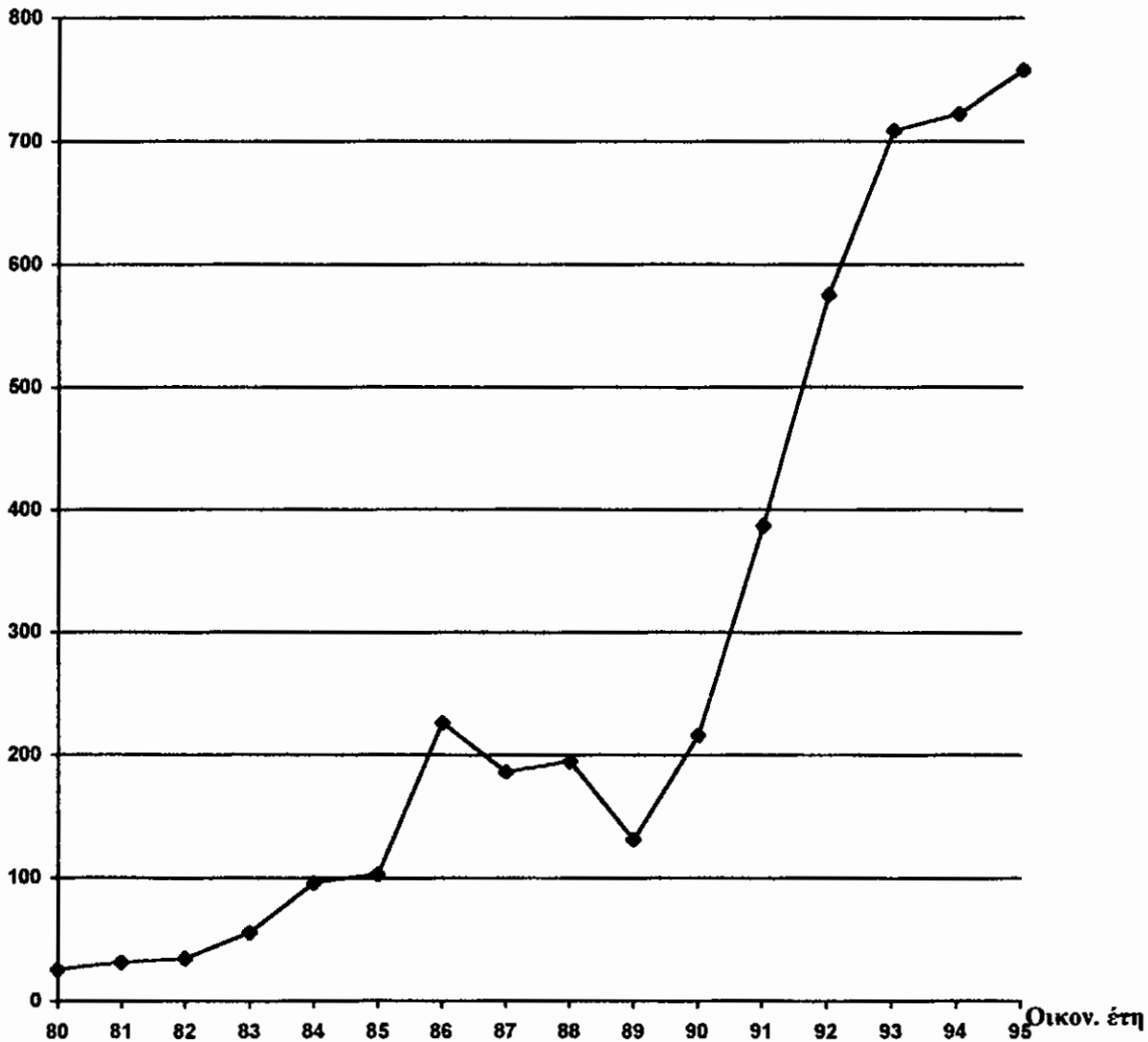
Από τις αρχές τις δεκαετίας του '90 έχουμε απελευθέρωση των τιμών και ορίζεται ένα πλαφόν μόνο σε ειδικές περιπτώσεις. Στην τιμή του καταναλωτή έχουν προστεθεί οι δασμοί, οι φόροι και τα λοιπά τέλη. Έτσι κάθε τρίμηνο μεταβάλλεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης πετρελαιοειδών που επιβάλλεται στα διάφορα προϊόντα στην τιμή βάσης πριν την επιβολή του Φ.Π.Α. (36%, 16%, 6% ανάλογα με το προϊόν). Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης είναι δραχμικός και επιβάλλεται στο χιλιόλιτρο (βενζίνες) ή στο μετρικό τόνο (πετρέλαιο). Τα έσοδα από τη φορολογία πετρελαιοειδών παρουσιάζουν σταδιακή αύξηση έως και το έτος 1985 ενώ το έτος 1986 παρατηρείται διπλασιασμός των εσόδων, κάποιες αυξομειώσεις κατά τα έτη 1987 έως 1990

και από το έτος 1991 έως και το 1995 παρατηρείται μεγάλη άνοδος όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν:

Έσοδα του Δημοσίου από τη Φορολογία Πετρελαιοειδών

Οικον. έτος	Φορολογία πετρελαίου (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φορολογία πετρελαίου (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φορολογία πετρελαίου (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Φορολογία πετρελαίου (σε δισεκ. δρχ.)
80	25,4	84	95,8	88	194,8	92	575,1
81	31,1	85	103,0	89	131,3	93	709,0
82	34,4	86	226,2	90	216,2	94	722,8
83	55,6	87	186,4	91	387,2	95	757,6

σε δισεκ. δρχ.

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.9. Δασμοί, Φόροι και Εισφορές στις εισαγωγές

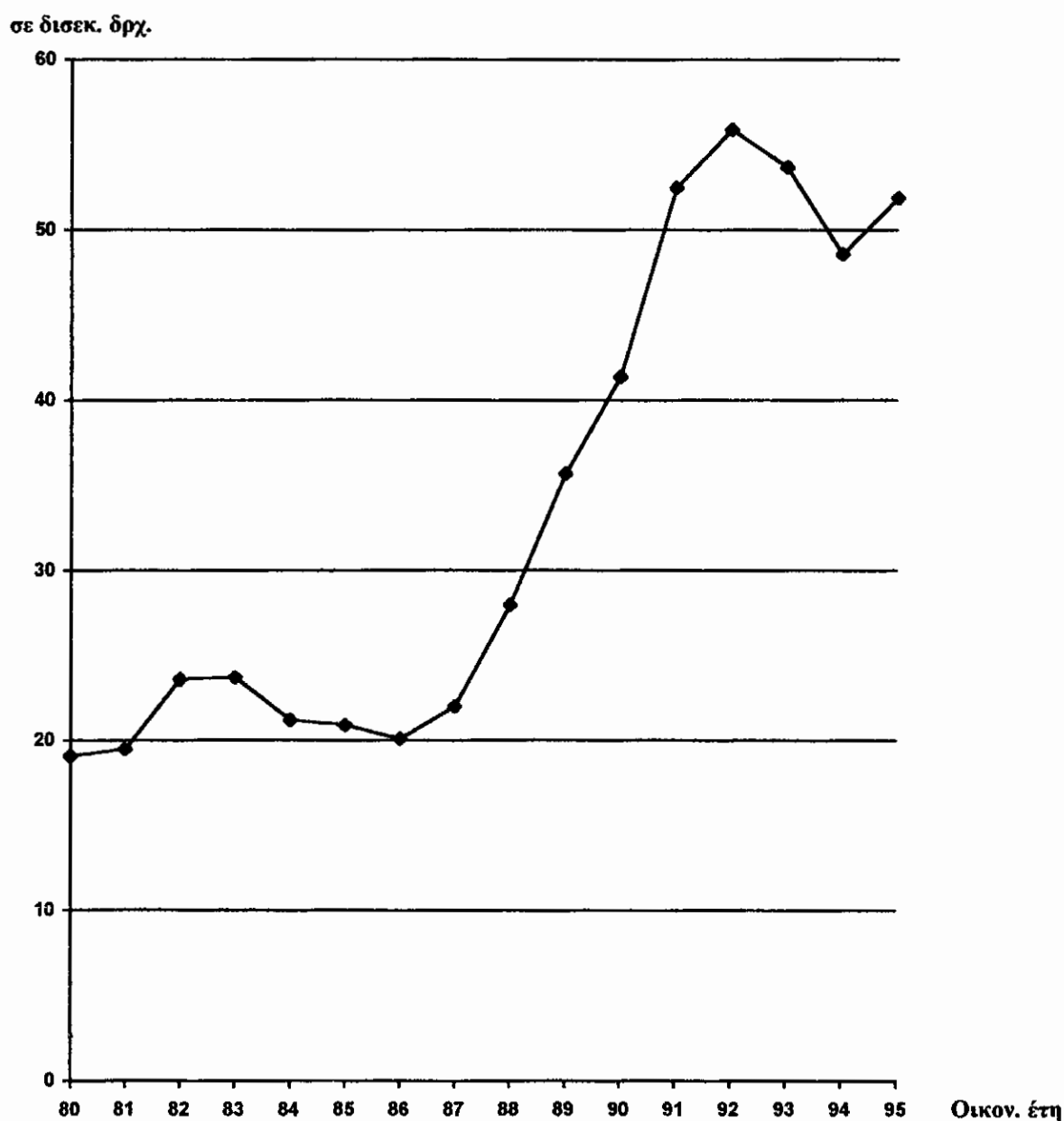
Κατά την εισαγωγή, από το εξωτερικό, αγαθών εισπράττονται οι ακόλουθες φορολογίες:

- ◇ Κατά την εισαγωγή προϊόντων από τρίτες χώρες επιβάλλονται δασμοί σε ποσοστό επί της αξίας ή μόνο κατά μονάδα που αποδίδονται στην ΕΟΚ, ή επί της αξίας και κατά μονάδα προϊόντος (μεικτοί) εισφορά 50% υπέρ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και 1,5 % εισφορά Τράπεζας. Τα παραπάνω δεν επιβάλλονται για προϊόντα προερχόμενα από χώρες της ΕΟΚ και προτιμησιακές χώρες.
- ◇ Για όλα τα προϊόντα επιβάλλονται οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και πολυτελείας όπως επιβάλλονται και στα εγχωρίως παραγόμενα αγαθά. Για τα προερχόμενα από τρίτες χώρες, οι φόροι αυτοί επιβάλλονται στο άθροισμα της αξίας εισαγωγής των δασμών και των εισφορών.
- ◇ Μετά την επιβολή των παραπάνω επιβάλλεται ο ΦΠΑ στο άθροισμα που προκύπτει.
- ◇ Τέλος επιβαλλόταν ο ρυθμιστικός φόρος του Ν. 1477/1984, του οποίου τα ποσοστά καθορίζονται στο Παράρτημα IV του νόμου και ποικίλουν από 0,1% έως 22,1%. Ο φόρος αυτός έβαινε μειούμενος κάθε χρόνο και έπαψε να υφίσταται την 1.1.1989. Ο ρυθμιστικός φόρος επιβάλλετο στην αρχική αξία εισαγωγής για προϊόντα ΕΟΚ και στο άθροισμα αξίας εισαγωγής, δασμών και εισφορών για προϊόντα τρίτων. Στα έσοδα από τους εισαγωγικούς δασμούς παρατηρείται σταδιακή μικρή αύξηση όπως φαίνεται από τον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν.

Έσοδα του Δημοσίου από Δασμούς, Φόρους και Εισφορές στις εισαγωγές

Οικον. έτος	Εισαγ. Φορολ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Εισαγ. Φορολ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Εισαγ. Φορολ. (σε δισεκ. δρχ.)	Οικον. έτος	Εισαγ. Φορολ. (σε δισ. δρχ.)
80	19,1	84	21,2	88	28,0	92	55,9
81	19,5	85	20,9	89	35,7	93	53,7
82	23,6	86	20,1	90	41,4	94	48,6
83	23,7	87	22,0	91	52,5	95	51,9

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.2.10. Λοιποί έμμεσοι φόροι

α. Φόρος συγκέντρωσης

Ο φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων, εφαρμόζεται από 1.1.1987. Επιβάλλεται με συντελεστή 1% σε ορισμένες πράξεις εταιρειών και ενώσεων προσώπων κερδοσκοπικού χαρακτήρα που είναι η σύσταση, η αύξηση του κεφαλαίου, η αύξηση του ενεργητικού, η μετατροπή και συγχώνευση με ορισμένες προϋποθέσεις και η χορήγηση δανείων ειδικής μορφής. Ο φόρος αυτός αντικατέστησε τα τέλη χαρτοσήμου που επιβάλλονταν στις παραπάνω πράξεις. Προβλέπονται και ορισμένες απαλλαγές από το φόρο, όπως απαλλαγές των ναυτιλιακών εταιρειών, των αγροτικών συνεταιρισμών κ.λ.π.

β. Φόροι κατανάλωσης και πολυτελείας

Εξακολουθούν να ισχύουν και μετά την εφαρμογή του ΦΠΑ οι φόροι που διέπονται από τις διατάξεις του Ν. 1477/1984 και που είναι:

- ◆ ο φόρος πολυτελείας ο οποίος επιβάλλεται σε διάφορα είδη, όπως αρωματοποιίας, χρυσοχοΐας, γουναρικών, εμφιαλωμένων κρασιών κ.λ.π.
- ◆ ο φόρος πολυτελείας για την τεχνητή μέταξα και τις συνθετικές υφαντικές ίνες κ.λ.π.
- ◆ ο φόρος πολυτελείας στο ούισκι, τζιν και βότκα (σταδιακή μείωση μέχρι εξάλειψη 1.1.1989).
- ◆ ο ειδικός φόρος κατανάλωσης στις κλιματιστικές συσκευές, στους απορροφητήρες σκόνης οικιακής χρήσης, στα μεγάφωνα και τους ηλεκτρονικούς, στα ιπποδρομικά άλογα κ.λ.π.
- ◆ ο ειδικός φόρος κατανάλωσης του Ν. 1223/1983 στα φορτηγά αυτοκίνητα.
- ◆ οι φόροι κατανάλωσης στη βύνη και την ισοπροπυλική αλκοόλη.

Εξακολουθούν, επίσης, να ισχύουν και οι εξής φόροι κατανάλωσης που είναι:

- ◆ ο ειδικός φόρος κατανάλωσης επιβατικών αυτοκινήτων.
- ◆ ο φόρος κατανάλωσης των λιπαντικών ελαίων.
- ◆ ο φόρος κατανάλωσης στις ανυψωτικές συσκευές.
- ◆ ο ειδικός φόρος κατανάλωσης στις τηλεοπτικές διαφημίσεις.
- ◆ ο φόρος κατανάλωσης στα μισθώματα αλόγων κούρσας.
- ◆ ο ειδικός φόρος κατανάλωσης στα παιγνιόχαρτα και στο αλάτι.

Βάση επιβολής των φόρων κατανάλωσης είναι η τιμή πώλησης του κάθε είδους εκτός από τις περιπτώσεις που ο φόρος είναι δραχμικός με βάση επιβολής του το καθαρό βάρος. Υπόχρεος για την απόδοση στο Δημόσιο του φόρου είναι ο παραγωγός ή ο κατασκευαστής ή ο διασκευαστής των ειδών. Σε περίπτωση παράλειψης υποβολής ή υποβολής ανακριβούς ή εκπρόθεσμης φορολογικής δήλωσης επιβάλλονται πρόσθετοι φόροι. Οι φόροι κατανάλωσης και πολυτελείας επιβαρύνουν το ίδιο, τόσο τα εγχώρια όσο και τα εισαγόμενα είδη, ενώ απαλλάσσονται τα εγχώρια είδη που εξάγονται.

γ. Φορολογία οινοπνεύματος

Το οινόπνευμα παράγεται μόνο στη χώρα χωρίς να εισάγεται και φορολογείται δραχμικά κατά κιλό με τους εξής φόρους: 100 δρχ. το άνυδρο, 30 δρχ. ο ειδικός φόρος κατανάλωσης, 10 δρχ. το δικαίωμα ΕΤΕΦΟ, 0,0024 δρχ. αναγκαστικό δάνειο και 8,6542 δρχ. πριμοδότηση για το φωτιστικό οινόπνευμα. Μετά την επιβολή των παραπάνω φόρων επιβάλλεται ΦΠΑ 16%. Για τα ποτά που περιέχουν οινόπνευμα, είτε αυτά εισάγονται είτε παράγονται

στη χώρα, επιβάλλεται φόρος 130 δρχ. στο κιλό του περιεχομένου οινοπνεύματος.

1.3. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων

Οι φόροι άμεσοι και έμμεσοι παρουσιάζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα:

Τα πλεονεκτήματα των άμεσων φόρων είναι τα εξής: **I.** Παρουσιάζουν σταθερότητα απόδοσης. **II.** Είναι δικαιότεροι (είναι προοδευτικοί και προσαρμόζονται στην φοροδοτική ικανότητα των πολιτών). **III.** Ο φορολογούμενος γνωρίζει εκ των προτέρων το φόρο που θα πληρώσει.

Τα μειονεκτήματα των άμεσων φόρων είναι τα εξής: **I.** παρουσιάζουν δυσχέρεια στην εξακρίβωση της φορολογητέας ύλης. **II.** Δεν είναι άμεσου απόδοσης. **III.** Παρουσιάζουν μεγάλο κόστος. **IV.** Απαιτούν την τήρηση βιβλίων που συνεπάγονται δαπάνες.

Τα πλεονεκτήματα των έμμεσων φόρων είναι τα εξής: **I.** Είναι μεγάλης και άμεσου απόδοσης. **II.** Το κόστος βεβαίωσης είναι μικρότερο. **III.** Εισπράττονται ευκολότερα. **IV.** Εισπράττονται και από τους αλλοδαπούς, τους μη υποκείμενους στην φορολογία εισοδήματος.

Τα μειονεκτήματα των έμμεσων φόρων είναι τα εξής: **I.** Είναι άδικοι γιατί επιβάλλονται αδιάκριτα στους πάντες. **II.** Στερούνται σταθερότητας ιδίως στις περιπτώσεις (εποχές) οικονομικών κρίσεων.

4. Σύγκριση άμεσων και έμμεσων φόρων

Από άποψη διάρθρωσης των φορολογικών εσόδων, η περίοδος που ξετάζεται (1980-1995) περιλαμβάνει χαρακτηριστικές υποπεριόδους που ποδηλώνουν διαφορετικές κατευθύνσεις πολιτικής. Κατά την πρώτη περίοδο 1980-1987 (σε αντίθεση με την προηγούμενη πενταετία) το ποσοστό συμμετοχής της φορολογίας αγαθών και υπηρεσιών αυξάνεται από 40,2% σε 46,6% και εκείνο της φορολογίας των οικονομικών μονάδων (άμεσων φόρων) πέφτει από 19,2% σε 17%. Είναι φανερό ότι ενώ στην πενταετία που προηγήθηκε είχε σημειωθεί μια σαφής βελτίωση στη σχέση άμεσων φόρων προς τους έμμεσους φόρους στην περίοδο 1980-1987 η σχέση αυτή χειροτέρευσε.

Η διετία 1988-1989 χαρακτηρίζεται από έντονη μείωση των εσόδων, λόγω αύξησης της φοροδιαφυγής, η οποία παρατηρήθηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου (σε μεγάλο βαθμό) στους έμμεσους φόρους. Η φοροδιαφυγή εξηγεί σχεδόν εξ ολοκλήρου την αύξηση της συμμετοχής των άμεσων φόρων στα συνολικά έσοδα και αντίστοιχα στη μείωση της συμμετοχής των έμμεσων φόρων.

Η περίοδος 1990-1995 χαρακτηρίζεται από την έντονη αύξηση των εσόδων και από τους έμμεσους και από τους άμεσους φόρους με αύξηση όμως και της ψαλίδας που υπάρχει μεταξύ τους. Η έμμεση φορολογία αντιπροσώπευε και εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει περίπου 65%-75% των συνολικών φορολογικών εσόδων. Όπως είναι γνωστό, οι έμμεσοι φόροι, αναφερόμενοι κυρίως στην καταναλωτική δαπάνη, πλήττουν περισσότερο τα χαμηλά εισοδήματα, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων διατίθεται για αγορά καταναλωτικών αγαθών (δεν προσαρμόζονται δηλαδή ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών, σε αντίθεση με τους άμεσους οι οποίοι

είναι δικαιότεροι, προοδευτικοί και προσαρμόζονται στην φοροδοτική ικανότητα των πολιτών).

Η Ελλάδα όμως δεν παρουσιάζεται να έχει μόνο πρόβλημα ως προς τη σχέση των εσόδων των άμεσων και έμμεσων φόρων αλλά παρουσιάζεται να έχει πρόβλημα και ως προς τη σχέση φορολογικού βάρους με το κατά κεφαλή ετήσιο εισόδημα. Από επίσημες μελέτες η Ελλάδα εκτιμάται ότι έχει το μεγαλύτερο φορολογικό βάρος από όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ με βάση το δείκτη του Bird και με χρησιμοποίηση των ισοτιμιών αγοραστικής δύναμης (purchasing - power parities) για τη μετατροπή των εισοδημάτων των διαφόρων χωρών σε μια κοινή νομισματική μονάδα (π.χ. δολάρια ΗΠΑ).

Επίσης, μπορεί να αναφερθεί και η σύγκριση που έγινε μεταξύ του φορολογικού βάρους των χωρών του ΟΟΣΑ και εκείνου των ΗΠΑ και εκτιμήθηκε ότι το φορολογικό βάρος στην Ελλάδα είναι κατά 16% υψηλότερο εκείνου των ΗΠΑ, παρότι τα φορολογικά έσοδα των ΗΠΑ είναι περίπου (κυμαίνονται περίπου) 35% του εθνικού προϊόντος ενώ στην Ελλάδα αντίστοιχα περίπου 25% του εθνικού προϊόντος.

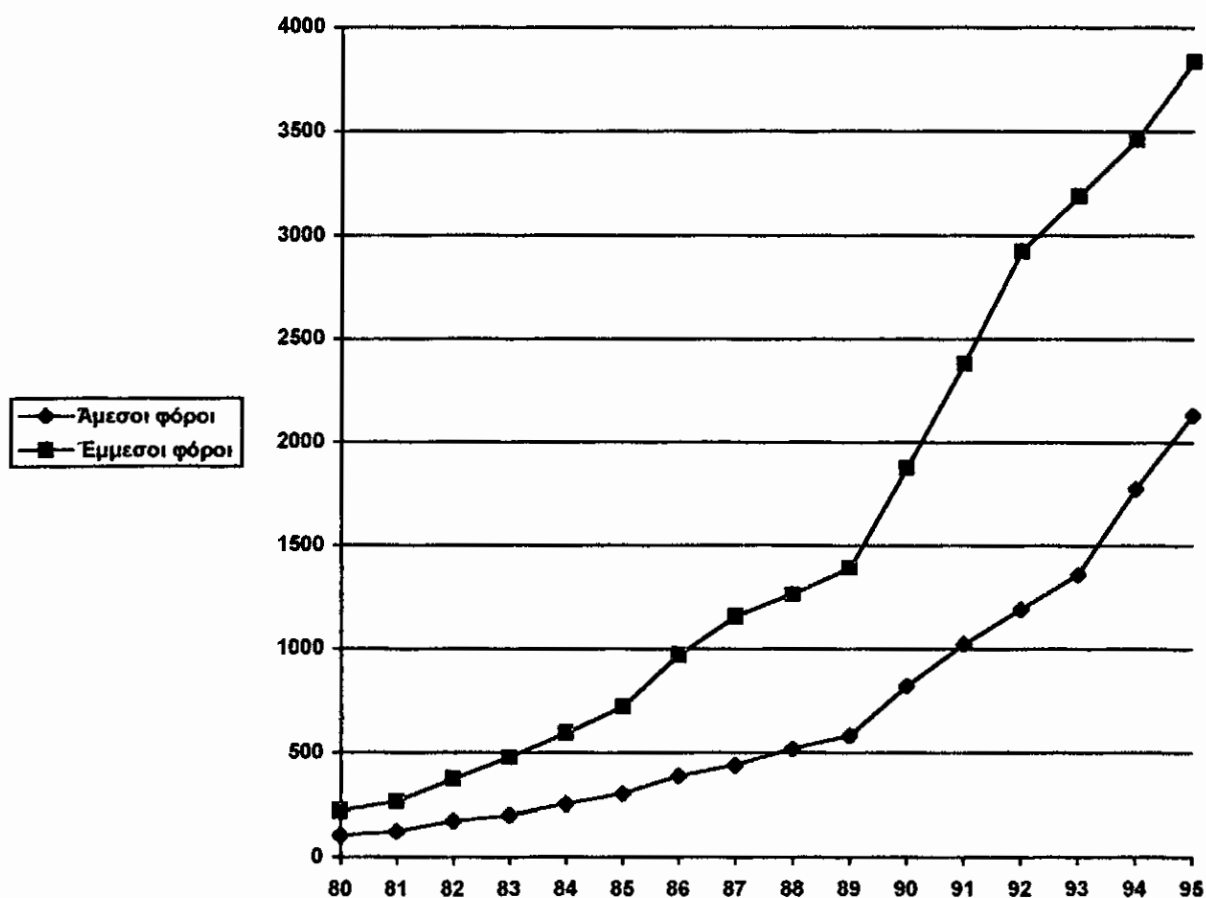
Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η σχετική θέση της χώρας χειροτερεύει χρόνο με το χρόνο έως και σήμερα, αφού τα συνολικά έσοδα από τους άμεσους και έμμεσους φόρους αυξήθηκαν (όπως είναι φανερό από τους πίνακες και τα διαγράμματα που ακολουθούν), και μάλιστα ταχύτερα από τις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ, ενώ παράλληλα η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος έχει υστερήσει σχετικά κατά τα τελευταία χρόνια.

Έσοδα του Δημοσίου από τους Άμεσους Φόρους

Οικον. έτος	Άμεσ. Φόροι (σε δις. δρχ.)	Οικον. έτος	Άμεσ. Φόροι (σε δις. δρχ.)	Οικον. έτος	Άμεσ. Φόροι (σε δις. δρχ.)	Οικον. έτος	Άμεσ. Φόροι (σε δις. δρχ.)
80	104,4	84	253,2	88	519,6	92	1.192,3
81	123,6	85	302,8	89	580,7	93	1.359,2
82	175,0	86	386,6	90	822,0	94	1.777,3
83	200,9	87	439,6	91	1.024,2	95	2.132,6

Έσοδα του Δημοσίου από τους Έμμεσους Φόρους

Οικον. έτος	Έμμ. Φόροι (σε δις. δρχ.)	Οικον. έτος	Έμμ. Φόροι (σε δις. δρχ.)	Οικον. έτος	Έμμ. Φόροι (σε δις. δρχ.)	Οικον. έτος	Έμμ. Φόροι (σε δις. δρχ.)
80	220,7	84	595,1	88	1.266,0	92	2.923,5
81	265,3	85	722,2	89	1.391,4	93	3.189,3
82	374,5	86	971,7	90	1.876,6	94	3.461,5
83	477,8	87	1.155,9	91	2.379,0	95	3.834,8

Πηγή: Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας - Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών). Έτη: 1982 - 1997

1.5. Οικονομικές επιδράσεις της διάρθρωσης των δημοσίων εσόδων

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε τις βασικότερες αδυναμίες της διάρθρωσης των δημοσίων εσόδων στην Ελλάδα καθώς και στις συνεπαγόμενες επιδράσεις και προοπτικές.

Μεταξύ των ετών 1980-1995 η αύξηση των τριών βασικών κατηγοριών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν έντονα άνιση υπέρ των φόρων για αγαθά και υπηρεσίες όπως ήδη προαναφέρθηκε. Η αύξηση των εσόδων για κοινωνική ασφάλιση περιορίστηκε στο ήμισυ της προηγούμενης και η αύξηση των φόρων εισοδήματος ήταν η μικρότερη όλων. Συνεπώς, η συμμετοχή των φόρων εισοδήματος (άμεσης φορολογίας) μειώθηκε και αυτή των εμμέσων φόρων αυξήθηκε σημαντικά.

Η αναδιανεμητική ικανότητα των δημοσίων εσόδων μειώθηκε αισθητά, αφού το σχετικό βάρος των φόρων με αντίστροφη προοδευτικότητα αυξήθηκε ακόμη περισσότερο.

Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι στη διετία των τριών εκλογών η εικόνα που προαναφέρθηκε εμφάνισε μια τεχνική βελτίωση λόγω της αυξημένης διαφυγής εσόδων που παρατηρήθηκε τότε, κατά κύριο λόγο από τους έμμεσους φόρους οι οποίοι είναι ιδιαίτερα τρωτοί από αυτή την άποψη, ενώ στους άμεσους φόρους η φοροδιαφυγή φαίνεται ότι είχε ήδη πλησιάσει τα ανώτατα όριά της.

Επίσης, σημαντικά μειονεκτήματα των δημοσίων εσόδων είναι ότι υστερούν αρκετά έναντι του μέσου όρου αυτών της Κοινότητας παρά το γεγονός ότι οι φορολογικοί συντελεστές τους είναι από τους υψηλότερους μεταξύ των χωρών - μελών της ΕΟΚ. Αυτό εξηγείται βέβαια από το μεγάλο μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα, αλλά και από την εκτεταμένη

διαφυγή φόρων και εισφορών από την επίσημη οικονομία, στην οποία επιδίδονται άτομα και επιχειρήσεις σχεδόν ανενόχλητες.

1.5.1. Άμεση φορολογία

Όπως φαίνεται από τα στατιστικά και τους πίνακες που παραθέσαμε παραπάνω η άμεση φορολογία κυριαρχείται από το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων, ακολουθεί ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων τρίτη σε μέγεθος κατηγορία εσόδων είναι οι άμεσοι φόροι παρελθόντων οικονομικών ετών και τέταρτος είναι ο φόρος περιουσίας και ακολουθούν οι υπόλοιποι άμεσοι φόροι.

Οι φόροι ΠΟΕ (Παρελθόντων Οικονομικών Ετών) είναι ενδεικτικοί του μεγέθους της αποφυγής ή διαφυγής των φόρων που γίνεται στο χώρο της άμεσης φορολογίας. Υπάρχουν αποκλίσεις των άμεσων φόρων ΠΟΕ που πραγματοποιήθηκαν από εκείνους που είχαν προγραμματιστεί. Οι αποκλίσεις αυτές αντικατοπτρίζουν ικανοποιητικά τις προσπάθειες των εκάστοτε κυβερνήσεων να περιορίσουν τη φοροδιαφυγή. Η εικόνα που εμφανίζουν τα σχετικά στοιχεία είναι απογοητευτική. Οι αποκλίσεις ήταν αρνητικές σε όλα τα έτη από το 1982 και μετά. Η κατάσταση χειροτέρευσε δραματικά από το 1985 και μετά και φαίνεται ότι η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα είναι ανθεκτική σε κυβερνήσεις όλων σχεδόν των πολιτικών αποχρώσεων.

Η πληθώρα των φορολογικών εξαιρέσεων και απαλλαγών που υπάρχουν ενσωματωμένες στη διάρθρωση των περισσότερων άμεσων φόρων, πολλές από τις οποίες στερούνται κοινωνικής και οικονομικής βάσης, περιορίζουν την προοδευτικότητα του συστήματος και τη δημοσιονομική του απόδοση. Σαν συνέπεια αυτού καθώς και της φοροδιαφυγής που παρατηρείται σε σημαντικές κατηγορίες εισοδημάτων, έχει ακολουθηθεί για πολλά χρόνια η πολιτική της

αύξησης των αποτελεσματικών συντελεστών, κυρίως με τη μέθοδο της μη τιμαριθμοποίησης της φορολογικής διάρθρωσης.

Με αυτό τον τρόπο, οι συντελεστές της φορολογίας προσωπικού εισοδήματος, που καλύπτει πάνω από τα 7/10 της άμεσης φορολογίας, διατηρήθηκαν για πολλά σε επίπεδα υψηλότερα από εκείνα των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών ενώ, αντίθετα, η συνολική της απόδοση βρίσκεται περίπου στο ήμισυ εκείνης των τελευταίων σε όρους ΑΕΠ. Πέραν αυτού, οι αποτελεσματικοί συντελεστές αυξήθηκαν επίσης με εισαγωγή νέων άμεσων φόρων (π.χ. οι φόροι ακίνητης περιουσίας, υπεραξίας και τόκων) αλλά και με την αύξηση παλαιών.

Το μεγαλύτερο μέρος της φοροδιαφυγής προέρχεται από τα ελεύθερα επαγγέλματα, τις μεγάλες γεωργικές επιχειρήσεις και την παραοικονομία.

Στη φορολογία προσωπικού εισοδήματος, τὰ «οικογενειακά αφορολόγητα ποσά με δικαιολογητικά» που ισχύουν από το 1988 εμφανίζουν σοβαρά μειονεκτήματα, τα οποία είναι: (α) η αντίστροφη προοδευτικότητά τους, αφού όσο μεγαλύτερες είναι οι δαπάνες του ατόμου τόσο μεγαλύτερες είναι και οι απαλλαγές του, (β) η άμβλυνση της φορολογικής συνείδησης που προκαλεί η συναλλαγή και η αλλοίωση αποδείξεων, (γ) η έλλειψη η οποιασδήποτε δυνατότητας διασταύρωσης των στοιχείων αυτών από τις οικονομικές υπηρεσίες και (δ) η αρνητική εμπειρία από την εφαρμογή τους όσον αφορά την αναμενόμενη αύξηση εσόδων, είτε από το φόρο εισοδήματος είτε από το ΦΠΑ.

Ο όρος «αφορολόγητα ποσά», που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης, δεν είναι δόκιμος, γιατί τα ποσά αυτά στην πραγματικότητα φορολογούνται, αλλά με ευνοϊκότερο τρόπο.

Οι υψηλοί μέσοι φορολογικοί συντελεστές, σε συνδυασμό με τη μεγάλη διαφυγή των άλλων πηγών εισοδήματος από το φόρο, έχουν δυσανάλογα αυξήσει το φορολογικό βάρος που καλείται να φέρει η παροχή εξαρτημένης εργασίας. Αυτό έχει δυο σημαντικές επιπτώσεις όσον αφορά την αξιοποίηση του συντελεστή της εργασίας στην Ελλάδα. Πρώτον, έχει ενθαρρύνει τη διαρροή ή το μη επαναπατρισμό στη χώρα εξειδικευμένου επιστημονικού και τεχνικού ανθρώπινου δυναμικού υψηλής στάθμης. Δεύτερον, έχει συμβάλλει στη μείωση της προσφοράς εργασίας τόσο σε αριθμό ωρών όσο και σε εντατικότητα ενώ, παράλληλα, έχει αυξήσει την προσφορά εργασίας στο χώρο της παραοικονομίας.

Στο δημόσιο τομέα, όπου οι ώρες εργασίας είναι δεδομένες και η απασχόληση νομικά κατοχυρωμένη, η εντατικότητα της εργασίας φαίνεται να έχει μειωθεί αισθητά.

1.5.2. Η φορολογική αναδιάρθρωση που έγινε το 1990 και οι οικονομικές της επιπτώσεις

Οι κυριότερες μεταβολές που εισάγονται με τη φορολογική αναδιάρθρωση του 1990 είναι οι ακόλουθες:

Πρώτον καταργείται η αυτόματη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας και των αφορολόγητων ποσών.

Δεύτερον, τα αφορολόγητα χωρίς αποδείξεις αυξάνονται κατά 20% περίπου, δηλαδή λιγότερο από τον πληθωρισμό του 1990 που ήταν 23%.

Τρίτον τα ανώτατα όρια των αφορολόγητων ποσών με δικαιολογητικά παραμένουν αμετάβλητα σε ονομαστικούς όρους.

Τέταρτον, θεσπίζεται η υποχρεωτική αναγραφή του ονοματεπώνυμου του αγοραστή - φορολογούμενου στις αποδείξεις για ποσά πάνω από 10.000 δρχ.

Πέμπτον, αλλαγές στη φορολογική κλίμακα.

Αυτά που θα μπορούσαμε γενικά να πούμε για τη νέα αυτή διάρθρωση της φορολογίας είναι ότι επιφέρει αύξηση των φορολογικών εσόδων, η οποία όμως δεν αυξάνει ομοιόμορφα τη φορολογική επιβάρυνση όλων των φορολογουμένων, αλλ' επιβαρύνει περισσότερο τα χαμηλότερα εισοδήματα και τις πολυμελείς οικογένειες. Επιπλέον, η υποχρεωτική αναγραφή του ονόματος επιβαρύνει κυρίως τα χαμηλότερα εισοδήματα.

Επειδή η φορολογική βάση στην Ελλάδα είναι από χρόνια ιδιαίτερα συρρικνωμένη, η ανισοκατανομή των βαρών είναι έντονη και το σύστημα έχει υψηλούς συντελεστές και χαμηλή δημοσιονομική απόδοση σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Με αυτά τα δεδομένα, η προσπάθεια της νέας φορολογικής αυτής διάρθρωσης να αυξήσει τους αποτελεσματικούς φορολογικούς συντελεστές δεν μπορεί παρά να παρατείνει τα προβλήματα.

Η διάρθρωση αυτή επηρέασε αρνητικά την προσπάθεια για τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και την περιορισμό της φοροδιαφυγής. Υπενθυμίζεται, ότι εξακολουθούσαν να μένουν μερικά ή ολικά αφορολόγητες πηγές εισοδήματος και έμενε άθικτη η πληθώρα των φορολογικών εξαιρέσεων και προνομίων που απολάμβαναν πολλές επαγγελματικές και άλλες ομάδες φορολογουμένων, αρκετές μάλιστα με αυξημένη πολιτικοκοινωνική επιρροή.

Αποτελεί διεθνή πρωτοτυπία το γεγονός ότι, σε περίοδο υψηλών ρυθμών πληθωρισμού, χαμηλής παραγωγικότητας και εκτεταμένης φοροδιαφυγής, υψηλοί φορολογικοί συντελεστές μετατοπίζονται προς τα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια, όχι μόνο σε πραγματικούς αλλά και σε χρηματικούς όρους. Η νέα φορολογική διάρθρωση είχε αρνητικές επιδράσεις στην κατανομή των πόρων είτε μέσω της αλλοίωσης των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ των παραγωγικών μονάδων είτε μέσω της υπερφορολόγησης των εισοδημάτων από

εργασία. Το αποτέλεσμα συνήθως είναι μετατόπιση οικονομικών πόρων προς μεταπρατικές δραστηριότητες με αυξημένη δυνατότητα φοροδιαφυγής ή προς την παραοικονομία, όπου η οριακή παραγωγικότητα είναι κατά τεκμήριο χαμηλότερη, αλλά φυσικά αφορολόγητη.

Όσον αφορά το διεθνές οικονομικό περιβάλλον, οι αποτελεσματικοί συντελεστές, οι οποίοι ήταν ήδη μεγαλύτεροι από εκείνους άλλων χωρών της Κοινότητας, μ' αυτά τα φορολογικά μέτρα γίνονται ακόμη πιο δυσμενείς για τη χώρα μας. Σαν αποτέλεσμα ήταν η μετακίνηση πόρων και κυρίως ανθρώπινου κεφαλαίου, υψηλής στάθμης, προς τις άλλες χώρες της Κοινότητας, όπου η φορολογική μεταχείριση είναι ευνοϊκότερη, με σοβαρές συνέπειες για τη διεύρυνση της παραγωγικής δυναμικότητας της οικονομίας.

Η διάρθρωση αυτή της φορολογίας οξύνει τη φορολογική αβεβαιότητα, αφού ο πληθωρισμός σε διάστημα λίγων μόνον ετών κάνει τη φορολογική κλίμακα «ληστρική» και συνεπώς ανεφάρμοστη.

Η περιπλοκότητα και η περιπτωσιολογία του φορολογικού συστήματος έμεινε άθικτη, μολονότι οι φορολογικές αρχές καλούνται να συλλέξουν μεγαλύτερους φόρους και να αντιμετωπίσουν δυσκολότερες φορολογικές καταστάσεις.

Τα μέτρα για τη φορολογία εισοδήματος δεν συνιστούν οριακή και μόνο φορολογική μεταβολή, όπως πολλοί νόμιζαν αρχικά, παρασυρόμενοι προφανώς από το γεγονός ότι η διαχειριστική και υπολογιστική διάρθρωση του συστήματος με αυτά τα μέτρα παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητη. Πρόκειται όμως στην πραγματικότητα για σημαντική αλλαγή, όχι μόνο γιατί αλλάζει συστηματικά και αισθητά την κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης, αλλά κυρίως επειδή αλλάζει τη δυναμική του συστήματος. Αυτό γίνεται: (α) με την κατάργηση της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής του συστήματος (β)

με την αναβάθμιση του ρόλου της φορολογικής κλίμακας και την υποβάθμιση του ρόλου των απαλλαγών και (γ) με τη βαθμιαία αναλογικοποίηση της φορολογικής κλίμακας προς τα πάνω.

Η προτεραιότητα που δίνουν τα μέτρα αυτά στην αύξηση της μέσης φορολογικής επιβάρυνσης εντείνουν τις αρνητικές επιδράσεις της φορολογίας εισοδήματος στην οικονομία από την πλευρά της προσφοράς και περιορίζει τη φορολογική βάση μέσα από τη διεύρυνση της φοροδιαφυγής αλλά και από την αύξηση των πιέσεων διαφόρων κοινωνικών ομάδων για διακριτικές απαλλαγές και εξαιρέσεις. Αυτό με τη σειρά του συνεχίζει να ωθεί τους συντελεστές προς τα πάνω, εκτείνοντας το φαύλο κύκλο της χαμηλής αποδοτικότητας και των υψηλών συντελεστών του συστήματος.

1.5.3. Έμμεση φορολογία

Τα ποσοστά συμμετοχής των συνολικών εσόδων από την έμμεση φορολογία είναι από τα μεγαλύτερα των χωρών του ΟΟΣΑ. Όσον αφορά το ποσοστό αυτό είναι το τρίτο μεγαλύτερο στις χώρες του ΟΟΣΑ και το δεύτερο στις χώρες της ΕΟΚ, (σύμφωνα με τα στατιστικά δελτία που εκδίδει κάθε έτος η Ε.Ο.Κ.).

Μεγάλη επίσης είναι η συμβολή των έμμεσων φόρων στο σύνολο των φορολογικών εσόδων της κεντρικής διοίκησης. Η συμβολή αυτή παρουσιάζει μια αυξητική τάση έως και το 1987 και μια μικρή πτώση από εκεί και ύστερα.

Από το 1987 και μετά, όποτε αντικαταστάθηκε μια δεκάδα περίπου έμμεσων φόρων με το φόρο προστιθέμενης αξίας, ο τελευταίος αποτελεί το μεγαλύτερο έμμεσο φόρο και αποδίδει περισσότερα από το ήμισυ των αντίστοιχων εσόδων. Ακολουθούν σε μέγεθος οι ειδικοί φόροι καπνού, βύνης,

οινοπνεύματος και υγρών καυσίμων. Έρχονται ακολούθως οι φόροι που επιβάλλονται στο αυτοκίνητο και τέλος οι υπόλοιποι έμμεσοι φόροι.

Η έμμεση φορολογία στην Ελλάδα αποτελείται από μια πληθώρα φόρων, πολλοί από τους οποίους είναι μικροί σε απόδοση, δύσκολοι στη διαχείρισή τους από τις οικονομικές αρχές, αντίστροφα προοδευτικοί και συχνά έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κατανομή των πόρων αλλά και στην ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων.

Το τελευταίο συμβαίνει, επειδή πολλοί μικροί φόροι και επιβαρύνσεις, επιβάλλονται στα εγχώρια μόνο προϊόντα, αυξάνοντας έτσι το κόστος και τις τιμές τους. Αποτέλεσμα αυτού είναι η μείωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά.

Το ύψος των θεσμοθετημένων συντελεστών μερικών από τους σημαντικότερους έμμεσους φόρους είναι από τα μεγαλύτερα στην Κοινότητα. Το ύψος των συντελεστών σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό φόρων, εντείνουν τη φοροδιαφυγή η οποία φαίνεται να αυξήθηκε μετά το 1985. Η προσπάθεια για τον περιορισμό της (φοροδιαφυγής) κάθε άλλο παρά επιτυχής ήταν. Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος για τον οποίο, τον Απρίλιο του 1990 αυξήθηκαν οι δυο βασικότεροι συντελεστές του φόρου προστιθέμενης αξίας κατά δυο ποσοστιαίες μονάδες, από 6% και 16% που ήταν, σε 8% και 18% αντίστοιχα.

Όλα τα παραπάνω διαρθρωτικά χαρακτηριστικά και προβλήματα της έμμεσης φορολογίας επιδεινώνουν την ήδη αρνητική της αναδιανεμητικότητα. Η τελευταία όπως είναι γνωστό, οφείλεται στην αντίστροφη προοδευτικότητα των φόρων αυτών, που επιβαρύνουν έτσι περισσότερο τις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις. Η ανατροφοδότηση που υπάρχει μεταξύ της φοροδιαφυγής και των υψηλότερων φορολογικών συντελεστών δημιουργεί ένα

φαύλο κύκλο ο οποίος μπορεί να σπάσει μόνο με την πάταξη της φοροδιαφυγής.

1.6. Αρχές Φορολογικής Πολιτικής

Οι αρχές πάνω στις οποίες πρέπει να στηρίζεται η χάραξη μιας φορολογικής πολιτικής ώστε να καταστεί δυνατό να εξασφαλιστούν τα απαραίτητα έσοδα για τη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών από τη μια πλευρά και να χρησιμοποιηθεί (το φορολογικό σύστημα) ως εργαλείο κοινωνικής δικαιοσύνης από την άλλη, συνοψίζονται στα εξής:

- Περιορισμός της φορολογικής επιβάρυνσης σε επίπεδα που προκαλούν τις λιγότερες δυνατές στρεβλώσεις στην οικονομία.
- Διεύρυνση της φορολογικής βάσης, η οποία εξασφαλίζει τα απαραίτητα έσοδα και βελτιώνει την ουδετερότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος. Αυτό θα γίνει με την εισαγωγή σύγχρονων συστημάτων μηχανογράφησης για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, το κλείσιμο των φορολογικών εκκρεμοτήτων και την κατάργηση των φορολογικών απαλλαγών που δεν προάγουν την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Για την επίτευξη του στόχου της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής είναι αναγκαία η στενή συνεργασία κράτους και πολίτη και η επικράτηση ενός πνεύματος φορολογικής ηθικής σε ολόκληρη την κοινωνία.
- Απλοποίηση και κωδικοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας που θα οδηγήσει στην μείωση του κόστους διοίκησης. Η απλότητα και η σαφήνεια του φορολογικού συστήματος δεν εξασφαλίζει μόνο παραγωγικούς πόρους αλλά αναβαθμίζει και την πολιτική υπευθυνότητα.

- Εξασθένιση των πολιτικών δημοσιονομικών κύκλων, η οποία θα εξασφαλίσει μια συνεχή και προβλέψιμη ροή δημοσίων εσόδων και δαπανών και θα αυξήσει την ένταση των φορολογικών εσόδων, ανεξάρτητα από τις εκάστοτε πολιτικές εξελίξεις.
- Άρση των υφισταμένων αντικινήτρων, η οποία θα επιτρέπει την απρόσκοπτη ανάπτυξη των επιχειρήσεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.
- Υιοθέτηση ενός μακροπρόθεσμου φορολογικού πλαισίου χωρίς αναδρομική φορολογία, γεγονός που θα επιτρέψει το μακροχρόνιο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων. Η ύπαρξη αυτού του πλαισίου προάγει την αξιοπιστία του φορολογικού συστήματος η οποία είναι απαραίτητη για την επιτυχία κάθε φορολογικής πολιτικής.

1.7. Μέσα Φορολογικής Πολιτικής

Τα μέσα φορολογικής πολιτικής τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων που αναφέρθηκαν παραπάνω (εξασφάλιση των απαραίτητων εσόδων για τη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών και η χρησιμοποίηση του φορολογικού συστήματος σαν εργαλείο κοινωνικής δικαιοσύνης) διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τα θεσμικά και τα διοικητικά.

Στην πρώτη κατηγορία θα πρέπει να περιληφθούν η κατάργηση φοροαπαλλαγών και άλλων φορολογικών ρυθμίσεων οι οποίες έχουν τους στόχους που προαναφέρθηκαν καθώς και την εξάλειψη στρεβλώσεων που υπάρχουν στην οικονομία εξαιτίας της διακριτικής φορολογικής αντιμετώπισης ορισμένων κατηγοριών εισοδημάτων.

Στην δεύτερη κατηγορία θα πρέπει να περιληφθούν η υλοποίηση του Προγράμματος Ελέγχων και Εισπράξεων, η μηχανογράφηση του Υπουργείου

Οικονομικών και η λειτουργία της Σχολής Εκπαίδευσης Προσωπικού του Υπουργείου Οικονομικών.

1.7.1. Θεσμικά Μέτρα

Τα κυριότερα μέτρα τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και στη μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού είναι:

α. Κατάργηση των φοροαπαλλαγών

Στο ελληνικό φορολογικό σύστημα υπάρχουν πληθώρα φορολογικών απαλλαγών και εκπτώσεων. Θυσιάζεται η φορολογική ισότητα γιατί οι φοροαπαλλαγές παρέχουν μεγαλύτερη βοήθεια στις υψηλές εισοδηματικές τάξεις, μικρή στις μεσαίες και καμία η ελάχιστη στις χαμηλές. Δηλαδή οι απαλλαγές αυτές προκαλούν διάβρωση της φορολογικής βάσης και τα οφέλη που προκύπτουν κατανέμονται άνισα συμβάλλοντας έτσι στην άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών.

Πρέπει λοιπόν να γίνει περικοπή ή τροποποίηση πολλών φοροαπαλλαγών. Η αξιολόγησή τους, καθώς και η απόφαση για κατάργησή τους ή διατήρησή τους πρέπει να γίνει με βάση ενός πλαισίου οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων και αρχών. Τα κριτήρια αυτά πρέπει να είναι η οικονομική αποτελεσματικότητα, η φορολογική δικαιοσύνη, η απλότητα και το χαμηλό κόστος διαχείρισης και ελέγχου και η συμβατότητα των φοροαπαλλαγών με το διεθνές περιβάλλον.

β. Μεγαλύτερη φορολογία στην μεγάλη ακίνητη περιουσία

Η ακίνητη περιουσία αποτελεί δείκτη φοροδοτικής ικανότητας (κατά κανόνα και όχι πάντα). Από την άποψη αυτή θα πρέπει να αντιμετωπισθεί ως

μέσο εξασφάλισης πόρων από τους έχοντες και κατέχοντες και να μετατραπεί στη συνέχεια σε εισφορά παροχών στους μη έχοντες.

1.7.2. Διοικητικά Μέτρα

α. Αναδιάρθρωση Οικονομικών Υπηρεσιών

Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στον επιστημονικό και αποτελεσματικό σχεδιασμό του φορολογικού ελέγχου και της εν γένει δημοσιονομικής πολιτικής, στην έγκαιρη παρακολούθηση των δημόσιων δαπανών, στην έγκαιρη και ικανοποιητική πληροφόρηση του πολίτη και των επιχειρήσεων, στην απλοποίηση των οργανωτικών διαδικασιών με στόχο τη μείωση του κόστους εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων των πολιτών, καθώς και της συλλογής των εσόδων από το Δημόσιο.

β. Υλοποίηση Οργανωτικής Αναδιάρθρωσης Υπουργείου Οικονομικών

Θα πρέπει για να γίνει η οργανωτική αναδιάρθρωση του Υπουργείου Οικονομικών, να εκδοθούν νέα Προεδρικά Διατάγματα που είναι αναγκαία και νέοι κανονισμοί λειτουργίας, νέων θεσμικών οργάνων. Όπως για παράδειγμα η σύσταση οικονομικής επιθεώρησης, η σύσταση σώματος δίωξης του Οικονομικού Εγκλήματος, η δημιουργία Σχολής επιμόρφωσης των Υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, η δημιουργία νέου ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος.

γ. Απλοποίηση Φορολογικής Νομοθεσίας και Διαδικασίας

Είναι αναγκαίο η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, η διεύρυνση της φορολογικής βάσης με σκοπό να φορολογηθούν και τα εισοδήματα που

διεύγουν της φορολογίας να γίνουν βελτιώσεις στον τρόπο υπολογισμού του εισοδήματος, να προσπαθηθεί με κάθε τρόπο η περιστολή και η πάταξη της φοροδιαφυγής και γενικά να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα με σκοπό η άμεση φορολογία να καταστεί δικαιότερη και αποτελεσματικότερη.

δ. Αξιοποίηση της Δημόσιας Περιουσίας

Η ενεργός και αποτελεσματική αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας που διαθέτει το δημόσιο μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας.

ε. Αποκρατικοποίηση - Ιδιωτικοποίηση

Η πολιτική αυτή συντελεί με δυο τρόπους στη βελτίωση των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού. Εφάπαξ, από την είσπραξη του αντιτίμου του πωλούμενου τμήματος της επιχείρησης ή μέρους των μετοχών μιας δημόσιας επιχείρησης. Διαρκώς, από τη μείωση που θα υπάρξει στις επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις προς αυτές τις επιχειρήσεις και οργανισμούς. Παράλληλα η αποκρατικοποίηση οδηγεί σε περισσότερο ανταγωνιστικές συνθήκες και συντελεί έτσι στην αύξηση της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας.

1.8. Επιπτώσεις της Φορολογικής Πολιτικής

Τα παραπάνω μέτρα βελτιώνουν την κοινωνική δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος, συμβάλλουν στη σταθεροποίηση της ελληνικής Οικονομίας και οδηγούν σε περισσότερο ορθολογική κατανομή των παραγωγικών πόρων και σε απλούστευση του φορολογικού συστήματος.

Η βελτίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης θα προέλθει από τους εξής παράγοντες:

- I. τη βελτίωση στη σχέση άμεσων - έμμεσων φόρων (κάθετη ισότητα).
- II. την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής η οποία εμφανίζεται, κυρίως στα υψηλότερα εισοδήματα (οριζόντια ισότητα).
- III. τη φορολογία της μεγάλης ακίνητης περιουσίας αφού οι κάτοχοί της έχουν κατά τεκμήριο μεγαλύτερη φοροδοτική ικανότητα από αυτούς που έχουν μικρής αξίας ακίνητη περιουσία.
- IV. την κατάργηση των φοροαπαλλαγών που δεν εξυπηρετούν κοινωνικούς και αναπτυξιακούς σκοπούς, αφού η ενίσχυση που προσφέρουν είναι μεγαλύτερη στις υψηλές εισοδηματικές τάξεις.

Η μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού από την πλευρά των εσόδων επέρχεται από την αύξηση των εσόδων λόγω των αναπροσαρμογών που γίνονται σε ορισμένες κατηγορίες φόρων και τελών, την κατάργηση ορισμένων φοροαπαλλαγών, την επιβολή φόρου στην ακίνητη περιουσία και την αύξηση των εσόδων από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η φορολογία των κρατικών τίτλων μειώνει τη στρέβλωση που υπάρχει στην κατανομή των πόρων εξαιτίας της διαφορετικής φορολογικής μεταχείρισης των τόκων των τραπεζικών καταθέσεων και των τόκων των κρατικών τίτλων.

Τέλος, η κατάργηση των φοροαπαλλαγών συμβάλλει τόσο στη μείωση των στρεβλώσεων, όπως επίσης και στην απλοποίηση του φορολογικού συστήματος και στη μείωση του κόστους διαχείρισης και ελέγχου.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2^ο

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

2.1. Έννοια Φοροδιαφυγής - Φοροαποφυγής

Ο ορισμός του φαινομένου της φοροδιαφυγής δεν είναι καθόλου εύκολος. Ο μεγάλος αριθμός φόρων και οι ιδιαιτερότητες του κάθε φόρου σε σχέση με τις δυνατότητες και τους τρόπους φοροδιαφυγής καθώς και η επαγγελματική ιδιότητα και οι ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε φορολογούμενου προσφέρουν διαφορετικές ευκαιρίες φοροδιαφυγής και καθιστούν προβληματική την διατύπωση ενός ενιαίου ορισμού. Στον ορισμό που ακολουθεί γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν όσο το δυνατόν καλύτερα τα παραπάνω προβλήματα.

Έτσι ως φοροδιαφυγή ορίζουμε:

- α) Το τμήμα εκείνο του εισοδήματος (στο οποίο αντιστοιχεί ένα ποσό φόρου) που θα έπρεπε με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται εθελοντικά στις αρμόδιες φορολογικές αρχές και για οποιοδήποτε λόγο δεν δηλώνεται και σαν συνέπεια δεν φορολογείται.
- β) Το τμήμα εκείνο των έμμεσων και άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την φορολογική νομοθεσία έπρεπε να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιοδήποτε λόγο δεν φτάνει ποτέ στο Δημόσιο Ταμείο.
- γ) Οι τόκοι που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και συνήθως ύστερα από κάποια «ρύθμιση».

δ) Το ποσό των φόρων που δεν εισπράχθηκε λόγω της ύπαρξης φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς όμως να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον παραπάνω ορισμό πραγματοποιείται μεν βεβαίωση φόρου αλλά τελικά δεν επιτυγχάνεται η είσπραξη του. Στην χώρα μας το τμήμα αυτό της φοροδιαφυγής είναι σημαντικό αφού τα τελευταία χρόνια κυμαίνεται μεταξύ 30 με 50 δισεκατομμύρια δραχμές ετησίως. Επίσης είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι ως τμήμα της φοροδιαφυγής θεωρείται και η μη καταβολή εισφορών (εργοδότη και εργαζομένου) στα ασφαλιστικά ταμεία και οργανισμούς η οποία συνήθως ονομάζεται εισφοροδιαφυγή.

Η φοροαπάτη στην Ελλάδα είτε αυτή εκδηλώνεται με την μορφή φοροδιαφυγής είτε φοροαποφυγής, είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο είναι σημαντική και απασχολεί ιδιαίτερα το Υπουργείο Οικονομικών. Φοροαποφυγή έχουμε όταν ο φορολογούμενος με νόμιμες ενέργειες κατορθώνει να μειώσει την φορολογική του υποχρέωση ή και να αποφύγει εντελώς την καταβολή φόρου.

Παραδείγματα τέτοιων ενεργειών είναι:

- Στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων όταν το εισόδημα των δύο συζύγων φορολογείται χωριστά είναι ενδεχόμενο ο σύζυγος να μεταβιβάσει στη σύζυγο εισοδήματα από ορισμένες πηγές για να μειώσει την φορολογική του επιβάρυνση.
- Στην φορολογία κληρονομιών, οι φορολογούμενοι προσπαθούν να αποφύγουν τον φόρο με διαδοχικές μεταβιβάσεις της περιουσίας τους όταν

είναι ακόμη στη ζωή, ή με δωρεές, ή με εικονικές πωλήσεις των περιουσιακών τους στοιχείων στους μέλλοντες κληρονόμους τους.

Οι φορολογούμενοι στα παραδείγματα χρησιμοποιούν διάφορες ατέλειες της φορολογικής νομοθεσίας και αποφεύγουν ή μειώνουν την φορολογική τους υποχρέωση. Οι ενέργειες που κάνουν επομένως είναι νόμιμες και έτσι δεν χαρακτηρίζονται σαν φοροφυγάδες.

2.2. Σχέση Φοροαποφυγής - Φοροδιαφυγής

Ο όρος φοροαποφυγή είναι μεν συγγενής προς την φοροδιαφυγή αφού υποδηλώνει μείωση της φορολογικής υποχρέωσης αλλά τυπικά δεν συνεπάγεται και παράβαση νόμων.

Συγκεκριμένα φοροαποφυγή είναι η διάρθρωση των περιουσιακών στοιχείων και των οικονομικών δραστηριοτήτων του φορολογούμενου με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιεί την φορολογική του υποχρέωση σύμφωνα με τις κείμενες φορολογικές διατάξεις. Επομένως η φοροαποφυγή είναι τουλάχιστον νομότυπη. Όταν όμως ικανοποιείται μόνο το γράμμα αλλά όχι και το πνεύμα του νόμου και ο φορολογούμενος μειώνει μεν τη φορολογική του υποχρέωση χωρίς όμως να επιδεικνύει την κοινωνικά επιθυμητή συμπεριφορά (για την οποία αναλαμβάνει και την μείωση της φορολογικής του υποχρέωσης), τότε έχουμε φοροδιαφυγή.

Τέτοια παραδείγματα έχουμε στην περίπτωση της ξεχωριστής φορολόγησης συζύγων που ωθεί την μεταβίβαση εισοδήματος από διάφορες πηγές του συζύγου προς την σύζυγο και αντίστροφα, για την αποφυγή υψηλών φορολογικών συντελεστών φορολόγησης. Επίσης οργανωμένες ομάδες του κοινωνικού συνόλου καταφέρνουν στον α΄ ή στον β΄ βαθμό να επηρεάζουν την

πολιτική εξουσία και να δημιουργούν κενά στον νόμο για να μπορούν να τα χρησιμοποιούν στην αποφυγή του φόρου.

Γενικά πολλές φορές είναι δύσκολο να σύρουμε τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής.

2.3. Μετακύλιση των Φόρων

Μετακύλιση ενός φόρου είναι η μετάθεση του φόρου αυτού από τον ιδιωτικό φορέα στον οποίο αρχικά επιβάλλεται, σε άλλο ιδιωτικό φορέα. Η μετακύλιση διακρίνεται συνήθως σε μετακύλιση προς τα εμπρός και μετακύλιση προς τα πίσω.

Μετακύλιση προς τα εμπρός έχουμε όταν ο φορέας μετατοπίζεται στους τελικούς καταναλωτές των προϊόντων με αύξηση των τιμών τους. Αντίθετα μετακύλιση προς τα πίσω έχουμε όταν ο φόρος μεταβιβάζεται στους κατόχους των παραγωγικών συντελεστών με μείωση των καθαρών αμοιβών τους.

Έτσι ένας καπνοβιομήχανος π.χ. μετακυλιεί το φόρο κατανάλωσης καπνού στους εμπόρους χονδρικής ή λιανικής πώλησης τσιγάρων με άνοδο της τιμής πώλησης τους (μετακύλιση προς τα εμπρός). Ο ίδιος καπνοβιομήχανος όμως είναι δυνατό να προσπαθήσει να μετακυλίσει το φόρο εισοδήματος που καταβάλλει για τα πραγματοποιούμενα κέρδη του, είτε στους μισθωτές που απασχολεί, μειώνοντας το εισόδημά τους, είτε στους καπνοπαραγωγούς από τους οποίους αγοράζει τα καπνά μειώνοντας την τιμή αγοράς τους (μετακύλιση προς τα πίσω).

Η μετακύλιση των φόρων άλλοτε προβλέπεται από τον νόμο και άλλοτε όχι. Συνήθως οι έμμεσοι φόροι δαπάνης (π.χ. ΦΠΑ) επιβάλλονται με την πρόθεση να μεταβιβασθούν και να επιβαρύνουν τους τελικούς καταναλωτές. Οι

άμεσοι φόροι αντίθετα που επιβάλλονται στο εισόδημα ή την περιουσία, επιβάλλονται με την πρόθεση να επιβαρύνουν εκείνους προς τους οποίους αρχικά επιβάλλονται.

Με την μετακύλιση του φόρου έχουμε μετάθεση του φορολογικού βάρους από τον ένα φορολογούμενο στον άλλο μέχρις ότου αυτό αναληφθεί οριστικά από κάποιον φορολογούμενο που δεν μπορεί να τον μετακυλίσει παραπέρα.

2.4. Θετικές και Αρνητικές Επιπτώσεις της Φοροδιαφυγής

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής δεν επιβάλλεται να είναι αναγκαστικά αρνητική. Ίσως οι αρνητικές να πλεονεκτούν υπέρ των θετικών, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να επισημανθούν κάποιες θετικές επιπτώσεις όπως είναι οι εξής παρακάτω:

α 1. Πρόκειται κυρίως για το ΑΕΠ, την παραγωγικότητα και την απασχόληση αλλά και το ρυθμό πληθωρισμού ο οποίος μετριέται αναγκαστικά μέσα στην επίσημη οικονομική δραστηριότητα και σε αντίθεση με τα προηγούμενα μεγέθη είναι στην πραγματικότητα χαμηλότερος από τον εκάστοτε επίσημα καταγραφόμενο. Παρά τις σοβαρές δυσχέρειες επιλογής και αποτελεσματικής εφαρμογής της οικονομικής πολιτικής, που οι παραπάνω διαφορές δημιουργούν, εκλαμβάνονται εδώ ως θετικές συνέπειες της φοροδιαφυγής, αν η πρόσθετη αυτή ευημερία, δεν θα είχε δημιουργηθεί χωρίς την δυνατότητα προσφυγής στην παραοικονομική δραστηριότητα.

..//..

- α 2.** Σαν συνέπεια της εκτεταμένης φοροδιαφυγής έχουμε την ανάπτυξη της παραοικονομικής δραστηριότητας. Αν υποθέσουμε λοιπόν πως οι εργαζόμενοι της παραοικονομίας είναι άτομα που δεν κατόρθωσαν να εξασφαλίσουν απασχόληση στον επίσημο τομέα της οικονομίας και επομένως θα είχαν την επιλογή να μείνουν άνεργα ή να εργασθούν στην παραοικονομία τότε η απασχόλησή τους σ' αυτή την τελευταία περίπτωση είναι παράγοντας βελτίωσης της κατανομής του εισοδήματος. Άρα λόγω της φοροδιαφυγής, λειτουργεί η παραοικονομία όπου σ' αυτή ένας μεγάλος αριθμός ατόμων βρίσκει απασχόληση, με αποτέλεσμα την μείωση της ανεργίας, και κατ' επακολούθηση γίνεται πιο δίκαιος και καλύτερος ο τρόπος κατανομής του εισοδήματος.
- α 3.** Επίσης λόγω της παραοικονομίας που δημιουργείται εξαιτίας της εν λόγω εκτεταμένης φοροδιαφυγής το χαμηλότερο κόστος παραγωγής και προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην παραοικονομία μπορεί εξάλλου να αποτελέσει παράγοντα αύξησης του βαθμού ανταγωνιστικότητάς τους στην διεθνή αγορά και να ενθαρρύνει έτσι τις εξαγωγές. Στην Ιταλία όπου έγιναν σχετικές έρευνες προκύπτει ότι οι εξαγωγές αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων, όπως και ο τουρισμός έχουν σημαντικά ευνοηθεί απ' αυτήν. Ειδικότερα ορισμένα καταναλωτικά αγαθά, όπως παπούτσια, δερμάτινες τσάντες και γυναικεία ενδύματα παράγονται στο εσωτερικό οικογενειακών επιχειρήσεων που ανήκουν στην παραοικονομία και έχουν έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό.
- α 4.** Μια άλλη θετική συνέπεια της φοροδιαφυγής αποτελεί ο περιορισμός του κρατικού παρεμβατισμού, εφόσον χάρη σε αυτήν λειτουργεί ένα τμήμα συνολικής οικονομικής δραστηριότητας χωρίς την εκεί παρουσία του.

..//..

Τέλος, φαίνεται πολύ πιθανό ότι οι δραστηριότητες της ελληνικής παραοικονομίας δεν θα λαμβάνουν χώρα, χωρίς αυτήν και επομένως δεν μπορούν να υποκατασταθούν από αντίστοιχες της οικονομίας. Θα επικαλεστούμε για την στήριξη αυτής της παραπάνω θέσης δύο επιχειρήματα:

Το πρώτο αναφέρεται στις αναμονές υψηλών περιθωρίων κέρδους που όταν δεν διασφαλίζονται, δεν πραγματοποιείται και η δραστηριότητα που γίνεται λόγος. Δηλαδή οι Έλληνες επιχειρηματίες είτε επειδή πιστεύουν ότι οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν είναι υψηλότεροι των θεωρουμένων ως κανονικών, είτε επειδή τους λείπει η επιχειρηματική παράδοση, είτε επειδή τα κυβερνητικά μέτρα είναι ανεπιτυχή είτε τέλος για σωρεία άλλων πιθανών λόγων λειτουργούν περισσότερο ως κερδοσκόποι και λιγότερο ως επιχειρηματίες δίνοντας έμφαση στην μεγιστοποίηση του βραχυχρόνιου και όχι του μακροχρόνιου κέρδους.

Το δεύτερο αναφέρεται στην συνειδητοποίηση ότι στον τόπο μας έχει επικρατήσει ένα κατ' εξοχήν άδικο φορολογικό σύστημα. Το σύστημα αυτό άμβλυσε την φορολογική ηθική των Ελλήνων οι οποίοι φαίνεται να πιστεύουν ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί την ενδεδειγμένη αντίδραση σ' αυτό.

Οι Έλληνες διαθέτουν στο σύνολό τους εισοδήματα κατά πολύ υψηλότερα αυτών που επίσημα τους αναγνωρίζουν οι εθνικοί λογαριασμοί.

β. Αρνητικές Επιπτώσεις: Ωστόσο οι επιπτώσεις αυτές της φοροδιαφυγής είναι σαφέστερα περισσότερες και αξίζει να αναφερθούν:

β 1. Αδυναμία παρακολούθησης του τρόπου κατανομής του εισοδήματος. Αυτό σημαίνει ότι η φοροδιαφυγή συσκοτίζει τον τρόπο κατανομής του εισοδήματος, αφού δεν είναι δυνατή η σύλληψη όλων των εισοδημάτων εφόσον δεν είναι γνωστό αν τα πρόσθετα εισοδήματα της φοροδιαφυγής ευνοούν κυρίως τους μισθωτούς ή κυρίως τους αυτοαπασχολούμενους. Έτσι είναι αδύνατη η σίγουρη εκτίμηση για το αν η φοροδιαφυγή ενισχύει κυρίως ήδη υψηλά επίσημα εισοδήματα ή αντίθετα συμβάλλει στην συμπλήρωση χαμηλών. Επίσης δυσχεραίνει τους στόχους, αλλά κυρίως τα αποτελέσματα της ανακατανομητικής κρατικής πολιτικής, αφού η τελευταία δεν είναι σε θέση να υπολογίσει ποιοι ευνοούνται από τα εισοδήματα της φοροδιαφυγής.

β 2. Με την φοροδιαφυγή πλήττονται κατά πολύ περισσότερο οι ασθενέστερες εισοδηματικές τάξεις, και αυτό γιατί τα φορολογικά βάρη δεν κατανέμονται ανάλογα με την φοροδοτική ικανότητα κάθε φορολογουμένου. Τα ασθενέστερα πολυπληθή στρώματα των φορολογουμένων όχι μόνο επιβαρύνονται με έμμεσους φόρους δυσανάλογα υπερβολικά σε σχέση με την φοροδοτική ικανότητά τους αλλά και μειώνεται το πραγματικό εισόδημά τους, από την άνοδο γενικού επιπέδου των τιμών, η οποία μειώνει επιπλέον το απαράδεκτο χαμηλό αφορολόγητο ελάχιστο όριο συντήρησης, παρά τις περί του αντιθέτου προεκλογικές υποσχέσεις.

β 3. Άνισοι όροι ανταγωνισμού: Εξαιτίας των χαμηλότερων δαπανών παραγωγής, στις επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες της επίσημης οικονομίας, είναι πολύ πιθανό να αυξάνεται ο βαθμός ανταγωνιστικότητας των πρώτων σε βάρος των δεύτερων.

Ειδικότερα όταν πρόκειται για εξαγόμενα προϊόντα, να εξασφαλίζονται μεγαλύτερες πιθανότητες επικράτησης στην διεθνή αγορά, για τα προϊόντα επιχειρήσεων της φοροδιαφυγής σε σύγκριση με αυτά των επιχειρήσεων της επίσημης οικονομίας.

β 4. Η επίσημη οικονομική δραστηριότητα, όταν δεν λαμβάνεται υπόψη και η φοροδιαφυγή είναι συρρικνωμένη, οι εκάστοτε κυβερνήσεις αναγκάζονται να επιβάλλουν υψηλό φορολογικό βάρος στα εμφανή εισοδήματα και με τον τρόπο αυτό να ενθαρρύνουν την περαιτέρω προσφυγή στην παραοικονομία με κύριο κίνητρο την φοροδιαφυγή.

β 5. Τέλος οι επενδύσεις τόσο στο Δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα δεν είναι καθόλου ικανοποιητικές.

Από την πλευρά του δημοσίου οι επενδύσεις δεν είναι οι αναμενόμενες και αυτό λόγω της μεγάλης έκτασης της φοροδιαφυγής τόσο από το μέρος των καταναλωτών, όσο και του ίδιου του κράτους, δεν επαρκούν χρηματικοί πόροι για την πραγμάτωσή τους. Ενώ από την πλευρά του Ιδιωτικού τομέα δεν μπορούν να επιτευχθούν από την άποψη του «πόθεν έσχες» που ισχύει από 1.1.1995.

2.5. Τύποι και Τυπικοί Τομείς Φοροδιαφυγής

Η διαφυγή του φόρου λαμβάνει διάφορες γνωστές μορφές και σε ορισμένους τομείς συμβαίνει συχνότερα απ' ότι σε άλλους.

2.5.1. Τύποι Διαφυγής

Γενικά οι τύποι διαφυγής από την φορολογία είναι συνήθως οι εξής:

- Η μη έκδοση τιμολογίων.
- Η έκδοση λανθασμένων ή εικονικών τιμολογίων.
- Η ελλιπής δήλωση των πωλήσεων.
- Η αφαίρεση Φ.Π.Α. χωρίς δικαιολογητικά έγγραφα.
- Η μη καταχώρηση πιστώσεων (φόρου).
- Οι εν μέρει δηλωμένες ή πλαστογραφημένες ενδοκοινοτικές αγορές.
- Οι εικονικές ενδοκοινοτικές προμήθειες.
- Οι βραχυχρόνιες εταιρείες που καταχωρούνται και μετά εξαφανίζονται.
- Η χρησιμοποίηση ψεύτικων αριθμών Φ.Π.Α. / εικονικές εταιρείες.
- Οι εικονικές εξαγωγές ζώων.

2.5.2. Τυπικοί τομείς υψηλού κινδύνου

Γενικά οι τυπικοί τομείς υψηλού κινδύνου για φοροδιαφυγή είναι οι εξής:

- Οι κατασκευές.
- Το εμπόριο και η διανομή.
- Στον τομέα υπηρεσιών π.χ. γραφεία εύρεσης εργασίας, ξενοδοχεία και εστιατόρια, προμήθειες σε ιδιώτες.
- Τα μεταφορικά οχήματα.
- Οι εμπορικοί αντιπρόσωποι.
- Η χονδρική και λιανική πώληση.
- Ο ρουχισμός.
- Τα ποτά και αφεψήματα.
- Οι αγορές τοις μετρητοίς.
- Το εμπόριο ζώων.

2.6. Μετρήσεις Φοροδιαφυγής

Η μέτρηση της φοροδιαφυγής είναι εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση και απαιτεί συνήθως στατιστικά στοιχεία πέρα από εκείνα που δημοσιεύει η Στατιστική Υπηρεσία. Στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων που είναι και το σημαντικότερο στοιχείο στην άμεση φορολογία, η φοροδιαφυγή εκτιμήθηκε για το 1986 στο ποσό των 280 δισ. δραχμών. Το ποσό των 200 δισ. αφορούσε φοροδιαφυγή στην επίσημη οικονομία και τα υπόλοιπα 80 δισ. αφορούσαν την παραοικονομία. Αν υποθέσουμε ότι το ποσοστό αυτό παραμένει το ίδιο και για το 1991 το ποσό της φοροδιαφυγής εκτιμάται γύρω στα 650 δισ. Στο ίδιο περίπου ποσό καταλήγουμε εάν υποθέσουμε ότι ο λόγος φοροδιαφυγής ως προς το εθνικό εισόδημα του 1986 παραμένει ο ίδιος και για το 1991.

Στο φόρο προστιθεμένης αξίας (ΦΠΑ) έγινε προσπάθεια να εκτιμηθεί το μέγεθος της φοροδιαφυγής πρωτογενώς με βάση τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών και των οικογενειακών προϋπολογισμών. Για το 1988 το μέγεθος της φοροδιαφυγής εκτιμήθηκε στα 219 δισ. και ως ποσοστό επί των εισπραχθέντων είναι 38%. Από το ποσό αυτό 47,9 δισ. ή ποσοστό 21,9% αποδίδεται στην επίσημη οικονομία και το υπόλοιπο οφείλεται στη φοροδιαφυγή που προέρχεται από την παραοικονομία. Με βάση ορισμένες εκτιμήσεις του εθνικού εισοδήματος του 1991 υπολογίζεται ότι η φοροδιαφυγή στο ΦΠΑ το έτος αυτό πρέπει να προσεγγίζει το ποσό των 400 δισ.

Το ύψος της φοροδιαφυγής φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικό στις μεταφορές, στις κατασκευές, στα ξενοδοχεία και στις λοιπές δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά η φοροδιαφυγή φαίνεται να διαχέεται σε όλους τους

κλάδους και τις κατηγορίες επιχειρήσεων, εκτός από την περίπτωση των κλάδων καπνού και «πετρελαιοειδών - λιπαντικών».

Αν στα πιο πάνω ποσά προσθέσουμε και την φοροδιαφυγή από άλλες πηγές π.χ. φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων, χαρτόσημο, τέλη κυκλοφορίας κ.λ.π., τότε το μέγεθος της φοροδιαφυγής συνολικά πρέπει να υπερβαίνει το 1991 το ένα τρισ. τη στιγμή που τα φορολογικά έσοδα είναι 3.400 δισ. και οι δανειακές ανάγκες της κεντρικής κυβέρνησης ήταν 1.730 δισ. Από τα πιο πάνω γίνεται φανερό ότι μια συστηματική προσπάθεια περιορισμού του φαινομένου μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών.

Αξίζει να επισημανθεί ότι ο περιορισμός της φοροδιαφυγής στο ΦΠΑ θα βοηθήσει σημαντικά και στην σύλληψη της φοροδιαφυγής στο φόρο εισοδήματος.

2.6.1. Μετρήσεις φοροδιαφυγής στην Άμεση Φορολογία

Όσον αφορά την εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής υπάρχουν κάποιες μελέτες στις οποίες θα αναφερθούμε σε δύο από αυτές:

α 1. Η πρώτη είναι εκείνη που έγινε από το Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, από πολυπληθή ερευνητική ομάδα και απέβλεπε στην μέτρηση της παραοικονομίας και φοροδιαφυγής. Σε ό,τι αφορά την παραοικονομία, υπάρχουν κάποιες αμφιβολίες για την ορθότητα των εκτιμήσεων της ομάδας, αφού η μάλλον πιο συστηματική μελέτη με βάση τα ίδια στοιχεία που παρουσιάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια καταλήγει σε διαφορετικές εκτιμήσεις. Σε ό,τι αφορά την φοροδιαφυγή, η μέτρησή της

πάσχει από αρκετές αδυναμίες που κάνουν τα συμπεράσματα της έρευνας όχι ιδιαίτερα αξιόπιστα σε ό,τι αφορά την πηγή προέλευσής της.

Για την εκτίμηση της φοροδιαφυγής στην άμεση φορολογία χρησιμοποιήθηκε η συνάρτηση φορολογικών εσόδων Cobb - Douglas, η οποία στην νεοκλασική θεωρία της παραγωγής είναι της μορφής: $Q = A \cdot L^a \cdot K^{1-a}$ όπου L = εργασία και K = κεφάλαιο.

Η συνάρτηση αυτή είναι ομογενής πρώτου βαθμού γιατί το άθροισμα των εκθετών ισούται με την μονάδα.

Τα στοιχεία στα οποία βασίστηκαν οι εκτιμήσεις ήταν εκείνα των δηλώσεων του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και προσαρμοσμένα εθνικολογικά στοιχεία.

Με τη μέθοδο αυτή εκτιμήθηκε ότι την περίοδο 1970-1986 το μέγεθος της φοροδιαφυγής συνυπολογίζοντας και τα εισοδήματα από την παραοικονομία έφθασε τα 650 δισ. Το μέγεθος της φοροδιαφυγής χωρίς να συνυπολογίζεται το εισόδημα από την παραοικονομία ήταν 470 δισ. Η διαφορά των 180 δισ. αποδίδεται στην φοροδιαφυγή που προέρχεται από την παραοικονομία. Με το ίδιο υπόδειγμα έγινε προσπάθεια εκτίμησης της φοροδιαφυγής για το 1986 μόνο. Για το έτος αυτό το ύψος της φοροδιαφυγής εκτιμήθηκε στα 280 δισ. συμπεριλαμβανομένης και της φοροδιαφυγής από την παραοικονομία, η οποία χωρίς αυτήν εκτιμήθηκε στα 200 δισ.

Με άλλα λόγια η φοροδιαφυγή ήταν το 90% περίπου των φορολογικών εσόδων της φορολογίας (ΦΕΦΠ) εισοδήματος φυσικών προσώπων το έτος αυτό. Από το 1986 όμως μέχρι σήμερα οι ενδείξεις είναι ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής δεν έχει μειωθεί αν και πολλοί υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο έχει επιδεινωθεί.

Για να δούμε τελείως χονδρικά τα αντίστοιχα μεγέθη για το 1990 ας πάρουμε τα εισοδήματα που δηλώθηκαν το 1987 και 1991. Το 1987 το δηλωθέν εισόδημα ήταν 2.054.427 εκατ. δραχμές και το αντίστοιχο ποσό για το 1991 ήταν 4.594.749 εκατ. δραχμές. Είχαμε δηλαδή μια αύξηση πάνω από 100%. Αν υποθέσουμε ότι το ποσοστό της φοροδιαφυγής παρέμενε αμετάβλητο τότε το συνολικό μέγεθος της φοροδιαφυγής υπερβαίνει τα 600.000 εκατ. Γίνεται φανερό ότι ακόμη και σε περίπτωση υπερεκτίμησης της φοροδιαφυγής το μέγεθός της είναι τεράστιο και η καταπολέμηση του φαινομένου μπορεί να συμβάλλει στην μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού.

α. 2. Η δεύτερη μελέτη είναι εκείνη που εκδόθηκε από το IOBE. Η μελέτη αυτή κάνει εκτιμήσεις για την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή από το 1959 μέχρι και το 1988.

Είναι μια μέθοδος απλοϊκή και όχι ιδιαίτερα αξιόπιστη. Η όχι και τόσο μεγάλη αξιοπιστία των εκτιμήσεων φαίνεται από το γεγονός ότι με την αλλαγή του τρόπου δήλωσης των εισοδημάτων το 1988 η μέθοδος αυτή δείχνει ότι η φοροδιαφυγή μειώθηκε στα 250 δισ. το 1988 από τα 596 που ήταν το 1987. Επομένως γίνεται φανερό ότι δεν μπορούμε να λάβουμε σοβαρά υπόψη τα μεγέθη της μελέτης αυτής για το μέγεθος της φοροδιαφυγής.

2.6.2. Μετρήσεις Φοροδιαφυγής στην Έμμεση Φορολογία

Με δεδομένο το τεράστιο πλήθος των έμμεσων φόρων, γίνεται μια προσπάθεια για την μέτρηση της φοροδιαφυγής που συνδέεται με τους κυριότερους έμμεσους φόρους.

Οι έμμεσοι φόροι μπορούν να χωριστούν σε δύο γενικές κατηγορίες δηλαδή σε εκείνους που καταρχήν υποτίθεται ότι δεν παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον από πλευράς φοροδιαφυγής, και σε εκείνους που φαίνεται να δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για σημαντική φοροδιαφυγή και παράλληλα υπάρχουν τα κατάλληλα στατιστικά στοιχεία για την μέτρησή τους.

Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται:

- Ο Φ.Π.Α. που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα και στις παρεχόμενες υπηρεσίες.
- Ο ΦΚΕ που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα.
- Τα τέλη χαρτοσήμου και κυκλοφορίας αυτοκινήτων.
- Οι φόροι κατανάλωσης που επιβάλλονται σε ορισμένες εγχώριες επιχειρήσεις με βάση τον κύκλο εργασιών τους.
- Ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων πριν από την εισαγωγή του συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων ή στις περιοχές που δεν έχει ακόμα επεκταθεί το σύστημα αυτό.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται όλοι οι υπόλοιποι έμμεσοι φόροι για τους οποίους δεν επιχειρείται καμία συγκεκριμένη εκτίμηση της φοροδιαφυγής. Επίσης για το Φ.Π.Α. δεν επιχειρείται εκτίμηση της φοροδιαφυγής άμεσα, αλλά με βάση την εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής που συνδέεται με τους κυριότερους φόρους που αντικατέστησε (ΦΚΕ και χαρτόσημο τιμολογίων).

Με τα δεδομένα αυτά το συνολικό μέγεθος της φοροδιαφυγής από την έμμεση φορολογία εκτιμάται σε 74 έως 78 δισ. δρχ. περίπου για το 1982 και

180 έως 188 δισ. δρχ. για το 1986. Από τα ποσά αυτά 60 δισ. δρχ. για το 1982 και 120 δισ. δρχ. περίπου για το 1986 αποτελούν εκτίμηση της φοροδιαφυγής που συνδέεται με την επίσημη οικονομία και το υπόλοιπο μέρος σε κάθε περίπτωση αποδίδεται στην παραοικονομία.

Οι εκτιμήσεις αυτές αντιστοιχούν στο 20% περίπου των συνολικών εσόδων από την έμμεση φορολογία, χωρίς σημαντική διαφοροποίηση από χρόνο σε χρόνο. Αν υποθεθεί επομένως, ότι το ίδιο ποσοστό φοροδιαφυγής ισχύει και για τα πιο πρόσφατα χρόνια, μπορούμε να υπολογίσουμε ότι το αντίστοιχο μέγεθος για το 1991 διαμορφώνεται στο επίπεδο των 470 δισ. δραχμών.

Το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος της εκτιμώμενης φοροδιαφυγής (περίπου 85%) συνδέεται με τους γενικούς έμμεσους φόρους που ενσωματώθηκαν στο ΦΠΑ, δηλ. χαρτόσημο τιμολογίων και ΦΚΕ στα εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα.

Έτσι σε αυτή την βάση θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι στο βαθμό που το μέγεθος της φοροδιαφυγής δεν επηρεάστηκε από την εισαγωγή του ΦΠΑ, ο φόρος αυτός εξακολουθεί να αποτελεί την κυριότερη πηγή του φαινομένου.

2.7. Τρόποι Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής

Όσον αφορά τους τρόπους καταπολέμησης της φοροδιαφυγής δεν υπάρχει μηχανισμός αποτελεσματικής πράξης της φοροδιαφυγής. Οι εξορμήσεις των εφοριακών δεν ενισχύουν τόσο το δημόσιο ταμείο όσο την τσέπη τους. Η διαφθορά του δημοσίου στέκεται εμπόδιο στην πάταξη ή έστω τον περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Τα κόμματα δεν είναι σε θέση να εξυγιάνουν το Δημόσιο. Γενική είναι η εκτίμηση οικουμενικό «λάδωμα» της τάξης του 5%. Έτσι κάτω από αυτές τις συνθήκες δεν μπορεί να γίνει σοβαρά λόγος για κάθαρση στις υπηρεσίες της εφορίας, με αποτέλεσμα ένας τρόπος αντιμετώπισής της, είναι να καταφεύγουμε στον αντικειμενικό προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος.

α) Μια λύση στο δημοσιονομικό μας αδιέξοδο, είναι η αντικειμενικοποίηση και της επί του εισοδήματος φορολογίας, για ένα διάστημα με εισαγωγή του φόρου επιτηδεύματος. Οι οικονομικά δρώντες πολίτες κατατάσσονται σε κλάσεις με αντικειμενικά κριτήρια και κατά το δυνατόν δίκαια, με βάση τα χρόνια τους στο επάγγελμα, την δεδομένη ήδη οικονομική κατάστασή τους, τις συνθήκες διαβίωσής τους (τεκμήρια), τις ώρες απασχολήσεως την ανά ώρα αμοιβή κλπ. Έτσι περιορίζοντας την αμφισβήτηση αποκλειστικά στην κλάση κατατάξεως, οι φορολογούμενοι ξέρουν απ' αρχής τι πληρώνουν.

Ξέρουν επίσης ότι κάθε οικονομική δραστηριότητα φορολογείται όπως και ότι η υπερεργασία τους αποτελεί παράγοντα για την συμβολή τους στην αύξηση της παραγωγικότητας.

β) Μια άλλη αποτελεσματική μέθοδος αντιμετώπισης κατά της φοροδιαφυγής είναι η σωστή μηχανογράφηση μέσα από τον χειρισμό του κομπιούτερ, το οποίο εφαρμόζει αντικειμενικά κριτήρια στον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος και των κερδών διαφόρων κατηγοριών ελεύθερων επαγγελματιών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τα στοιχεία μαζί με το σχετικό πρόγραμμα επεξεργασίας τους μπαίνουν στο κομπιούτερ του υπουργείου Οικονομικών. Το πάτημα ενός κουμπιού βγάζει το φορολογητέο εισόδημα εκατομμυρίων ελεύθερων επαγγελματιών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Με την αντικειμενικοποίηση του φορολογητέου εισοδήματος προκύπτει ένας ελάχιστος φόρος από τον οποίο είναι αδύνατο να ξεφύγουν ελεύθεροι επαγγελματίες και μικρομεσαίοι.

Επίσης ορισμένα ακόμα μέτρα τα οποία πρέπει να ληφθούν αναφέρονται ως ενδεικτικά τα αμέσως παρακάτω:

- Βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας των Δ.Ο.Υ.
- Επιλογή προσωπικού με αυστηρά κριτήρια και ειδικής συνεχούς εκπαίδευση.
- Συνεργασία υπουργείου Οικονομικών με ασφαλιστικούς φορείς υποθηκοφυλακεία κλπ.
- Εξουθενωτικές ποινές για όσους αποδεδειγμένα χρηματίζονται.
- Κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου έναντι των φορολογικών αρχών.
- Υποχρεωτική χρήση επιταγών από τις επιχειρήσεις κλπ. όπως είναι γνωστό η φοροδιαφυγή διευκολύνεται με την χρήση μετρητών.
- Σύνταξη εθνικού κτηματολογίου.

Όσον αφορά τέλος την προδιάθεση των φορολογουμένων να φοροδιαφύγουν υπάρχουν τρία σημεία καθοριστικής σημασίας.

- Να καταστεί το φορολογικό σύστημα δικαιότερο με την κατάργηση των ειδικών απαλλαγών, την φορολογία των αγροτών των ιδιοκτητών ταξί και βυτιοφόρων και του κλεισίματος εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων με εξευτελιστικούς όρους.
- Να αυξηθεί η αντίδραση των κοινωνικών ομάδων στην φοροδιαφυγή και να μειωθεί η κοινωνική ανοχή προς τους φοροφυγάδες.
- Να επιδιωχθεί μεγαλύτερη ταύτιση του πολίτη-φορολογούμενου με το κράτος και την ακολουθούμενη εκάστοτε πολιτική.

2.8. Συμπεράσματα

Οι βασικές διαπιστώσεις της διερεύνησης των φαινομένων της φοροδιαφυγής δείχνουν ότι αυτά είναι ευρύτατα διαδεδομένα σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομικής ζωής και επηρεάζουν όχι μόνο τα φορολογικά έσοδα, αλλά στρεβλώνουν την ορθολογική κατανομή των πόρων και υποσκάπτουν την αποτελεσματικότητα της γενικότερης οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Βασικό συμπέρασμα της προσέγγισής μας είναι ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι ιδιαίτερα μεγάλο στην χώρα μας και οι συνέπειες των φαινομένων πολλαπλές και πολύπλοκες. Οι επιπτώσεις αυτές είναι συνολικά αρνητικές και η αντιμετώπιση των φαινομένων αποτελεί βασική προτεραιότητα οικονομικής πολιτικής όλων των κυβερνήσεων. Η αντιμετώπισή τους όμως απαιτεί καταρχήν, μελέτη και διερεύνηση του μεγέθους και των επιπτώσεων των φαινομένων πράγμα το οποίο δεν έχει γίνει παρά ελάχιστα στην χώρα μας.

Η μέχρι τώρα προσπάθεια για αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής έχει γίνει με αποσπασματικά και περιπτωσιακά μέτρα και με βασικό σκοπό την είσπραξη εσόδων από το κράτος.

Στο προκείμενο ζήτημα μέτρα βιώσιμα και αποτελεσματικά δεν μπορούν να εισαχθούν, αν δεν ληφθεί σοβαρά υπόψη αυτό που αποτελεί το επίγραμμα της φορολογικής συμπεριφοράς όλων μας πολιτών και κράτους. Ότι δηλ. οι Έλληνες ανεξαιρέτως των κοινωνικών ομάδων φοροδιαφεύγουν όσο και όπου μπορούν, αλλά και ότι το κράτος φορολογεί άδικα και εξαντλητικά όσους καταφέρνει να εντοπίσει. Κοινή εξήγηση των παραπάνω είναι η παραδοχή της φοροδιαφυγής και της ανάγκης εσόδων.

Οι πιο πάνω συνθήκες δεν αμφισβητούνται, όπως επίσης και ότι απ' αυτές δεν μπορεί να υπάρξει υγιής φορολογική συνείδηση, άρα και δίκαιο και αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα. Η κατάσταση έχει φθάσει περίπου στο απροχώρητο. Δεν αντιμετωπίζονται με τις από ετών δοκιμασμένες και αποτυχημένες μεθόδους της αστυνομεύσεως. Πλην άλλων η αστυνόμευση σήμερα είναι άδικη, στο μέτρο που άδικο είναι και στο σύστημα. Είναι ακόμη τόσο η έκταση της φοροδιαφυγής που δεν μπορεί να υπάρξει αντίστοιχα ευρύς μηχανισμός για να την ελέγξει. Χρειάζονται μέτρα νέα και πρωτότυπα εμφορούμενα από τόλμη και δημιουργική φαντασία. Έτσι μόνο θα μπορέσει να αναληφθεί καινούρια προσπάθεια που θα τείνει απαλλαγμένη από το φαύλο παρελθόν, σε ένα σύγχρονο φιλελεύθερο και δίκαιο φορολογικό σύστημα.

Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι πέρα από τα νομοθετικά μέτρα απαιτούνται και σημαντικές διοικητικές και γενικότερες θεσμικές αλλαγές, χωρίς τις οποίες η υλοποίηση των οποιονδήποτε μέτρων πολιτικής δεν μπορεί να γίνει. Εκείνο που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι η φοροδιαφυγή είναι φαινόμενο που εκτρέφεται όχι μόνο από τις φορολογικές ρυθμίσεις αλλά και από το πλήθος άλλων ρυθμίσεων και παρεμβάσεων που άπτονται όλου του φάσματος της οικονομικής ζωής.

Η ιστορία των τελευταίων δεκαετιών μας διδάσκει ότι το πρόβλημα της φοροδιαφυγής παραμένει, παρά τις εκάστοτε διακηρύξεις και τις πομπώδεις εκστρατείες που έχουν κατά καιρούς αναληφθεί εναντίον της. Το τέρας της φοροδιαφυγής είναι πάντοτε ακμαίο και συνεχίζει να κατατρώει με βουλιμία τα δημόσια έσοδα.

Αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι τα ποσοστά της άμεσης φορολογίας κυμαίνονται περίπου σε 30% ενώ της έμμεσης φορολογίας σε 70% στο σύνολο των φορολογικών εσόδων.

Από τα πιο πάνω γίνεται φανερό ότι η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής μπορεί να γίνει αποτελεσματικά μόνο σε ένα πλαίσιο ρυθμίσεων και αλλαγών πράγμα που απαιτεί επιστημονική μελέτη των φαινομένων, επιμονή και συστηματική προσπάθεια εκ μέρους των αρχών, χρόνο και αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας. Η φοροδιαφυγή αποτελεί το μεγαλύτερο ίσως δημοσιονομικό πρόβλημα στην χώρα μας, προκαλώντας σημαντικές μακροοικονομικές ανισορροπίες και εκτεταμένες μακροοικονομικές στρεβλώσεις. Εξετάζοντας το θέμα της φοροδιαφυγής εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι να τονίσουμε μερικά από τα χαρακτηριστικά της Ελληνικής Οικονομίας και του φορολογικού μας συστήματος. Ένα στοιχείο που έχει τονιστεί με έμφαση είναι ότι το σύνολο των μισθών της οικονομίας είναι γύρω στο 50% του εθνικού προϊόντος, ενώ στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει η και ξεπερνά το 80%.

Εξάλλου γίνεται φανερό και από τις φορολογικές δηλώσεις που συμπληρώνονται κάθε χρόνο. Για παράδειγμα τα στοιχεία φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων για το οικονομικό έτος 1991 φαίνονται καθαρά στον παρακάτω πίνακα.

Στοιχεία φορολογίας εισοδήματος Φυσικών Προσώπων Οικονομικό έτος 1991

Κατηγορίες Φορολογουμένων	Αριθμός Φορολογουμένων	%	Εισοδήματα σε δισ. δρχ.	%
Σύνολο	2.655.446	100,0	4.594,5	100,0
Εισοδηματίες →	222.780	8,4	185,5	4,0
Έμποροι - Βιομήχανοι				
Βιοτέχνες	655.225	24,7	864,1	18,8
Γεωργοί - Κτηνοτρόφοι	56.700	2,1	37,1	0,8
Μισθωτοί →	1.151.256	43,4	2.388,7	52,0
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	106.344	4,0	282,1	6,1
Συνταξιούχοι	463.141	17,4	837,1	18,3

Όπως φαίνεται παραπάνω από τις 2.655,446 δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων που υποβλήθηκαν στο Υπουργείο Οικονομικών το 1991 οι 1.041.049 αφορούν εισοδήματα από μη μισθωτές υπηρεσίες. Ο αριθμός αυτός δείχνει ξεκάθαρα πόσο δύσκολο είναι για τις φορολογικές αρχές να ελέγξουν την ειλικρίνεια όλων αυτών των δηλώσεων.

Εκείνο όμως που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το πως διαμορφώνεται το μέσο κατά φορολογούμενο δηλούμενο εισόδημα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μισθωτοί κατά μέσον όρο, δηλώνουν πολύ μεγαλύτερα εισοδήματα από όλες τις άλλες κατηγορίες φορολογουμένων. Πιο συγκεκριμένα οι μισθωτοί δηλώνουν περίπου 8 φορές περισσότερο εισόδημα σε σχέση με τους ελεύθερους επαγγελματίες. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι το 46% των εισοδημάτων που δηλώνουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες και μόνον το 33% από την άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος. Εξίσου χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι οι έμποροι βιομήχανοι δηλώνουν κατά μέσο όρο εισόδημα κατώτερο από εκείνο όχι μόνο του μισθωτού αλλά και του συνταξιούχου.

Μέρος: Β'

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

1.1. Εισαγωγή

Η Ελλάδα ήταν η πρώτη Ευρωπαϊκή χώρα που συνδέθηκε με την κοινότητα με βάση το άρθρο 238 της Συνθήκης της Ρώμης. Το άρθρο αυτό ορίζει: *«Η Κοινότητα μπορεί να συνάψει με μια τρίτη χώρα .... συμφωνίες που συνιστούν μια σχέση σύνδεσης, η οποία χαρακτηρίζεται από αμοιβαίες υποχρεώσεις και δικαιώματα, κοινές ενέργειες και ειδικές διαδικασίες».*

Η συμφωνία Σύνδεσης Ελλάδος - ΕΟΚ γνωστή και σαν συμφωνία των Αθηνών, υπογράφηκε στην Αθήνα στις 9 Ιουλίου 1961 και άρχισε να ισχύει από την 1^η Νοεμβρίου 1962.

Η σύνδεση προβλέπει:

1. Την σταδιακή δασμολογική ένωση.
2. Την ανάληψη κοινών ενεργειών και την εναρμόνιση της πολιτικής της Ελλάδας και της Κοινότητας σε μια σειρά από τομείς όπως η αγροτική πολιτική, το δικαίωμα εγκατάστασης και ελεύθερης κυκλοφορίας των εργατών, οι μεταφορές, η φορολογία, οι κανόνες ανταγωνισμού και η οικονομική πολιτική.

3. Την διάθεση στην Ελλάδα χρηματικών πόρων με σκοπό την διευκόλυνση της επιτάχυνσης των αναπτυξιακών προγραμμάτων της.

Όπως φαίνεται από τους στόχους που προαναφέρθηκαν και κυρίως από το δεύτερο στόχο, η Ελλάδα ήταν και είναι υποχρεωμένη να εναρμονίζει την φορολογία της μ' αυτήν της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, γι' αυτό θα πρέπει να αναφερθούν ορισμένα πράγματα για αυτό το θέμα, ώστε να έχουμε μια πληρέστερη εικόνα για την φορολογία της Ελλάδας και τις αλλαγές που έγιναν στην χρονική περίοδο 1980-1995 εξαιτίας της ένταξής της στην ΕΟΚ.

1.2. Η Εναρμόνιση στην Φορολογία

Η συνθήκη της ΕΟΚ απέβλεπε στην δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου στον οποίο θα επικρατούν συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και ο οποίος θα εμφανίζει χαρακτηριστικά όμοια με εκείνα «της εσωτερικής αγοράς». Για την υλοποίηση αυτού το άρθρο 3 ενέταξε μεταξύ των αναγκαίων ενεργειών της κοινότητας και την σύσταση «τελωνειακής ένωσης» την εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων μεταξύ των κρατών-μελών, καθώς και την εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

Η κατάργηση των δασμολογικών φραγμών επιτεύχθηκε σχετικά σύντομα και χωρίς σοβαρά προβλήματα. Η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων ήταν δυνατό να εξουδετερωθεί μέσω εμποδίων, μεταξύ των οποίων σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η φορολογία.

Παρά το αναμφισβήτητο αυτό γεγονός, ρυθμίσεις σχετικά με την φορολογία δεν συναντώνται στις διατάξεις για τις βάσεις της κοινότητας, ενώ σ' αυτές προτάσσονταν η ρύθμιση των θεμάτων που ανάγονται στους δασμούς. Αντίθετα οι σχετικές με την φορολογία ρυθμίσεις προβλέπονταν στα άρθρα 95-99 Συνθ. ΕΟΚ. Με τις ρυθμίσεις αυτές η Συνθήκη επεδίωξε να αντιμετωπίσει προβλήματα που δημιουργούνται από την λειτουργία διαφορετικών συστημάτων, αφενός μεν με την απαγόρευση των διακρίσεων κατά την κυκλοφορία των προϊόντων στο «εσωτερικό» της Κοινότητας, αφετέρου δε με την θέσπιση διαδικασίας για την εναρμόνιση των φορολογικών ρυθμίσεων στον τομέα των έμμεσων φόρων. Ειδικότερα με την εναρμόνιση των έμμεσων φόρων θα επιτευχθεί η εξουδετέρωση των κινδύνων νόθευσης του ανταγωνισμού μέσω των εσωτερικών φόρων είτε ως μέσου προστατευτισμού χάρη των εγχώριων προϊόντων, είτε ως μέσου ενίσχυσης των εξαγωγών. Η πρόβλεψη της εναρμόνισης των έμμεσων φόρων μόνο κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 99, θα πρέπει να αποδοθεί στην άμεση επίδραση των φόρων αυτών στην τιμή των προϊόντων. Αντίθετα η προσέγγιση των νομοθεσιών των άμεσων φόρων δεν κρίθηκε σε πρώτο στάδιο απολύτως αναγκαία, ενώ ήταν ορατές οι δυσχέρειες που θα συναντούσε μια τέτοια διαδικασία, ενόψει της επιδίωξης μέσω των φόρων αυτών «εθνικής οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής» και με δεδομένη τη διαφορά επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των κρατών μελών. Για το λόγο αυτό ελάχιστες «φωνές» τάχθηκαν υπέρ της εναρμόνισης των ρυθμίσεων των άμεσων φόρων. Θα πρέπει όμως να αναφερθεί ότι υποστηρίχθηκε και η θέση ότι για την αποφυγή στρέβλωσης των όρων του ανταγωνισμού θα αρκούσε καταρχήν και μόνη η εναρμόνιση των άμεσων φόρων. Έτσι οι προσπάθειες των κοινοτικών οργάνων επικεντρώθηκαν στην προσέγγιση των έμμεσων φόρων και κυρίως του γενικού φόρου κατανάλωσης

του φόρου κύκλου εργασιών, την θέση του οποίου αργότερα πήρε ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ).

Με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη τέθηκε ως στόχος η δημιουργία μιας «Εσωτερικής αγοράς». Έτσι από την «κοινή αγορά» υπήρξε μετάβαση στην «Εσωτερική αγορά». Συνεπώς μετά την κατάργηση των «δασμολογικών συνόρων» συντελείται η κατάργηση των «φορολογικών συνόρων» ενόψει της δημιουργίας ενιαίου οικονομικού χώρου χωρίς σύνορα.

Το ποιοτικό άλμα που επιτεύχθηκε με την μετάβαση από την «κοινή» στην «ενιαία» αγορά καθιστούσε επιβεβλημένη την περαιτέρω εναρμόνιση της φορολογίας των έμμεσων φόρων.

Γενικά εν ολίγοις η εναρμόνιση των έμμεσων και άμεσων φόρων είναι απαραίτητη για την υλοποίηση μιας πραγματικά εσωτερικής αγοράς. Η κατάργηση των υφιστάμενων διαφορών ως προς την φορολογία μεταξύ κρατών μελών θα τονώσει τον ανταγωνισμό και η άρση των φορολογικών συνόρων θα συμβάλλει αποφασιστικά στην ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Χάρη στο μεγαλύτερο ανταγωνισμό και την περισσότερη διαφάνεια θα επιτευχθεί ο στόχος που συνίσταται στην μείωση των τιμών στην Κοινότητα.

Η πρόοδος που σημειώνεται ως προς τη φορολογική εναρμόνιση είναι βραδεία, διότι τα φορολογικά θέματα αποτελούν εκ παραδόσεως το αποκλειστικό δικαίωμα των εθνικών κυβερνήσεων και δεν υπόκεινται σε υπερεθνικό έλεγχο.

Κατά συνέπεια το τμήμα της Λευκής Βίβλου που αφορά τους φορολογικούς φραγμούς (εναρμόνιση του ΦΠΑ και των ειδικών φόρων κατανάλωσης) έχει αποτελέσει μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες πτυχές του προγράμματος για το 1992.

1.3. Η Φορολογική Κυριαρχία των Κρατών Μελών

Αν όμως η ανάγκη δημιουργίας υγιών όρων ανταγωνισμού αποφυγής στρεβλώσεων των επενδυτικών αποφάσεων και υλοποίησης των θεμελιωδών ελευθεριών της ελεύθερης κίνησης προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, καθιστούν αναγκαία την εναρμόνιση της φορολογίας, υπάρχουν ορισμένα εμπόδια που αν και δεν οδηγούν στην πλήρη άρνηση της διαδικασίας αυτής θέτουν όρια και περιορισμούς και καθιστούν αμφίβολη την επίτευξη του στόχου αυτού.

Ειδικότερα ο θεσμός του φόρου έχει ιστορικά συνδεθεί άρρηκτα με το κράτος, και η φορολογική εξουσία με την κυριαρχία του κράτους, εκδήλωση της οποίας συνιστά η επιβολή του φόρου. Το κράτος ασκεί πρωτογενή φορολογική εξουσία, διαμορφώνοντας καταρχήν τουλάχιστον, ελεύθερα τη φορολογική του πολιτική. Φυσικά στα δημοκρατικά καθεστώτα, η λαϊκή αντιπροσωπεία, ως εκφράζουσα τον κυρίαρχο Λαό, ψηφίζει τους φορολογικούς νόμους, που αποτελούν εκδήλωση της φορολογικής κυριαρχίας του Λαού.

Πέραν όμως αυτού του νομικού στοιχείου, η αρχή της φορολογικής κυριαρχίας των κρατών είναι επιβεβλημένη και από την ανάγκη προσαρμογής των φορολογικών κανόνων προς τις διαρκώς μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Οι κατά τόπο και χρόνο ιδιαιτερότητες της οικονομίας επιβάλλουν την θέσπιση εκείνων των κανόνων που θα αντιμετωπίζουν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα προβλήματα που εμφανίζονται. Συνεπώς η πολιτική εξουσία οφείλει να διαμορφώνει το φορολογικό σύστημα με βάση τις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου κράτους. Συγχρόνως όμως η ένταξη των κρατών στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό σύστημα, επιφέρει αναμφίβολα περιορισμό της εθνικής φορολογικής εξουσίας.

Ποιο είναι όμως το εύρος του περιορισμού αυτού; Την απάντηση έχει δώσει κατ' επανάληψη το ΔΕΚ «Πάντως η φορολογική ελευθερία-όσον αφορά τους εσωτερικούς φόρους της οποίας απολαύουν τα κράτη - μέλη δεν μπορεί να δικαιολογήσει παρεκκλίσεις από την θεμελιώδη αρχή της απαγόρευσης των φορολογικών διακρίσεων». Συνεπώς η αρχή αυτή που καλύπτει τους έμμεσους φόρους συνιστά ένα σοβαρό περιορισμό της φορολογικής εξουσίας των κρατών - μελών. Περιορισμούς στη φορολογική κυριαρχία θέτουν εξάλλου και οι ρυθμίσεις του παράγωγου δικαίου για την εναρμόνιση των φόρων. Κατά συνέπεια όσο προχωρεί η εναρμόνιση των φορολογικών νομοθεσιών τόσο περιορίζεται η ελευθερία αυτή των κρατών. Όμως σε αντίθεση προς τους έμμεσους φόρους όπου η εναρμόνιση των ρυθμίσεων ανατίθεται στα κοινοτικά όργανα, μια τέτοια αρμοδιότητα δεν αναγνωρίζεται ρητά για τους άμεσους φόρους. Είναι συνεπώς αναμφισβήτητο ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν περιορίζει τουλάχιστον στην παρούσα φάση της εξέλιξής του, τη φορολογική κυριαρχία των κρατών - μελών στο πεδίο των άμεσων φόρων, με συνέπεια αυτά τα (κράτη - μέλη) μπορούν να έχουν την δυνατότητα να ρυθμίζουν ελεύθερα τα σχετικά ζητήματα και να συνάπτουν διεθνείς (διμερείς) συμβάσεις στο μέτρο βέβαια που οι ρυθμίσεις αυτές δεν προσκρούουν σε διατάξεις της συνθήκης ΕΟΚ ή του παραγωγού κοινοτικού δικαίου. Για το λόγο αυτό οι κοινοτικές ρυθμίσεις στο τομέα της άμεσης φορολογίας δεν καταργούν τα εθνικά συστήματα, αλλά υποκαθίστανται σ' αυτά σε ορισμένες και μόνο περιπτώσεις (π.χ. στις περιπτώσεις διασυνοριακής συνεργασίας κάποιων επιχειρήσεων).

1.4. Η Διάρθρωση του Φορολογικού Συστήματος στις άλλες Χώρες της Ε.Ο.Κ.

1.4.1. Οι υπάρχοντες φόροι

Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος των χωρών της ΕΟΚ διαφέρει σημαντικά από το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας και παλιότερα διέφερε περισσότερο.

Υπάρχουν βέβαια αρκετές συγκλίνουσες τάσεις, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ως ομοιότητες μόνο από την άποψη ότι σε όλα τα κράτη υπάρχει η φορολογία εισοδήματος, η φορολογία των κερδών, οι φόροι της δαπάνης κ.λ.π.

Στη φορολογία εισοδήματος τα ποσοστά κυμαίνονται από χώρα σε χώρα. Στη φορολογία των κερδών των εταιρειών τα ποσοστά κυμαίνονται από 20% έως 50% ανάλογα με την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία της κάθε χώρας.

Όσον αφορά στην έμμεση φορολογία το κοινό σύστημα Φ.Π.Α. αποτελεί το σημείο σύμπτωσης των επιμέρους φορολογικών συστημάτων των κρατών μελών της ΕΟΚ. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σύγκλιση που υπάρχει στο χώρο της έμμεσης φορολογίας αφορά μόνο στη μέθοδο εφαρμογής του συστήματος φόρου προστιθέμενης αξίας, δεδομένου ότι οι αποκλίσεις που υπάρχουν στους χρησιμοποιούμενους φορολογικούς συντελεστές είναι σημαντικές.

Γενικά το καθεστώς φόρου προστιθέμενης αξίας στις άλλες χώρες της ΕΟΚ, επεκτεινόμενο και στο χώρο του λιανικού εμπορίου, παρουσιάζει μεγάλη ανομοιογένεια ως προς τους συντελεστές οι οποίοι κυμαίνονται από 0% έως 35%.

Επίσης οι τοπικοί φόροι, εκεί που υπάρχουν (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αγγλία) διαφοροποιούνται τόσο από πλευράς φορολογητέας ύλης όσο και από πλευράς συντελεστών.

Οι διαφορές μεταξύ της συνολικής φορολογικής επιβολής είναι πολύ σημαντικές από κράτος σε κράτος. Για παράδειγμα το 1980 η Ιταλία παρουσίασε 34,6% του ΑΕΠ και το Λουξεμβούργο παρουσίασε 49,4%.

Λοιπόν από τα παραπάνω εν συντομία βγαίνει το συμπέρασμα ότι οι διαφορές που υπάρχουν στην διάρθρωση του φορολογικού συστήματος των άλλων κρατών - μελών της ΕΟΚ είναι πάντοτε σημαντικές και ορισμένες φορές πάρα πολύ μεγάλες. Παράλληλα όμως μπορούμε να διακρίνουμε και ένα σημείο σύγκλισης. Πρόκειται για το υψηλό ποσοστό συμμετοχής των φόρων εισοδήματος που παρουσιάζεται σε όλα τα κράτη και το οποίο απορρέει κυρίως είτε από μια κοινωνικά παραδεκτή εξέλιξη του φορολογικού συστήματος, είτε από μια πολιτική βούληση των συγχρόνων κυβερνήσεων χωρίς βέβαια να αποκλείεται και το γεγονός ότι το φαινόμενο της διόγκωσης του ποσοστού των άμεσων φόρων συνδέεται και με τον πληθωρισμό.

Είναι γεγονός ότι συνέπεια του πληθωρισμού είναι η αύξηση της φορολογικής πίεσης στα εισοδήματα όταν οι κλίμακες δεν προσαρμόζονται τιμαριθμικά και όταν υπάρχει μια μείωση του σχετικού βάρους των ειδικών φόρων εξαιτίας της μη συστηματικής προσαρμογής τους στα ποσοστά του πληθωρισμού. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε στη Γαλλία και την Ιταλία. Πράγματι αυτές οι δυο χώρες όπου παραδοσιακά οι άμεσοι φόροι είναι μικρότεροι από τους έμμεσους, παρουσιάζουν τάση προσέγγισης προς τη φορολογική διάρθρωση των άλλων χωρών, της ΕΟΚ.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι οι διαφορές που υπάρχουν στα φορολογικά συστήματα των άλλων χωρών της ΕΟΚ αποτελούν ένα από τα

κύρια προβλήματα της Κοινότητας τα οποία απαιτούν για την επίλυσή τους μεγάλη περίσκεψη και τακτική «μικρών βημάτων» για να μην υπάρξουν αναταραχές που θα είχαν δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο.

1.4.2. Το πρόβλημα και τα περιθώρια της φορολογικής εναρμόνισης στην Ε.Ο.Κ.

Το πρόβλημα της άμεσης και της έμμεσης φορολογίας κατέχει εδώ και αρκετά χρόνια μια σημαντική θέση στο πλαίσιο του γενικότερου οικονομικού προβληματισμού των περισσότερων χωρών. Η κατάκτηση της θέσης αυτής οφείλεται αφενός στην διόγκωση των δημόσιων προϋπολογισμών και αφετέρου στον αύξοντα ρόλο του φόρου σαν οργάνου οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Οι φόροι που αντιπροσωπεύουν μια σημαντική μερίδα του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος έγιναν πλέον ένα από τα καθοριστικά στοιχεία της οικονομικής και της κοινωνικής ζωής. Είναι φυσικό λοιπόν τα φορολογικά προβλήματα να κατέχουν μια σημαντική θέση και στην οικονομική πολιτική.

Παρ' όλα αυτά όμως είναι πολύ δύσκολο να γίνει πιστευτό ότι μπορεί να επιτευχθεί στο προσεχές μέλλον μια πραγματική κοινοτική φορολογική πολιτική ανάλογη με εκείνη που γίνεται από τα κράτη - μέλη σε εθνικό επίπεδο.

Στον τομέα της φορολογίας οι βασικές αποφάσεις ανήκουν στα κράτη μέλη με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η υπόθεση ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί κάτω από τις σημερινές κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές δομές των κρατών μελών η μεταφορά των κέντρων απόφασης των

φορολογικών θεμάτων και η μετάθεσή τους σε ένα κεντρικό κοινοτικό όργανο άσκησης φορολογικής πολιτικής.

Εντούτοις για να κατανοήσουμε την προσπάθεια που έγινε στα πλαίσια μιας μερικής φορολογικής εναρμόνισης -στο χώρο των έμμεσων φόρων_ θα πρέπει να εντάξουμε το όλο θέμα σε δύο επίπεδα: **Πρώτο** στην επίτευξη των βασικών αντικειμενικών σκοπών που θέτει η συνθήκη της Ρώμης δηλαδή στην καθιέρωση της «ελεύθερης κυκλοφορίας» σε ένα καθαρά ανταγωνιστικό πλαίσιο στην προοδευτική προσέγγιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και στην υιοθέτηση ενός αριθμού κοινών πολιτικών (εξωτερικό εμπόριο μεταφορές) και **δεύτερο** στην διάθεση της Κοινότητας για μεγαλύτερη χρηματοδοτική αυτονομία (χρηματοδοτικές εισφορές των κρατών) που αποφασίστηκε το 1970 στα πλαίσια του άρθρου 201 της Συνθήκης. Όσον αφορά στην έμμεση φορολογία οι κυριότερες αποφάσεις πάρθηκαν από το Συμβούλιο της 22-3-1971 και αναφέρονται:

- Στους κοινοτικούς κανονισμούς σχετικά με την ομοιόμορφη επιβολή του Φ.Π.Α. στο πλαίσιο της απόφασης της 21-4-70.
- Στην εναρμόνιση του πεδίου εφαρμογής και στον τρόπο επιβολής και είσπραξης των φόρων κυρίως εκείνων που επιδρούν σημαντικά στις εμπορικές συναλλαγές.

Η προσέγγιση των συνολικών φορολογικών συστημάτων της ΕΟΚ δεν είναι πολύ εύκολη για πολλούς λόγους. Ορισμένοι από τους λόγους αυτούς είναι οι εξής:

..//..

1. Η φορολογική επικυριαρχία αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της εθνικής κυριαρχίας των κρατών - μελών.
2. Είναι δυνατόν να δημιουργηθεί διάσταση μεταξύ των στόχων που θέτει η προσέγγιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.
3. Η κοινή γνώμη είναι και πιο ευαίσθητη στην εξέλιξη της φορολογίας, της οποίας αμφισβητεί την αποτελεσματικότητα λόγω του ύψους της επιβολής και της πολυπλοκότητας του συστήματος.
4. Είναι δύσκολο να απαλειφθούν οι ανισότητες της διάρθρωσης του φορολογικού συστήματος και της διανομής των εσόδων διότι αυτές δεν οφείλονται στην τύχη αλλά σε βαθιές και παλιές αιτίες (διαφορές στην οικονομική και την κοινωνική δομή, στην νοοτροπία και την αντίληψη για τον ρόλο του φόρου, στην πολυπλοκότητα του συστήματος κ.λ.π.).

Αυτές οι θεωρήσεις εξηγούν την απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στα κράτη και τη βραδυπορία της φορολογικής εναρμόνισης. Βέβαια δεν θα πρέπει να αγνοηθεί η συμφωνία που υπάρχει σε ορισμένους θεσμούς που απορρέει από μια τεχνική αναγκαιότητα και μια δεδομένη πολιτική θέληση. Τα μέτρα που αφορούν στους έμμεσους φόρους αλλά κυρίως στο Φ.Π.Α. είναι ένα απλό παράδειγμα παρ' όλο που περιορίζεται μόνο στη δομή και στις βάσεις της φορολογίας.

Η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει αυτή την στιγμή την πρόβλεψη του τελικού βαθμού της οικονομικής ολοκλήρωσης της ΕΟΚ καθιστά δύσκολο και τον καθορισμό του ρυθμού προόδου που θα γίνει στον τομέα της φορολογικής εναρμόνισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Μ' ΑΥΤΗ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

2.1. Οι Συνέπειες από την ένταξη της Χώρας μας στην Ε.Ο.Κ.

Εάν κάποιος εξετάσει την κατάσταση της έμμεσης φορολογίας στην Ελλάδα, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το φορολογικό μας σύστημα διέφερε ουσιαστικά από εκείνο της Ε.Ο.Κ. Έτσι ενώ όλες οι χώρες της Κοινότητας εφάρμοζαν ένα μόνο γενικό φόρο δαπάνης, δηλαδή το φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), στην χώρα μας υπήρχαν έξι γενικοί φόροι που διέφεραν σε φύση και διάρθρωση από το ΦΠΑ.

Εκτός όμως των γενικών φόρων διέφεραν και οι ειδικοί φόροι στην διάρθρωση και στο ύψος των συντελεστών τους. Γι' αυτό ήταν απαραίτητο με την είσοδό μας στην Ε.Ο.Κ., να τροποποιηθεί από την βάση της η έμμεση φορολογία.

Επίσης θα έπρεπε να υιοθετηθεί το μικτό σύστημα της φορολογίας καπνού, που είχε ήδη εισαχθεί στις χώρες της Ε.Ο.Κ., καθώς και τα νέα συστήματα φορολογίας των παραδοσιακών προϊόντων, που είχαν προταθεί από την Εκτελεστική Επιτροπή.

2.2. Σκοπιμότητα Εναρμόνισης του Συστήματος της Έμμεσης Φορολογίας στην Ελλάδα

Ανεξάρτητα από τις υποχρεώσεις μας στην Ε.Ο.Κ. η εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας επιβαλλόταν, τόσο για λόγους οικονομικούς και κοινωνικούς όσο και για λόγους απλουστεύσεως και μείωσης του διαχειριστικού και γενικότερα του κοινωνικού κόστους της έμμεσης φορολογίας. Πραγματικά το σύστημα της έμμεσης φορολογίας στην χώρα μας έως και το 1986 περιείχε πλήθος φόρων, με μεγάλη ποικιλία συντελεστών, απαλλαγών, εξαιρέσεων και διαδικασιών βεβαιώσεως και εισπράξεως που κάτι τέτοιο έκανε το κόστος της φορολογίας να είναι υψηλό. Αντίθετα η εισαγωγή ενός ενιαίου φόρου, όπως είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας (από 1.1.1987) αντικατέστησε το μεγαλύτερο μέρος των τότε φόρων και είχε σαν αποτέλεσμα την απλοποίηση όλου του συστήματος και τη μείωση του διαχειριστικού και κυρίως του κοινωνικού κόστους της φορολογίας. Μια άλλη σοβαρά δυσμενής επίδραση του πριν το 1987 συστήματος, ήταν η αρνητική παρέμβαση με διάφορους τρόπους στην άριστη κατανομή των πόρων τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Αντίθετα ο ΦΠΑ είναι περισσότερο ουδέτερος φόρος από την άποψη αυτή. Συγκεκριμένα στην εγχώρια αγορά δεν παρεμβαίνει στην κάθετη συγκέντρωση των επιχειρήσεων, όπως συμβαίνει με τους σωρευτικούς φόρους δαπάνης. Όσο για τις διεθνείς συναλλαγές διατηρεί την ουδετερότητά του, απαλλάσσοντας τις εξαγωγές και εξισώνοντας τη φορολογική επιβάρυνση στα εισαγόμενα και τα εγχώρια προϊόντα.

Ένα άλλο μειονέκτημα του πριν το 1987 συστήματος ήταν η έντονα αντίστροφη προοδευτικότητά του. Η εισαγωγή ενός φόρου μόνο, με κατάλληλη

- διάρθρωση στους φορολογικούς συντελεστές μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της διανομής του εισοδήματος στις διάφορες εισοδηματικές τάξεις.

Εξάλλου, η ύπαρξη μεγάλου αριθμού φόρων και συντελεστών εμπόδιζε το φορολογικό σύστημα να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ελέγχου της ενεργούς ζητήσεως και σταθεροποιήσεως της οικονομίας. Συνέπεια της μη προοδευτικότητας ήταν και η μικρή ελαστικότητα των φορολογικών εσόδων. Έτσι η απόδοση των φόρων δεν αυξανόταν με ικανοποιητικό ρυθμό και οι φορείς της δημοσιονομικής πολιτικής αναγκάζονταν να μεγαλώνουν τους φορολογικούς συντελεστές. Τέλος η έλλειψη προοδευτικότητας δεν επέτρεπε στο σύστημα να λειτουργεί σαν αυτόματος σταθεροποιητής και να αμβλύνει έτσι τους κύκλους της οικονομικής δραστηριότητας. Αντίθετα η εισαγωγή ενός μόνο φόρου μπορεί να βελτιώσει και βελτιώνει την κατάσταση σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, με την βασική προϋπόθεση όμως ότι η διάρθρωση των φορολογικών συντελεστών είναι προοδευτική.

Σε αντιδιαστολή, λοιπόν με το σύστημα που υπήρχε μέχρι και το 1986 που παρουσιαζόταν να έχει τις πιο δυσμενείς στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, ο ΦΠΑ εμφανίζει σημαντικά πλεονεκτήματα. Το σημαντικότερο απ' αυτά είναι η πλήρης απαλλαγή των επενδύσεων η οποία αποτελεί κίνητρο για μια αύξησή τους, και επομένως μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Την ίδια ευνοϊκή επίδραση στο ρυθμό της οικονομικής αναπτύξεως έχει και η προώθηση των εξαγωγών που υπάρχει λόγω του φόρου προστιθέμενης αξίας.

2.3. Οι Επιδράσεις από την Εναρμόνιση της Έμμεσης Φορολογίας στην Ελλάδα

Η εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας έχει σημαντικές επιδράσεις στην Ελληνική Οικονομία. Η αξιολόγηση αυτών των επιδράσεων δεν είναι εύκολη. Η δυσκολία βρίσκεται, όχι μόνο στην ποσοτική αλλά και στην ποιοτική εκτίμησή τους.

Πραγματικά εξαιτίας της ευρύτητας που παρουσιάζει η βάση του φόρου η εισαγωγή του στην Ελλάδα επηρέασε την οικονομία της με διάφορους τρόπους. Έχουμε άμεσες όσο και έμμεσες επιδράσεις που είναι δύσκολο να αξιολογηθούν. Μερικές απ' αυτές οφείλονται στη μεταβολή της διάρθρωσεως του φορολογικού μας συστήματος, δηλαδή στην ίδια την αντικατάσταση των τότε φόρων οι οποίοι δεν ήταν ουδέτεροι, με το ΦΠΑ που μέχρι ενός σημείου είναι ουδέτερος. Οι επιδράσεις αυτές είναι ανεξάρτητες από την διάρθρωση των φορολογικών συντελεστών του ΦΠΑ. Αντίθετα άλλες επιδράσεις έχουν σαν πηγή τους την διάρθρωση των συντελεστών του ΦΠΑ. Γενικά όμως θα πρέπει να αναφερθεί ότι χρονικά οι επιδράσεις του ΦΠΑ στην Ελληνική Οικονομία δεν παρουσιάσθηκαν όλες με την εφαρμογή του. Οι επιδράσεις είναι μικρές που παρατηρήθηκαν, και είναι οι εξής:

- α) Επιδράσεις στις τιμές: Η εισαγωγή του ΦΠΑ στην Ελλάδα επηρέασε σε κάποιο βαθμό τη διάρθρωση όσο και το γενικό επίπεδο των τιμών. Οι επιδράσεις του φόρου στις τιμές διαφέρουν, ανάλογα με την κατηγορία δαπάνης στην εγχώρια αγορά. Έτσι οι τιμές των κεφαλαιουχικών αγαθών μειώθηκαν ενώ οι τιμές των καταναλωτικών αγαθών αυξήθηκαν. Στις επιμέρους κατηγορίες των καταναλωτικών αγαθών οι μεταβολές των τιμών ήταν ανάλογες με τη διάρθρωση των συντελεστών του ΦΠΑ.

..//..

- β) Επιδράσεις στην διανομή του εισοδήματος: Η εισαγωγή του ΦΠΑ οδήγησε σε μικρή αύξηση της προοδευτικότητας του φορολογικού μας συστήματος και βελτίωση της διανομής του εισοδήματος μεταξύ εισοδηματικών τάξεων.
- γ) Επιδράσεις στο ισοζύγιο πληρωμών: Η εισαγωγή του ΦΠΑ στην χώρα μας επηρέασε το ισοζύγιο πληρωμών, τόσο από την πλευρά των εξαγωγών όσο και από την πλευρά των εισαγωγών.
- δ) Επιδράσεις στην κατανομή των πόρων: Όπως διαπιστώθηκε ήδη η διάρθρωση της έμμεσης φορολογίας πριν την εισαγωγή του ΦΠΑ εμπόδιζε με διάφορους τρόπους την άριστη κατανομή των πόρων, τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στο διεθνές επίπεδο. Αντίθετα ο ΦΠΑ είναι ουδέτερος φόρος από πολλές πλευρές, δεν παρεμβαίνει στην κάθετη οργάνωση της παραγωγής αλλά ούτε και στην αριστοποίηση των παραγωγικών συντελεστών. Είναι ουδέτερος στις διεθνείς συναλλαγές και επομένως δεν εμποδίζει την άριστη κατανομή των πόρων σε διεθνές επίπεδο.
- ε) Επιδράσεις στο ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης: Εφόσον ο ΦΠΑ απαλλάσσει τις επενδύσεις που μέχρι τότε φορολογούνταν προκαλεί αύξηση στο ρυθμό σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου και οδηγεί επομένως στην επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η εισαγωγή του φόρου προστιθέμενης αξίας στη χώρα μας έχει ευνοϊκή επίδραση στο ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, χωρίς βέβαια να υπάρχουν θεαματικά αποτελέσματα.

2.4. Η Προσέγγιση των Συντελεστών του Φ.Π.Α. στην Ε.Ε.

Οι συντελεστές του ΦΠΑ διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος της Ένωσης στο άλλο. Ωστόσο συμμορφώνονται σε μια κοινή διάρθρωση ένας κανονικός συντελεστής, που είναι υποχρεωτικός ένας ή δυο μειωμένοι συντελεστές που είναι προαιρετικοί.

Πράγματι τα κράτη μέλη έχουν αρχίσει μια διαδικασία εναρμόνισης των συντελεστών που περιλαμβάνουν δυο κατώτατα όρια: ένα κατώτατο όριο 5% για το μειωμένο συντελεστή, και ένα κατώτατο όριο 15% για το κανονικό συντελεστή.

Όταν ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες δικαιούνται μέχρι σήμερα μειωμένο συντελεστή μικρότερο του 5%, αυτός ο συντελεστής θα μπορεί να διατηρηθεί για μερικά ακόμη χρόνια.

Ο κανονικός συντελεστής του ΦΠΑ που εφαρμόζεται σε κάθε κράτος μέλος της Ένωσης είναι ο εξής:

DK	25,0%	_____
S	25,0%	_____
FIN	22,0%	_____
IRL	21,0%	_____
B	21,0%	_____
F	20,0%	_____
A	20,0%	_____

I	19,0%	_____
GR	18,0%	_____
GB	17,5%	_____
NL	17,5	_____
P	17,0%	_____
E	16,0%	_____
L	15,0%	_____
D	15,0%	_____

2.5. Επιτευχθείσα Πρόοδο στους Στόχους για Φορολογική Εναρμόνιση στους Έμμεσους Φόρους

Οι οδηγίες περί φόρου προστιθέμενης αξίας που έχει προτείνει έως και σήμερα η Επιτροπή (μεικτή Κοινοβουλευτική Επιτροπή, που απαρτίζεται από μέλη του Ελληνικού και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και λειτουργεί βασικά σαν επιτροπή διαλόγου) ασχολούνται με διοικητικά θέματα και ιδίως με τη θέσπιση κοινής βάσης υπολογισμού. Η σημαντικότερη είναι η έκτη οδηγία που επιδίωξη της ήταν η ρύθμιση τόσο των συναλλαγών που είναι φορολογητέες όσο και του τρόπου λειτουργίας της φορολογίας. Καθόριζε επίσης τις προϋποθέσεις για την επιβολή μηδενικού συντελεστή καθώς και τις απαλλαγές. Οι μεταγενέστερες οδηγίες περί ΦΠΑ αποσκοπούν στην πλειονότητά τους σε αποσαφήνιση ή βελτίωση των διατάξεων της έκτης οδηγίας.

Μικρή πρόοδος έχει σημειωθεί προς μια σύγκλιση των διαρθρώσεων των ειδικών φόρων κατανάλωσης. Στον τομέα των οινοπνευματωδών ποτών κανένα από τα σχέδια οδηγιών της επιτροπής δεν είχε εγκριθεί έως το 1995. Το επίμαχο σημείο κατά κύριο λόγο είναι η σύνδεση μεταξύ των φορολογικών συντελεστών που θα ισχύσουν για την μύρα, το κρασί και τα δυνατά οινοπνευματώδη ποτά.

Όσον αφορά τον ειδικό φόρο κατανάλωσης επί των ελαίων υδρογονανθράκων, τον μόνο που έχει επιτευχθεί είναι η έγκριση οδηγίας που απαλλάσσει περιορισμένες ποσότητες καυσίμου σε αυτοκίνητα - οχήματα από τον αντισταθμιστικό εγχώριο φόρο επί των εισαγωγών. Η επιτροπή έχει επιδιώξει, χωρίς όμως να έχει έως σήμερα εξασφαλίσει την έγκριση οδηγίας για ενιαία βάση υπολογισμού. Έως το 1985 δεν έχει γίνει ουδεμία προσπάθεια εναρμόνισης των επιπέδων φορολογίας επί των σιγαρέτων, μολονότι είχε επιτευχθεί κάποια πρόοδος ως προς την μορφή επιβολής του φόρου. Το 1991 το Συμβούλιο ενέκρινε σειρά προτάσεων της επιτροπής για την θέσπιση μεταβατικών διευθετήσεων, όπως είναι ιδίως η εφαρμογή του συστήματος της φορολογίας στη χώρα προορισμού με παράλληλη όμως μέριμνα ώστε αυτό να μην εμποδίζει κατά κανένα τρόπο την κατάργηση των συνοριακών ελέγχων το 1992. Στόχος της Επιτροπής παραμένει η θέσπιση οριστικού συστήματος φορολογίας στην χώρα προέλευσης έως τις 31.12.1996.

2.6. Η Εναρμόνιση της Άμεσης Φορολογίας στα πλαίσια της Κοινότητας

Όπως επισημάνθηκε ήδη η Ευρωπαϊκή φορολογική νομοθεσία είναι πολύ πιο περιορισμένη στο τομέα των άμεσων φόρων, από ότι σε αυτόν των έμμεσων και περιορίζεται μόνο σε μέτρα που επηρεάζουν την λειτουργία της

Κοινής Αγοράς. Το άρθρο 100 της συνθήκης της Ε.Ο.Κ. το οποίο αναφέρεται στην προσέγγιση των νομοθεσιών των χωρών μελών της Ε.Ο.Κ. αποτελεί την νομική βάση για τις πρωτοβουλίες περί αμέσων φόρων. Μέσα στα πλαίσια του προγράμματος ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς υπάρχουν στην ουσία τρεις προτάσεις κανονισμών που ρυθμίζουν την φορολογική μεταχείριση όσων επιχειρήσεων συνεργάζονται σε διαφορετικά κράτη - μέλη. Αποβλέπουν δηλαδή κυρίως στην αποφυγή της διπλής φορολογίας. Μέσα στα πλαίσια της κίνησης των κεφαλαίων προστίθεται επίσης και το πρόβλημα της αποφορολόγησης των αποταμιεύσεων. Αλλά δεν πρέπει να υποεκτιμηθεί η εσωτερική δυναμική που απορρέει από το άρθρο 100: *«όσο θα προχωρεί στην Ευρώπη η οικονομική ολοκλήρωση προς μια πραγματική εσωτερική αγορά τόσο θα τείνουν να αυξηθούν οι επιπτώσεις των άμεσων φόρων στην λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και να προκαλέσουν πρωτοβουλίες εναρμόνισης».*

Για τις τρεις αυτές προτάσεις, μετά από πολυετείς συζητήσεις, επιτεύχθηκε συμφωνία στο Συμβούλιο Υπουργών τον Ιούλιο του 1990. Η πρώτη πρόταση κανονισμού της 19^{ης} Ιανουαρίου 1969 αφορά την υιοθέτηση ενός κοινού φορολογικού καθεστώτος, που έχει εφαρμογή στις μητρικές εταιρείες και τις θυγατρικές τους, σε διαφορετικά κράτη - μέλη. Είναι σαφές ότι η απόφαση που λαμβάνει μια επιχείρηση για την ίδρυση μιας θυγατρικής εταιρείας σε άλλη χώρα της Κοινότητας, συναντά πολλά εμπόδια, λόγω του ότι το μέρισμα που πρόκειται να εισπράξει υπόκειται στην καταβολή φόρου επί των εταιρειών στην χώρα που βρίσκεται η φορολογική της έδρα και ταυτόχρονα σε μη αναλήψιμη παρακράτηση στην πηγή στο κράτος μέλος όπου έχουν την έδρα τους οι θυγατρικές εταιρείες.

Προκειμένου συνεπώς να εξασφαλιστεί η φορολογική ουδετερότητα έναντι των επενδυτικών επιλογών, η προτεινόμενη οδηγία, προβλέπει την

κατάργηση της διπλής φορολογίας καθώς επίσης και τις κρατήσεις στην πηγή επί των διανεμομένων κερδών της θυγατρικής εταιρείας προς τη μητρική, που εδρεύει σε άλλο κράτος - μέλος αν η τελευταία έχει σημαντική συμμετοχή στο κεφάλαιο της θυγατρικής. Το όριο συμμετοχής προκαλεί σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, διότι προκειμένου αυτά να παραχωρήσουν ένα προνομιακό καθεστώς στις μητρικές και τις θυγατρικές εταιρείες, προβλέπουν όρια που παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Προκειμένου να εξαλειφθεί η διπλή φορολογία το κράτος μέλος της μητρικής εταιρείας μπορεί να επιλέξει μεταξύ δύο μεθόδων: να παραχωρήσει στις εταιρείες μια φορολογική απαλλαγή για τα μερίσματα που έλαβαν ή να αφαιρέσει από τον εθνικό φόρο αυτόν που καταβλήθηκε ήδη στην χώρα που εδρεύει η θυγατρική.

Αυτό θα επέτρεπε να μετατεθεί σε κοινοτικό επίπεδο το καθεστώς που ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη και το οποίο προβλέπει ότι το διανεμόμενο μερίσμα από την θυγατρική προς την μητρική εταιρεία, απαλλάσσεται του φόρου.

Η δεύτερη πρόταση οδηγίας της 16^{ης} Ιανουαρίου 1969 προβλέπει την υιοθέτηση ενός κοινού φορολογικού καθεστώτος που εφαρμόζεται στις συγχωνεύσεις, διασπάσεις και περιπτώσεις άμεσης συμμετοχής μεταξύ εταιρειών από διαφορετικά κράτη - μέλη. Το πεδίο εφαρμογής αυτής της πρότασης επεκτάθηκε στην συνέχεια και στις αγοραπωλησίες μετοχών. Η προταθείσα κοινοτική λύση για την επίτευξη του στόχου της φορολογικής ουδετερότητας στηρίζεται στην αρχή της αναβολής φορολόγησης της υπεραξίας που προκύπτει από την συγχώνευση έως ότου προκύψει πραγματικά. Σε περίπτωση συγχώνευσης με απορρόφηση, η απορροφηθείσα εταιρεία ενός κράτους μέλους καθίσταται υποκατάστημα της απορροφούσας εταιρείας, που βρίσκεται σε ένα άλλο κράτος - μέλος. Η έγκριση της οδηγίας αυτής είναι

επίσης μεγάλου ενδιαφέροντος για τον καταρτισμό του καταστατικού της «Ευρωπαϊκής Εταιρείας» το οποίο εγκρίθηκε από την επιτροπή του Αυγούστου του 1989. Η ύπαρξη φορολογικών εμποδίων στις συγχωνεύσεις είναι σίγουρο ότι μπορεί να προκαλέσει σοβαρή βλάβη στις δυνατότητες σύστασης ευρωπαϊκών εταιρειών, στο μέτρο που αυτές θα προκύψουν γενικώς από την συγχώνευση εταιρειών που αρχικά, βρίσκονταν σε διαφορετικά κράτη -μέλη.

Η τρίτη πρόταση οδηγίας της 27^{ης} Δεκεμβρίου 1977 προβλέπει μια διαδικασία διαιτησίας, που έχει ως σκοπό να εξαλείψει την διπλή φορολογία που προκύπτει όταν η παρέμβαση των φορολογικών αρχών ενός κράτους μέλους στα κέρδη μιας επιχείρησης, δεν συμβαδίζει με μια αντίστοιχη τροποποίηση στο κράτος μέλος της συνεταιρισθείσας επιχείρησης. Η υπερεθνική συνεργασία σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα βρισκόταν σε αυτή την περίπτωση, όντως σε μειονεκτική θέση συγκρινόμενη με όσα συμβαίνουν στο εσωτερικό μιας εθνικής αγοράς. Κάθε κράτος μέλος έχει όντως τους δικούς του κανόνες όσον αφορά τις τιμές μεταφοράς και επιπλέον η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών μέσα στα πλαίσια της συνεργασίας μεταξύ των φορολογικών αρχών των διαφόρων κρατών μελών θα αυξήσει αναπόφευκτα τις περιπτώσεις μονομερούς τροποποίησης του ύψους των κερδών, πράγμα που θα προκαλέσει διπλή φορολόγηση. Η πείρα δείχνει ότι οι προαιρετικές διατάξεις των διμερών συμφωνιών δεν αρκούν για να αποφευχθεί η διπλή φορολόγηση. Η πρόταση της Επιτροπής προβλέπει την σύσταση Επιτροπών διαιτησίας που θα συγκροτούνται από εκπροσώπους των αρμοδίων φορολογικών αρχών και από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες που θα πρέπει να αποφαινούνται όταν οι αρμόδιες αρχές δεν μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία.

Υπήρξαν βέβαια και άλλες πρωτοβουλίες. Η πρώτη αφορά τη δυνατότητα να μειώσουν οι επιχειρήσεις τις ζημιές στα καταστήματα και τις θυγατρικές

εταιρείες που ίδρυσαν σε άλλα κράτη μέλη. Η επιτροπή παρουσίασε και δυο κόμη προτάσεις απαραίτητες για την κατάργηση κάθε διπλής φορολογίας. Η πρώτη στοχεύει να λάβει υπόψη τα ξένα αποτελέσματα για το σύνολο των επιχειρήσεων που ασκούν μια υπερεθνική δραστηριότητα. Η άλλη πρόταση προβλέπει την κατάργηση των κρατήσεων επί των κερδών και των οφειλών στην πηγή, που καταβάλλουν σε μια εταιρεία οι εταιρείες που ανήκουν στον ίδιο όμιλο και είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη της Κοινότητας.

Ο πρωταρχικός στόχος που τέθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να επιτευχθεί μέχρι 1.1.1993 είναι να διώξει όλα τα εμπόδια που υπάρχουν στις διασυνοριακές δραστηριότητες των επιχειρήσεων (ο οποίος στόχος επιτεύχθηκε). Στη δεύτερη φάση που ακολουθεί τονίζεται η ανάγκη για συντονισμό και προσέγγιση των εθνικών πολιτικών.

Η πρόταση της φορολογικής εναρμόνισης του 1975 αποσύρθηκε από την Επιτροπή, ενώ παράλληλα προτάθηκε η σύσταση ειδικής επιτροπής για την μελέτη των πρακτικών μέτρων που μπορούν να ληφθούν για την προσέγγιση της φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων. Οι διαφορές στους προσωπικούς φόρους εισοδήματος (ΠΦΕ) των διαφόρων χωρών μπορεί να επηρεάσουν την κινητικότητα του συντελεστή εργασίας, όπως οι διαφορές στη φορολόγηση νομικών προσώπων μεταξύ χωρών που επιτρέπουν ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων μπορεί να επηρεάσει την ροή του κεφαλαίου.

Ωστόσο λίγοι είναι αυτοί που προβλέπουν οποιαδήποτε μορφή εναρμόνισης του προσωπικού φόρου εισοδήματος στην Κοινότητα. Αυτό συμβαίνει επειδή ο προσωπικός φόρος εισοδήματος θεωρείται ένα από τα βασικότερα δικαιώματα της κάθε πολιτείας, καθώς συνδέεται άμεσα με το επίπεδο κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας που παρέχεται, αλλά και με την νοοτροπία και τις ιδιαιτερότητες των φορολογουμένων της κάθε χώρας.

Οι επιδράσεις του προσωπικού φόρου εισοδήματος στην ροή της εργασίας μεταξύ των χωρών μελών θεωρείται δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με άλλους παράγοντες, όπως είναι το επίπεδο διαβίωσης, η γλώσσα, η κοινωνική ασφάλιση, το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον κ.ά.

Για την φορολόγηση των τόκων, οι προτάσεις της Επιτροπής που έγιναν το Φεβρουάριο του 1989 προβλέπουν την εισαγωγή ενός κοινού συστήματος παρακρατούμενου φόρου (σε συντελεστή τουλάχιστον 15%) πάνω στους τόκους, καθώς και την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών φορολογικών αρχών. Οι προτάσεις είναι έτσι σχεδιασμένες ώστε: (α) για να αποφευχθεί ο φορολογικός ανταγωνισμός για προσέλκυση των αποταμιεύσεων μετά την πλήρη απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και (β) για να εμποδιστεί η διαφυγή κεφαλαίων από την ευρωπαϊκή αγορά. Επιτρέπεται η μη εφαρμογή του παρακρατούμενου φόρου στους τόκους που πληρώνονται σε κατοίκους τρίτων χωρών. Στην Ελλάδα, η φορολόγηση των τόκων με συντελεστή 10% εισήχθη το 1990, σύμφωνα με την τάση που υπάρχει για μείωση των σχετικών συντελεστών προκειμένου να αποφευχθεί η φυγή κεφαλαίων, όταν οι αγορές των τελευταίων απελευθερωθούν εντελώς.

2.7. Δημοσιονομικές Συνέπειες της Εναρμόνισης της Άμεσης Φορολογίας

Σοβαρό εμπόδιο στην διαδικασία εναρμόνισης της άμεσης φορολογίας συνιστά και το ότι όποιες μεταβολές εθνικής ρύθμισης ενέχουν τον κίνδυνο της μείωσης των φορολογικών εσόδων ορισμένων κρατών - μελών (και της Ελλάδας). Ειδικότερα όπως προαναφέρθηκε ο φόρος και σήμερα, όπως και κατά το παρελθόν αποτελεί το κύριο μέσο κάλυψης των δημοσίων δαπανών. Βεβαίως στην σύγχρονη εποχή η λειτουργία του φόρου δεν περιορίζεται στον

υπικό σκοπό. Παρά ταύτα ο αποταμιευτικός αυτός σκοπός δεν έχασε ποτέ σημασία του, εάν ληφθεί υπόψη ότι τα φορολογικά έσοδα αποτελούν του το 90% των συνολικών εσόδων του κράτους. Το ποσοστό αυτό είναι κά συνάρτηση σειράς παραγόντων που διαφέρουν και κατά τόπο αλλά και ο. Η ανάγκη συνεπώς προσαρμογής κάθε φορά στις συνεχώς βαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, και η δυσκαμψία που επιφέρει στο σημείο αυτό η εναρμόνιση της άμεσης φορολογίας είναι τό να δημιουργήσει σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα για ορισμένα η, που ενόψει των νέων ρυθμίσεων χάνουν ένα μικρό ή μεγαλύτερο μέρος φορολογικών τους εσόδων. Το ύψος της απώλειας αυτής και η σημασία για το κράτος είναι συνάρτηση και του ύψους των εσόδων του κράτους από συγκεκριμένη πηγή.

Ο κίνδυνος αυτός εύλογα, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την οχή των προτεινόμενων από τα κοινοτικά όργανα ρυθμίσεων. Οι δυνάμεις αναστολής αποκτούν ιδιαίτερο βάρος ενόψει και της επίγνωσης από ράς κρατών των δυσχερειών σε σχέση με την τροποποίηση στο μέλλον των ίσεων αυτών. Συνεπώς τα προβλεπόμενα κέρδη ή οι ζημιές κάθε κράτους ον σημαντικό ρόλο στην αποδοχή ή όχι των προτεινόμενων ρυθμίσεων.

Ναι ή όχι στην Εναρμόνιση

Οι επισημάνσεις που ήδη έχουν γίνει, εύλογα δημιουργούν κάποια ήματα σε σχέση με την αναγκαιότητα ή όχι και το «βάθος» της μόνισης της φορολογίας της χώρας μας με την φορολογία των υπολοίπων ον - μελών.

Εμείς πιστεύουμε ότι ένα σύστημα (Ευρωπαϊκού) διεθνούς φορολογικού ου που θα ρυθμίζει το εφαρμοστέο δίκαιο θα μπορούσε να βοηθήσει στην

αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν σε σχέση με τη φορολογία (άμεση και έμμεση) στην ενιαία αγορά. Φυσικά στο μέτρο που θα αυξάνει ο βαθμός σύγκλισης των οικονομιών, θα καταστεί δυνατή και ίσως επιβεβλημένη μια περαιτέρω εναρμόνιση της φορολογίας.

Άλλωστε το τι είναι «αναγκαίο» για την σωστή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς δεν είναι κάτι το «στατικό». Μεταβάλλεται στο μέτρο που μεταβάλλονται οι παράγοντες που το προσδιορίζουν.

Συνεπώς ρυθμίσεις που δεν είναι σήμερα αναγκαίες είναι δυνατό να θεωρηθούν αναγκαίες αργότερα υπό το φως των συνθηκών που θα επικρατήσουν.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Απ' όλα τα παραπάνω λοιπόν είναι κανείς εύκολο να καταλάβει το μεγάλο πρόβλημα που υπάρχει με την φορολογία στην Ελλάδα. Και αυτό συμβαίνει για πολλούς και διάφορους λόγους:

Πρώτον θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την αυξανόμενη δυσανάλογη σχέση μεταξύ των άμεσων και έμμεσων φόρων στην χώρα μας που κυμαίνεται περίπου σε ποσοστό 30% για τους άμεσους και 70% για τους έμμεσους φόρους στο σύνολο των φορολογικών εσόδων. Αυτό δημιουργεί σοβαρότατο πρόβλημα στις ασθενέστερες εισοδηματικά τάξεις κι αυτό γιατί τα φορολογικά βάρη δεν κατανέμονται ανάλογα με την φοροδοτική ικανότητα κάθε φορολογουμένου, αφού οι έμμεσοι φόροι πλήττουν όλους και αναπαράγουν την ανισότητα στην κατανομή των φορολογικών βαρών.

Δεύτερον είναι εύκολο να καταλάβει κανείς ότι η φορολογία στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκε και χρησιμοποιείται κατά κόρον από όλες τις κυβερνήσεις σε περιόδους εκλογών για να υπηρετούνται μικροκομματικά συμφέροντα σε μια προσπάθεια να μπορούν να ανανεώνουν οι κυβερνήσεις την διακυβέρνηση της χώρας για μια ακόμη τετραετία πράγμα που κάνει το φορολογικό σύστημα της χώρας τρωτό και ευάλωτο.

Τρίτον θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την υποχρέωσή μας για εναρμόνιση της άμεσης και έμμεσης φορολογίας της χώρας μας με αυτές των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγμα που δημιουργεί προβλήματα κάποιες φορές, γιατί ρυθμίσεις που είναι αναγκαίες και ευεργετικές για κάποιες συγκεκριμένες χώρες μπορεί να μην είναι αναγκαίες και εξίσου ευεργετικές για τη χώρα μας τη συγκεκριμένη στιγμή που θα ζητηθούν από την Ευρωπαϊκή Ένωση να γίνουν. Γιατί κακά τα ψέματα οι Ευρωπαίοι Εταίροι μας δεν θα

κοιτάζουν το συμφέρον της χώρας μας αλλά το γενικότερο συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέταρτον μπορεί να δει κανείς το πρόβλημα που υπάρχει στην Ελλάδα στην σχέση του φορολογικού βάρους με το κατά κεφαλή ετήσιο εισόδημα. Οι φορολογικοί συντελεστές είναι φοβερά υψηλοί, όσο πουθενά αλλού στα προηγμένα τουλάχιστον κράτη, και επιβαρύνονται ακόμη περισσότερο από την παγκοσμίως πρωτότυπη νεοελληνική ευρεσιτεχνία της προεισπράξεως φόρου για το επόμενο έτος. Πράγμα που κάνει τους Έλληνες να δυσφορούν, κάποιες φορές να αντιδρούν και τέλος να φοροδιαφεύγουν.

Δεν υπάρχει βέβαια καμία αμφιβολία ότι η φοροδιαφυγή είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Στην Ελλάδα όμως πολύ φοβόμαστε ότι είναι τόσο εκτεταμένη που απειλεί να τινάζει στον αέρα τα θεμέλια όχι μόνο της Οικονομίας αλλά και της ίδιας της κοινωνίας. Έχουμε φθάσει δε σε τέτοιο επίπεδο κοινωνικής χυδαιότητας που όποιος δεν κλέβει το κράτος θεωρείται επεικώς ΑΦΕΛΗΣ ... Τα θύματα βέβαια είναι οι κοινωνικές ομάδες που δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν, οι οποίοι βέβαια είναι οι μισθωτοί και συνταξιούχοι που αποτελούν το 40% των φορολογουμένων και συνεισφέρουν κατά 70% στα φορολογικά βάρη. Ενώ οι υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες δηλ. το 60% των φορολογουμένων συνεισφέρουν το 30% στα φορολογικά βάρη.

Με άλλα λόγια ως δια μαγείας οι κατά κανόνα προνομιούχοι εμφανίζονται σαν φτωχότεροι των φτωχών. Και το ακόμη πιο περίεργο είναι ότι αυτές οι ομάδες ανέχθηκαν για χρόνια αλλά και ανέχονται αυτήν την καταφανή αδικία σε αντίθεση με άλλες κατηγορίες επαγγελματιών, οι οποίες αρνούνται να αποδώσουν τον φόρο ου τους αναλογεί (π.χ. ΦΠΑ) πράγμα που μπορεί να πει κανείς ότι παίρνει διαστάσεις ανταρσίας.

Το κράτος λοιπόν προσπαθεί να εισπράξει κατά το δυνατόν περισσότερα από όποιους πιάσει, όπου και όσο τους πιάσει.

Έτσι όμως με την άδικη αυτή συμπεριφορά του Κράτους νομιμοποιείται κοινωνικά η φοροδιαφυγή του πολίτη. Και η συμπεριφορά του τελευταίου ανατροφοδοτεί την συμπεριφορά του κράτους. Φαύλος κύκλος δηλαδή όπου εξουσία και πολίτης αλληλοκυνηγούνται προς βλάβη αμφοτέρων.

Προϋπόθεση αυτονόητη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση οποιουδήποτε ζητήματος είναι η (προηγούμενη) πλήρης κατανόησή του. Την προϋπόθεση όμως αυτή δεν φαίνεται να την έλαβαν υπόψη τους στις από ετών φορολογικές ρυθμίσεις που θεσπίζουν οι εκάστοτε κυβερνήσεις μας. Έτσι αλλεπάλληλα είναι διαρκώς εισαγόμενα και αλληλοαναιρούμενα φορολογικά νομοθετήματα που τελικά βεβαίως δεν αποδίδουν.

Το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα μεταβάλλεται συνεχώς και με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, πράγμα που δημιουργεί μεγαλύτερη αστάθεια στην οικονομία της χώρας και μεγαλύτερη αμφισβήτηση στους Έλληνες φορολογούμενους. Γιατί δεν μπορεί στις υπόλοιπες χώρες το φορολογικό σύστημα να αλλάζει 1 φορά κάθε 100 χρόνια και στην Ελλάδα να αλλάζει 100 φορές μέσα σε ένα χρόνο. Όταν επιτέλους θα το καταλάβουμε αυτό, τα πράγματα θα κλίνουν προς το καλύτερο.

Γενικά πολλά είναι αυτά που έχουν γίνει στον τόπο μας είτε σωστά είτε λανθασμένα και ακόμη περισσότερα αυτά που μπορούν και πρέπει να γίνουν, ώστε να αποκτήσουμε ένα φορολογικό σύστημα δίκαιο που να κάνει τους Έλληνες να νιώθουν ότι πραγματικά αξίζει τον κόπο να συνεισφέρουν για το

καλό όλων αλλά και το δικό τους καλό. Γιατί όπως λέει και ο λαός μας «Το ένα χέρι νίβει τ' άλλο και τα δύο το πρόσωπο»

Και εμείς κάποια μέρα ας ελπίσουμε να βγούμε με καθαρό πρόσωπο (ασπροπρόσωποι) και πρέπει να βγούμε γιατί αξίζουμε ένα καλύτερο αύριο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΜΕΡΟΣ Α: Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	1
1.1. Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΣΧΕΣΗ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	5
1.1. Άμεση φορολογία	5
1.1.1. Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων	5
1.1.2. Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων	7
1.1.3. Φορολογία ακίνητης περιουσίας	9
1.1.4. Λοιποί άμεσοι φόροι	12
1.2. Έμμεση φορολογία	15
1.2.1. Φόρος προστιθέμενης αξίας	15
1.2.2. Τέλη χαρτοσήμου	18
1.2.3. Φόρος κύκλου εργασιών	19
1.2.4. Φόρος τραπεζικών εργασιών	21
1.2.5. Φορολογία αυτοκινήτων	22
1.2.6. Φορολογία καπνού	25
1.2.7. Φορολογία μεταβίβασης ακινήτων	26
1.2.8. Φορολογία πετρελαιοειδών	28
1.2.9. Δασμοί, φόροι και εισφορές στις εισαγωγές	30
1.2.10 Λοιποί έμμεσοι φόροι	32
1.3. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων	34

1.4. Σύγκριση άμεσων και έμμεσων φόρων	35
1.5. Οικονομικές επιδράσεις της διάρθρωσης των δημοσίων εσόδων	38
1.5.1. Άμεση φορολογία	39
1.5.2. Η φορολογική αναδιάρθρωση που έγινε το 1990 και οι οικονομικές της επιπτώσεις	41
1.5.3. Έμμεση φορολογία	44
1.6. Αρχές φορολογικής πολιτικής	46
1.7. Μέσα φορολογικής πολιτικής	47
1.7.1. Θεσμικά μέτρα	48
1.7.2. Διοικητικά μέτρα	49
1.8. Επιπτώσεις της φορολογικής Πολιτικής	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ	52
2.1. Έννοια φοροδιαφυγής - φοροαποφυγής	52
2.2. Σχέση φοροδιαφυγής - φοροαποφυγής	54
2.3. Μετακύλιση των φόρων	55
2.4. Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις φοροδιαφυγής	56
2.5. Τύποι και τυπικοί τομείς φοροδιαφυγής	60
2.5.1. Τύποι Διαφυγής	60
2.5.2. Τυπικοί τομείς φοροδιαφυγής	61

2.6. Μετρήσεις φοροδιαφυγής	62
2.6.1. Μετρήσεις φοροδιαφυγής στην Άμεση φορολογία	63
2.6.2. Μετρήσεις φοροδιαφυγής στην Έμμεση φορολογία	65
2.7. Τρόποι καταπολέμησης της φοροδιαφυγής	67
2.8. Συμπεράσματα	70

ΜΕΡΟΣ Β : ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ 74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ 74

1.1. Εισαγωγή	74
1.2. Η εναρμόνιση στην φορολογία	75
1.3. Η φορολογική κυριαρχία των κρατών μελών	78
1.4. Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος στις άλλες χώρες της Ε.Ο.Κ	80
1.4.1. Οι υπάρχοντες φόροι	80
1.4.2. Το πρόβλημα και τα περιθώρια της φορολογικής εναρμόνισης στην Ε.Ο.Κ.	82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Μ' ΑΥΤΗ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ. 85

2.1. Οι συνέπειες από την ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ε.	85

2.2. Σκοπιμότητα εναρμόνισης του συστήματος της έμμεσης φορολογίας στην Ελλάδα	86
2.3. Οι επιδράσεις από την εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας στην Ελλάδα	88
2.4. Η προσέγγιση των συντελεστών του Φ.Π.Α. στην Ε.Ε.....	90
2.5. Επιτευχθείσα πρόοδος στους στόχους για φορολογική εναρμόνιση στους έμμεσους φόρους	91
2.6. Η εναρμόνιση της άμεσης φορολογίας στα πλαίσια της Κοινότητας	92
2.7. Δημοσιονομικές συνέπειες από την εναρμόνιση της άμεσης φορολογίας.....	97
2.8. Ναι ή όχι στην εναρμόνιση;	98
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	100
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	108

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Προβλήματα Εφαρμογής του Φ.Π.Α. στην Ελλάδα
Γεράσιμος Σαπουτζόγλου.
2. Δημοσιονομικές Εξελίξεις
Α.Θ. Μπαλφούσια.
3. Statistics in Focus Economy and Finance 1997
(Eurostat).
4. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Θεματολογικά Δελτία για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τις δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
(Γενική Διεύθυνση Μελετών - Ρ.Ε. 162.500).
5. Διαδικασίες Είσπραξης και ελέγχου Φ.Π.Α. που εφαρμόζεται στα Κράτη - Μέλη.
6. Basic Statistics of the European Union
(Eurostat) 1981 - 1996.
7. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και κοινωνικές επιπτώσεις
(ΚΕΠΕ).
8. Η εναρμόνιση του φόρου προστιθεμένης αξίας
Γ. Αγαπητός 1990.
9. Η εναρμόνιση των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα και ο Φ.Π.Α. Επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία.
Σταμούλης - Γεωργακόπουλος Θ. (1991).
10. Εισηγήσεις επί της μεταρρυθμίσεως του ελληνικού φορολογικού συστήματος ΚΕΠΕ 1967.
11. Η φορολογία προσωπικού εισοδήματος και η αναμόρφωση του 1990
(Μπαλφούσιας Α.) 1991.

12. Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα
Μανεσιώτης Β. 1991.
13. Η παραοικονομία στην Ελλάδα
Παυλόπουλος Π. 1987.
14. Τα Δημόσια Οικονομικά στην Ελλάδα
Τάτσος Ν. 1991.
15. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Ταυτίζονται ή διαφέρουν;
Μανεσιώτης Β. 1990.
16. Τεύχη Οικονομικού Ταχυδρόμου
(Αυγούστου '86 - Φεβρουαρίου '88 - Φεβρουαρίου '89 - Φεβρουαρίου '90
- Ιανουαρίου '91 - Οκτωβρίου '91 - Νοεμβρίου '92 - Δεκεμβρίου '92 -
Ιανουαρίου '94 - Δεκεμβρίου '94).
17. Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας
Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών) 82 - 97.
18. Ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς. Προσέγγιση των συντελεστών και
εναρμόνιση των διαρθρώσεων των έμμεσων φόρων.
(Γενική Ανακοίνωση της Επιτροπής / Ε.Κ. Βρυξέλλες 1987).
19. Οι Δημοσιονομικοί Θεσμοί
Καράγιωργας Δ. 1982.
20. Η άμεση και έμμεση φορολογία και η εσωτερική αγορά.
(Εκδόσεις Ευρωπαϊκής Κοινότητας).